

Indholdsfortegnelse

Temaartikler	
Forord	290
Effektbaserede operationer	
Oberstløjtnant Kurt Larsen	291
Multinational Experiment 4 (MNE4)	
Orlogskaptajn Niels Ole Raafeldt Markussen	304
Informationsrelaterede effektskabere – og deres rolle i en effektbaseret tilgang til operationer	
Seniorsergent Thomas Elkjer Nissen	315
Multinational Information Operations Experiment (MNIOE)	
Kaptajn Steen Kjærgaard	328
Effektbaserede operationer (EBO) - set i et styringsteknologisk perspektiv	
Kommandør Francis Zachariae	339
Artikler uden for tema	
Concepts of offensive use of biological weapons	
John-Erik Stig Hansen, MD, DMSc	347
Anmeldelse af:	
Niels Barfoed, <i>Samarbejde/Modstand – et stadigt dilemma</i>	360
Anmeldt af kommandør Poul Grooss	
Andreas Herberg-Rothe, <i>Der Krieg. Geschichte und Gegenwart</i>	361
Anmeldt af afdelingschef Claus E. Andersen	
Richard Holmes, <i>Dusty Warriors: Modern Soldiers at War</i>	363
Anmeldt af M.A., Ph.D. -studerende Kjeld Galster	
Jan Ahtola Nielsen, <i>I orkanens øje. Det danske Finlandskorps 1939-40</i>	365
Anmeldt af brigadegeneral Michael H Clemmesen	
Søren Nørby og Steen Schön, <i>Fregatterne Peder Skram og Herluf Trolle – Flådens Flagskibe under Den kolde Krig</i>	367
Anmeldt af kommandør Poul Grooss	
Gary Sheffield og Dan Todman (red.), <i>Command and Control on the Western Front. The British Army's Experience 1914-18</i>	368
Anmeldt af brigadegeneral Michael H Clemmesen	
Frederik Strand, <i>Førerens germanske arm – SS i Danmark</i>	370
Anmeldt af kommandør Poul Grooss	
Tom Wismann, <i>Depot- og skoleskibet ÆGIR</i>	372

Indholdsfortegnelse •

Anmeldt af kommandør Poul Grooss

Læsekredsen 2007

373

Forord

Militært Tidsskrift sætter igen med dette nummer fokus på et aktuelt tema: Effektbaserede operationer, EBO. Som det fremgår af artiklerne, er dette ingenlunde et nyt begreb, men EBO har for alvor fået fornyet fokus med baggrund i erfaringer fra en række af de militære operationer, der er gennemført eller fortsat pågår i ramme af forskellige multinationale koalitioner, herunder indsættelserne på Balkan og i Mellemøsten.

Fra det indledende amerikanske begreb, Effects Based Operations, er der sket en udvikling i retning af Effects Based Approach to Operations (EBAO). Uanset betegnelsen er der sat turbo på udviklingen gennem den prioritering, EBAO har fået i transformationen af NATO og det amerikanske forsvar, som har valgt at adressere problemstillingerne i fællesskab med en række interesserede lande, også udenfor NATO.

Skiftet fra en mere klassisk indsættelse af mere eller mere sammenlignelige militære styrker overfor hinanden til nutidens fredsstøttende operationer iblandt den civile befolkning, og hvor konfliktens problemstillinger og mulige modstandere netop skal søges i befolkningen, har ført til nye betragtninger om de virkemidler, der må tages i anvendelse for at løse sådanne opgaver. Det står i den forbindelse klart, at traditionelle, militære virkemidler - primært våben - og militære operationer, ikke kan være løsningen alene. Der må, som også erkendt i det danske samtækningsinitiativ, ske en koordineret og integreret indsættelse af en række midler: politiske, civile, militære og økonomiske, for at et post-konflikt område kan bringes til at fungere normalt og ikke være en trussel mod sikkerheden set i et større perspektiv.

Artiklerne om EBO er hovedsageligt produceret af medarbejdere ved Institut for Militære Operationer ved Forsvarsakademiet, suppleret med en artikel af Kommandør Francis Zachariae om projektledelse i relation til EBO.

Masseødelæggelsesvåben i form af kernevåben er blevet aktuelle i forbindelse med Nordkoreas atomprøvesprængning, men overlæge John-Erik Stig Hansens artikel om biologisk krigsførelse viser, at der er andre skræmmende muligheder, som også er brugt gennem tiden.

God læselyst.

Kartni Winther
Chefredaktør

Forord •

Temaredaktør: oberstløjtnant Kurt Larsen

Effektbaserede operationer

Af oberstløjtnant Kurt Larsen, Institut for Militære Operationer, Forsvarsakademiet

Indledning

Hensigten med denne artikel er at forklare begrebet Effektbaserede operationer, forkortet EBO, som er et begreb, der for alvor er blevet udviklet i løbet af det seneste tiår¹. Det har sin naturlige forklaring i den ændring af selve naturen af de konflikter, som supermagter, multinationale koalitioner og alliancer m.fl. i stigende omfang er blevet involveret i indenfor de seneste år. Centralt for EBO er – ud over selve fokuseringen på effekter – erkendelsen af, at succes i nutidens operationer er afhængig af en tæt koordination og om muligt integration af alle de aktører, der søger at bidrage til løsning og forebyggelse af krige og konflikter. For NATO blev dette allerede i 1999 afspejlet i den overordnede strategi: *“the multifunctional nature of crisis response operations requires that all military and civilian agencies and organisations involved fully co-operate.”*²

Begrebet EBO har i sin seneste udvikling sine rødder i USA³ med en erkendelse af, at selv supermagters eller alliancers militære overlegenhed ikke (altid) gav de ønskede langsigtede, strategiske resultater, der var målet med indsættelsen af militær magt. Indledningsvis var det dog alene effekten af de militære midlers indsættelse, der blev behandlet. Samtidig blev der specielt i USA også erkendt et behov for en mere integreret indsættelse af de i øvrigt ofte konkurrerende værn, dvs. mere *“Joint”* operations. Endelig har den teknologiske udvikling givet mulighed for meget hurtigere indhentning og udveksling af informationer, og dermed en tættere integrering af de enkelte komponenter i en operation, hvilket bl.a. er omtalt i en række artikler i Militært Tidsskrift 2/2005. Alle faktorer der har indflydelse på den igangværende udvikling af EBO.

Den engelske betegnelse; *“Effects Based Operations”* er umiddelbart blevet oversat til *“Effektbaserede operationer”*. Når man på engelsk taler om f.eks. *“cause and effect”*, ville vi på dansk snarere sige *“årsag og virkning”*. På det seneste er EBO i bl.a. NATO-sammenhæng afløst af *“Effects Based*

---

¹ FOFT Rapport nr. M-04/2006, Forord.

² MC 400-2, her gengivet fra MC 411/1, NATO CIMIC policy.

³ Bl.a.: Effects Based Operations, Dr, Edward A. Smith, Jr., 2002.

Approach to Operations”, EBAO. Forskellen ligger i den forskel, koncepten tiltænkes at få på selve operationerne, primært på taktisk niveau, hvor EBO kunne indikere en ændring af selve operationsmåden, mens EBAO mere fokuserer på ændringerne i planlægning og koordination.⁴ I denne artikel ses der bort fra denne forskel i begreberne. EBAO er grundstenen i NATO ”Concept for Allied Future Joint Operations, (CAFJO), som er udviklet af de to strategiske kommandoer, og som forventes at danne ramme for alliansens fortsatte transformation og udvikling i de kommende år.

En effektbaseret tilgang er dog langt fra en ny foreteelse. Allerede klassiske militære teoretikere som f.eks. Sun Tzu, beskriver, hvorledes man med fordel kan gennemføre aktioner, der ikke er rettet direkte mod en modstanders væbnede styrker, men mod moral og kampvilje, mhp. at opnå sit mål med langt færre midler og risici for egne styrker⁵.

Definitioner

Der eksisterer ikke en officiel, anerkendt definition af EBO. En af de væsentlige bidragydere til udviklingen af EBO, Dr. Edward A. Smith, Jr. , definerer EBO således⁶:

Coordinated sets of actions directed at shaping the behaviour of friends, foes and neutrals in peace, crisis and war.

I det igangværende udviklingsarbejde inden for NATO er man militært blevet enige om følgende definition af EBO:

The coherent and comprehensive application of the various instruments of the Alliance, combined with the practical cooperation along with involved non-NATO actors, to create effects necessary to achieve planned objectives and ultimately the NATO end state.

Der er naturligvis en væsentlig forskel i de formål, som de to definitioner tjener. Den første er den korte, konceptuelle, universelle definition, medens den anden udtrykker den konkrete anvendelse i et specifikt, veldefineret,

---

⁴ Det kan sammenlignes lidt med den forskel, der kan være konsekvensen for operationerne, mellem ”Network Centric Warfare” og ”Network Enabled Capability”, som beskrevet i Militært Tidsskrift 2/2005.

⁵ F.eks. ”Krigskunsten” ved Jens Østergård Petersen, 1989

⁶ Effects Based Operations, 2002.

multinationalt organ. Ser man den første definition i hele sin oprindelige kontekst, træder en mere fælles opfattelse frem.

Koordination og integration

Før man i planlægningen af operationer begynder at se på virkning, er det nødvendigt at starte i den sidste ende, den sluttilstand, eller "end-state" som man ønsker at opnå med aktioner, herunder militære operationer. Kun ved et klart defineret "end-state", som indeholder alle aspekter af sluttilstanden, kan man analysere sig frem til de opgaver og aktioner, som vil skulle gennemføres, eller effekter der skal opnås, for at nå dertil. Ser man i den kontekst på de seneste års konflikter, bliver det klart, at det er ikke så ligetil, og ikke kan løses med militære midler alene.

Der kan i en måske meget kort fase være tale om, at militære kapaciteter er den overvejende aktør, men der vil både før, under og ikke mindst efter en eventuel intensiv "kampfase" være behov for indsættelse af en lang række andre virkemidler.⁷ Endelig vil beskrivelsen af sluttilstanden normalt indebære, at statslige og lokale myndigheder i området hurtigst muligt genoprettes, hvilket kun kan ske ved egen kraft, om end støttet i betydeligt omfang. Aktuelle eksempler herpå kunne være Afghanistan og Irak. I den forbindelse kan der peges på det danske "samtækningsinitiativ"⁸ som udtryk for netop en erkendelse heraf.

Situationen kan være så kompleks, at der for den militære indsats indledningsvist kun kan gives en opgave, der skal skabe den sikkerhedsmæssige forudsætning for en videre udvikling hen imod et fjernere end-state⁹. Et eksempel herpå kunne være Kosovo, hvor den militære opgave med at skabe et sikkerhedsmæssigt grundlag for en politisk løsning længe har været til stede, men hvor det strategiske end-state endnu ikke er løst, hvilket nødvendiggør en fortsat militær indsats.

Militær(M) indsats er imidlertid kun et af virkemidlerne. Også politiske/diplomatiske(D), civile (C) og økonomiske (E) virkemidler må indsættes koordineret for at kunne opnå det strategiske "end-state". En uddybende beskrivelse af indholdet i komponenterne er givet i en anden artikel i denne udgivelse.

Det betyder altså, at alle aktører, militære og civile, på alle niveauer (se figur nedenfor), i størst mulig udstrækning skal være bevidste om og tilslutte

---

⁷ F.eks. Edward Smith, Complexity, Networking and Effects-based Operations, 2005, p.12

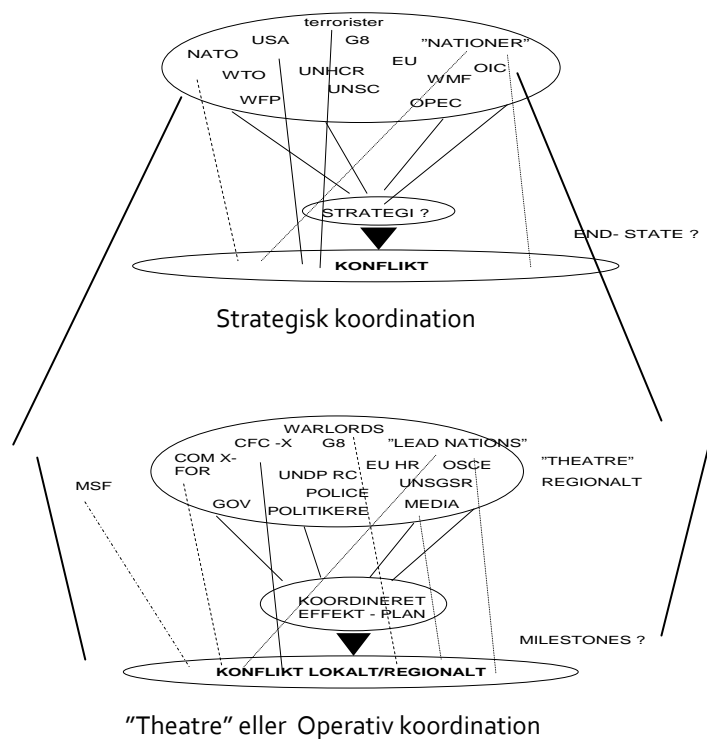
⁸ Bilag til "Aftale om forsvarets ordning 2005-2009"

⁹ F.eks. Sir Rupert Smith, The Utility of Force, 2005, pp373-377.

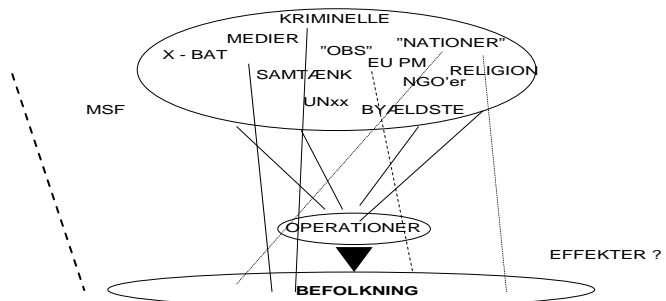
Effektbaserede operationer •

sig end-state, og være indstillet på, koordineret – eller i muligt omfang integreret – at gennemføre aktioner, der gennem et sammenhængende net af virkninger skal opnå sluttilstanden. Nogle af de problemstillinger, der kan opstå herved, er behandlet i en anden artikel i dette tidsskrift.

Militært skal indsættelse af alle de militære kapaciteter også koordineres. EBO-koncepten dækker i princippet hele konfliktspektret fra f.eks. humanitær indsats til egentlige kampoperationer - hvilket inden for et operationsområde som f.eks. Afghanistan eller Irak meget vel kan finde sted samtidig i de forskellige egne eller endog lokalt.

Lokal eller taktisk koordination

Samlet er der således tale om en koncept, der indebærer en meget vidtgående sammenhæng og koordination af alle aktioner. Grundlaget for dette er en meget omfattende analyse af situation, aktions- eller handlemuligheder og virkninger.

Situationsanalyse

EBO-konceptet baserer sig på en meget omfattende analyse af hele situationen såvel i som udenfor operationsområdet. De senere års begivenheder som f.eks. 11. september og andre terrorhandlinger har vist, at både konflikterne og "kamppladsen" nu er globaliserede, og at ikke mindst udviklingen på det informationsmæssige område gør, at aktioner og virkninger formidles omgående og globalt.

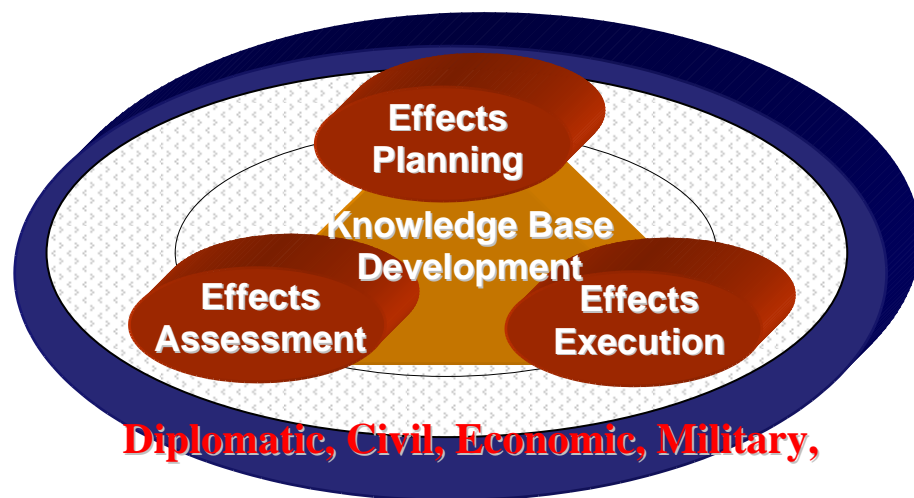
Aktørerne i en nutidig konflikt er sjældent kun veldefinerede militære styrker, men omfatter også etniske, kriminelle, religiøse eller andre grupperinger, der opererer blandt eller er en del af den civile befolkning. Samtidig er der ofte tillige tale om globale netværk af tilhængere, modstandere, interessenter, tredjeparter, osv. Også lokalt vil der være flere lag af forskellige netværk, f.eks. militære enheder, klaner, familier, syndikater, bevægelser, myndigheder, osv. Der er, som det fremgår, ikke alene tale om de militære eller sikkerhedsmæssige forhold, men alle forhold både i og uden for et givent operationsområde vil skulle medinddrages i analyser og overvejelser.

En fuldstændig analyse af situationen må derfor afdække alle netværk på alle niveauer, hvordan de interagerer, kulturer, traditioner, hvilket benævnes "System of Systems Analysis" (SoSA). Netop den informationsteknologiske udvikling gør, at indsamling, analyse og anvendelse af en kolossal mængde information er blevet mulig på meget kort tid. Det skal ikke nødvendigvis finde

Effektbaserede operationer •

sted lokalt, men der kan ligesom på Internettet trækkes på al rådighed information fra alle "venligtsindede" aktører og tilgængelige kilder, naturligvis i den udstrækning disse er villige til at bidrage med information og at operationssikkerhed mv. gør det muligt at stille information til rådighed. Der kan især på dette område opstå begrænsninger i en multinational og altomfattende (alle civile aktører) ramme. En stor del af selve behandlingen af informationer kan finde sted i stabe, der er placeret uden for det egentlige operationsområde, det såkaldte "reach-back" princip. Herved kan den meget omkostningskrævende tilstedeværelse i selve operationsområdet minimeres.

SoSA kan et stykke af vejen sammenlignes med traditionel efterretningstjeneste, men er langt mere dynamisk og vidtgående. Koncepten lægger op til en dynamisk udvikling af den tilhørende "Knowledge Base", kernen i EBO jf. figuren nedfor, som intensiveres fra de første spæde tegn på en mulig forestående operation. Håndtering ("Management") af en så omfattende mængde information stiller naturligvis betydelige krav. De mere detaljerede aspekter heraf er ret så omfattende og komplicerede i det igangværende udviklingsarbejde, og er kort behandlet i en anden artikel.

Effekt - virkning

En anden vigtig byggesten i EBO er effekter, eller virkninger. Alle kender vel den gængse betydning af ordsproget:

Når det regner på præsten, drypper det på degnen

Ordsproget kan anvendes til at illustrere lidt af den effektanalyse, der knytter sig til EBO. De fleste opfatter vel ordsproget som, at der er en afledt effekt (dryp) af den første effekt (regn). Hvis degnen er placeret lige under præstens paraply kan man også tale om en "cascading" effekt, dvs. at en effekt vil spredes til de næste i rækken. Endelig er der ikke i ordsproget taget stilling til, om der er tale om eller mulighed for uønskede effekter. Hvis præsten har en paraply og degnen bliver våd, bliver han måske forkølet, hvilket ikke var hensigten – jf. vores gængse opfattelse af ordsproget, hvor der jo menes en positiv afledt effekt.

Der er en nøje sammenhæng mellem situationsanalysen og effektplanlægning. Jo bedre kendskab til sammenhængene i situationen og i det område, hvor en operation finder sted, jo bedre er mulighederne for at kunne vælge de rigtige aktioner til at opnå de ønskede effekter og at undgå de uønskede eller utilsigtede effekter.

Det princip er sådan set ikke nyt. F.eks. er der ved artilleristøtte til hæroperationer mulighed for at planlægge våbenindsættelse, der alene ved deres art og omfang er beregnet til at medføre specifikke virkninger som f.eks. at blænde, lamme, neutralisere eller ødelægge. Tilsvarende arbejdes der med vurderinger af forventede virkninger for indsættelse af fly eller i visse maritime operationer, f.eks. sømineringsoperationer. Man bør i den forbindelse undgå ødelæggelse af infrastruktur mv., som man senere selv vil få brug for. Endelig er hele indsættelsen mod erkendte mål på operativt niveau koordineret med andre virkemidler, herunder f.eks. informationsoperationer, i en "Targeting process".

EBO koncepten ændrer sig derved, at den går langt længere end i hidtidige effektanalyser. Militære psykologiske operationer retter sig mod det kognitive¹⁰ domæne, men er primært rettet mod en erkendt eller potentiel modstander af operationerne eller målgrupper, der kan øve indflydelse på disse.

I EBO indtænker man i princippet alle de effekter, som alle aktioner fra alle aktører, dvs. tilsigtede, utilsigtede, uønskede, afledte, osv., kan medføre. Det må derfor blive en kompleks proces, som er helt afhængig af det detaljerede situationsbillede. Samtidig må der selv i den bedst belyste situation arbejdes med et vist element af forudsatte virkninger. Den dynamiske proces i EBO vil over tid bidrage til, at de opstillede forudsætninger gradvis erstattes af

---

¹⁰ Kognitiv er her ment som de ting, mennesker opfatter, erkender og tænker, jf. Gyldendals Fremmedordbog

erfaringer. Specielt når vi taler om det kognitive eller sociale¹¹ domæne vil der i en tidlig fase kunne være større risiko for uforudsigelige, utilsigtede og uønskede virkninger.

Det er imidlertid utopi at tro, at man ultimativt kan putte alle kendte data ind i en kolossal computer og entydigt få svar på, hvilke aktioner, der vil opnå det ønskede resultat med de færreste "bivirkninger" eller uønskede effekter. Netop i en uklar, post-konflikt operation vil der være en så kompleks sammenhæng mellem aktører og netværk, at en "linear" matematisk tilgang til relationen: "aktion – effekt" vil være behæftet med en betydelig grad af usikkerhed.

Ud over den aktuelle, dynamiske situation må der også analyseres langsigtet, dvs. hvilke effekter kan det få på langt sigt, at der gennemføres den eller den aktion nu. F.eks. var det næppe tilsigtet, at alle irakiske soldater absenterede (afmønstrede sig selv) og forsvandt blandt civilbefolkningen under Operation Iraqi Freedom. Resultatet blev et ikke-eksisterende irakisk magtapparat og et sikkerhedsmæssigt vakuum, som Koalitionen har haft store problemer med. Et andet eksempel er den hyper-inflation, som indpumpningen af US-dollars (i 100-dollar sedler) via CIA-agenter affødte i det nordlige Irak i de første faser af operationen¹².

Endelig må det også tages i betragtning, at situationen er dynamisk, dvs. at adfærdsmønstre og netværk ændrer sig, hvilket igen medfører behov for ændringer i situations- og effektanalyserne.

Når der i det fuldt udbyggede EBO-koncept også tages hensyn til omfanget af aktører, herunder ikke-civile, på alle niveauer, vil det være uundgåeligt, at ikke alle hensyn kan imødekommes. Der må nødvendigvis skulle ske prioriteringer og valg, som kan være særdeles vanskelige. Uafhængige aktører som f.eks. en lang række humanitære Non-Governmental Organisations (NGO'er) vil givetvis klar afvise at lade sig integrere endsige koordinere i en militær operation med henvisning til, at dette vil kunne bringe deres neutralitet og upartiskhed i fare. Der kan også f.eks. være politiske begrænsninger på de militære operationer og civile aktioner af den ene eller anden årsag, som gør, at der må accepteres længere tid, eller højere risici, eller ultimativt annullering af militære aktioner.

Som nævnt har globaliseringen medført, at aktioner på taktisk niveau umiddelbart kan få betydning på strategisk niveau og omvendt. Også dette

---

¹¹ Kognitive effekter virker primært i det sociale domæne, dvs. der hvor mennesker interagerer i sociale netværk, f.eks. familie, militære enheder, arbejde, og andre fællesskaber.

¹² Bob Woodward: *Plan of Attack*, p. 303.

medvirker til, at nødvendigheden af at tænke i effekter på alle niveauer forstærkes.

Det er ikke nyt, at man ønsker at opnå den bedste virkning med de færreste ressourcer og mindst mulige risici under anvendelse af alle til rådighed værende midler. Helt tilbage fra SunTzu er anvendelse af et "EBO-lignende koncept" beskrevet, f.eks. anvendelse af gift- og snigmord, baghold, osv. Set fra et "vesterlandsk" perspektiv vil sådanne fremgangsmåder næppe kunne støttes politisk, om end de senere års udlovning af dusører på terrorister og irakiske ledere måske har rykket lidt på den opfattelse.

Aktioner

Hvor EBO-koncepten peger på markante ændringer i planlægning og koordination, så er der umiddelbart intet nyt i de taktiske operationer - bortset fra at disse sker med udgangspunkt i effekter. Der ses dog, f.eks. i ISAF, en udvikling i gang i retning af, at enkeltopgaver og aktioner også på taktisk niveau udmøntes som de effekter, der ønskes opnået i operationen. Forskellen er umiddelbart begrænset, men det er perceptionen hos alle implicerede af at tænke i effekter, der er det centrale.

Der arbejdes således med flere kategorier af effekter, overordnet opdelt i "kinetic", dvs. fysiske effekter og "non-kinetic", dvs. kognitive eller tilsvarende effekter. Fysiske effekter er i hovedsagen de traditionelle militære våbenvirkninger. I fredsstøttende operationer, hvor de militære styrker er indsat blandt befolkningen, og hvor opnåelse af og modstanden mod end-state skal findes i eller blandt befolkningen, vil de kognitive effekter spille en central rolle. Her vil netop befolkningens holdning og vilje være helt central for at opnå succes med operationen. De igangværende operationer i Irak og Afghanistan er aktuelle eksempler herpå, men sådan har det dog også været i tidligere konflikter f.eks. Vietnam eller Algeriet, mv.¹³ Netop derfor er der inden for "kinetic" effekter i de senere år kommet øget fokus på muligheden af at levere disse effekter med stor præcision for derigennem at minimere uønskede eller utilsigtede effekter, ligesom der er set en øget efterspørgsel efter og anvendelse af "non-lethal" våben og systemer for at reducere effekterne til det i den aktuelle situation minimalt nødvendige. En konsekvens heraf er, at indsættelse af militære enheder i stigende omfang nærmer sig operationer og operationsformer, der hidtil har været betragtet som politiopgaver.

For de ikke-militære aktører vil aktionerne være fokuseret mod genoprettelse af samfundets funktioner dvs. offentlige myndigheder, politi- og

---

¹³ Problemstillingerne i sådanne konflikter og krige, "war amongst the people", er bl.a. behandlet i Sir Rupert Smith, "The Utility of Force".

retsvæsen, infrastruktur, uddannelse, sundhedsvæsen, økonomi osv. Manglende eller forsinkede resultater – effekter - på dette område vil få alvorlige konsekvenser for befolkningens holdning til den samlede indsættelse og det vil blive stadig vanskeligere at nå end-state. Også her er en dybdegående analyse af de lokale forhold, kulturer mv., som anført i SOSA-afsnittet, grundlag for planlægning og afgørende for fremgang. Eksempelvis er der for det danske samtækningsinitiativ anført: *Der sigtes mod stabiliseringsindsatser, der imødekommer elementære humanitære behov, hjælper sårbare og udsatte grupper og skaber direkte resultater for lokalbefolkningen i deployeringsområdet.*, dvs. en umiddelbar humanitær tilgang snarere end en kvalitativ vurdering af de effekter, der bør prioriteres for at nå et strategisk end-state. Opbygning af infrastruktur, skoler o.l. kan på sigt kun bringes til at fungere tilfredsstillende, hvis sikkerheden for deres drift, dvs. en lov og orden som befolkningen har tillid til, er tilstrækkeligt etableret.

Vurdering

Som i alle operationer er en vurdering eller evaluering, "assessment", af de opnåede virkninger afgørende for arbejdet frem mod end-state. Her er der signifikant forskel mellem de fysiske og de kognitive effekter. Effekter forårsaget af "kinetic" indsats, som oftest våben i en eller anden form, kan i hovedsagen umiddelbart observeres og måles som grundlag for en nogenlunde sikker vurdering af den opnåede effekt. I de tilfælde, hvor modstanderen gemmer sig og sine våben blandt civilbefolkningen samt anvender simple, improviserede systemer, f.eks. Hizbollah i Libanon, er det naturligvis sværere. Den teknologiske udvikling har generelt medført markant forbedrede muligheder for at bekræfte effekterne af f.eks. bombing af et specifikt mål i form af enheder eller genstande. Er målet for våbenindsættelsen derimod enkeltpersoner, kan det være vanskeligere at få be- eller afkræftet virkningen, f.eks. de indsættelser der er forsøgt for at ramme Osama Bin Laden i Bora-Bora Bjergene eller Saddam Hussein i de første timer af Operation Iraqi Freedom.

I modsætning til de direkte effekter kan afledte effekter af våbenindsættelse være langsommere og sværere at identificere. Afledte effekter kan igen være fysiske eller kognitive, f.eks. reaktionen i befolkninger, regeringer og organisationer på en given aktion, f.eks. bombing af TV-tårnet i Beograd under NATO's luftkampagne under Kosovo-konflikten.

Langt mere kompliceret er det inden for de kognitive effekter, hvor der kan gå endog meget lang tid før en effekt kan identificeres og vurderes, og det kan i en mellemliggende fase være usikkert, hvilken vej det går. Specielt indsatsen for at vinde befolkningens tillid kan være en langvarig proces, der kan måske gå flere år, og undervejs kan udviklingen gå i negativ retning. I langvarige

processer er det essentielt at være opmærksom på dynamikken i processen, dvs. at der hele tiden sker nye ting og aktioner, der vil have indflydelse, samt at selve målgruppen ændrer sig. Den aktion, der har én effekt i dag, kan på den samme målgruppe have en helt anden effekt om en uge eller om en måned, idet der i mellemtiden er andre begivenheder, der har påvirket målgrupperne. Som eksempel kan nævnes, at de israelske luftangreb mod infrastruktur i Libanon bla. havde til formål at presse den libanesiske regering til at gribe ind mod Hizbollah. Virkningen blev imidlertid at Israel i vide kredse, såvel lokalt som globalt, blev opfattet som den part, der overtrådte Krigens Love.

Samlet er der således tale om en kompleks sammenhæng mellem faktorer, aktører, virkninger og aktioner, der konstant må vurderes for at måle effekter og - lige så vigtigt - konstatere ændringer i de effekter, som aktionerne har.

Planlægning

Når alle ovenstående forhold skal inddrages i planlægning og gennemførelse bliver det klart, at det fulde EBAO-koncept kræver en betydelig organisation for at kunne håndtere alle aspekter.

På strategisk niveau vil koordineringen af de fire hovedområder, DCM og E, specielt i en multinational operation være kritisk. En organisation som NATO vil kunne gennemføre politiske og militære aktioner, men har i princippet ingen økonomiske eller civile kapaciteter. Alliancens medlemslande må her gøre deres indflydelse gældende i andre fora som f.eks. FN's organer eller EU. Der er ikke tradition for, at f.eks. økonomisk og civil rekonstruktionsindsats koordineres i ramme af NATO, men at NATO indgår som den militære del i en overordnet strategisk koordination. Anderledes stiller det sig med EU, der i princippet har ressourcer inden for alle fire områder til sin rådighed, men hvor den militære del er mindre udviklet end NATO's. Er der tale om en "Coalition of the willing" vil der ofte være en nation, der påtager sig rollen som central koordinator, i den udstrækning koalitionspartnerne går med i en fælles koordination af de forskellige aspekter. I f.eks. Afghanistan har en række større lande påtaget sig at være koordinerende af indsatsen i udviklingen af forskellige områder, der er centrale for genopbygningen af det afghanske samfund som f.eks. politi, retsvæsen, forsvar og bekæmpelse af opiumsdyrkning

På strategisk niveau kan der være et vanskeligt dilemma mellem den nationale suverænitet, eventuelle deltagende multinationale organisationers beslutningsprocesser, og ønsket om en fuld og effektiv koordination. I en fælles indsats omfattende f.eks. NATO, EU og FN i et givet konfliktområde er det vanskeligt at tænke sig, at det vil kunne accepteres, at én organisation får rollen som koordinator. Alle vil gerne koordinere, men ingen vil koordineres.

Maksimal samarbejdsvilje er afgørende for, at adgangen til og rådigheden over informationer, som EBO-konceptet er helt afhængig af, bliver tilstrækkelig. Herudover vil der også internt i landene skulle ske en koordination af den samlede indsats¹⁴ og formuleres en strategi gående mod det end-state, som man i den politiske proces har tilsluttet sig.

På næste niveau, i operationsområdet, vil koordinations- og planlægningsopgaven ikke blive mindre, tværtimod må antallet af aktører stige betragteligt, ligesom visse af disse, specielt humanitære organisationer, må forventes at indtage en autonom holdning overfor de øvrige aktører, specielt militære elementer. Der kan i et givet operationsområde operere et utal af NGO'er mv. De mest betydningsfulde civile organisationer (f.eks. FN-organer og GO'er) vil ofte have en vist afhængighedsforhold til den eller de stater mv., der er det finansielle grundlag for deres virke. I Afghanistan er f.eks. de mange Provincial Reconstruction Teams, PRT, under ren national kontrol, og NATO har ingen reel indflydelse på deres aktiviteter. Her er der altså tale om strategiske aktører, de suveræne stater, der både arbejder via de multinationale organisationer men også selv er spillere på det operative niveau og endog taktisk niveau. Centralt i Kabul gennemføres der på operativt niveau et stort og komplekst koordinationsarbejde mellem de mange aktører i området. En fuldstændig implementering af EBAO-koncepten ville imidlertid forøge behovet for integreret planlægning i området betragteligt.

Ude i de lokale områder, længere nede, på det taktiske niveau, forekommer en fuldt integreret planlægning endnu vanskeligere. Koordination af de militære aktioner og effekter vil bygge på de klassiske procedurer herfor, men de civile komponenter kan optræde langt mere selvstændigt f.eks. vedrørende mandat, områdeinddelinger og struktur. Anvendelse af en allerede eksisterende civil administrativ inddeling, f.eks. provinser, kan facilitere koordinationen, som det er set med provinsinddelingen i Afghanistan. For mange civile organisationer gælder, at der i disse ikke eksisterer et hierarkisk opbygget system som i de militære organisationer. Mindre NGO'er opererer relativt autonomt, og selv større FN-organer har ofte en relativ flad struktur. Der er derfor ingen garanti for, at noget der er koordineret på overordnet niveau også kan koordineres lokalt. Erfaringerne siger, at helt ude i "de spidse ender" er der ofte en høj grad af vilje til samarbejde, men den kan næppe udstrækkes til egentlig koordination eller integration. Hvis en civil indsats skal integreres med den militære, må sikkerhed herfor garanteres på det overordnede niveau, der har kompetence hertil, ofte det strategiske niveau.

---

¹⁴ Jf. samtækningsinitiativet

Udførelse

De væsentligste ændringer ved applikering af EBO-koncepten forudses at skulle gennemføres på strategisk og operativt niveau. Der er endnu kun begrænsede informationer om implikationerne for de udførende, taktiske led. Som nævnt indtænkes effekter allerede nu på det taktiske niveau i ISAF, men erfaringer herfra er endnu ikke tilgængelige.

Anvendelse af EBO i dynamiske og komplekse situationer vurderes at kræve en betydelig evne til at kunne tilpasse operationer og handlinger til de skiftende forudsætninger med en endog meget kort tidshorisont. Der må således være en høj grad af fleksibilitet, men også robusthed og delegering af kompetence for at have den "agility" som koncepten kræver. En sådan evne fordrer rådighed over et bredt spektrum af mulige kapaciteter, herunder våben der kan minimere uønskede effekter, samt et sikkert og effektivt netværk, der kan sammenkæde aktører og synkronisere den samlede indsats.

Den uddannelse, med øget vægt på kulturforståelse og civilt-militært samarbejde, som allerede nu prioriteres i forsvaret vil også skulle omhandle effekt-tilgangen. For nøglepersonels deltagelse i højere stabe, hvor analyser og vurderinger finder sted, må der forventes nye uddannelsesbehov forud for udsendelse. Der er dog endnu ikke en egentlig plan for indførelse af EBO-konceptet i doktriner eller procedurer for militære operationer. Dansk forsvar deltager i ramme af NATO i en række aktiviteter, som gennem workshops, og eksperimenter skal udvikle en NATO koncept for EBO. En militær koncept alene vil kun være et skridt på vejen. Uden de civile aktører vil det være vanskeligt i sær i fredsstøttende operationer at nå den ønskede koordination og integration.

Afslutning

Hensigten med artiklen har været at belyse det igangværende arbejde med en effektbaseret tilgang til militære operationerne. Mulighederne, men også udfordringerne er mange. Især kan der stilles spørgsmål ved dels de civile aktørers stillingtagen til koncepten, dels er der fortsat en række udeståender vedrørende de enkelte dele af analyserne af situation, virkninger og aktioner. Helt afgørende for EBO vil det være, i hvilket omfang de meget omfattende informationer, som koncepten kræver, vil kunne tilvejebringes og stilles til rådighed af aktørerne. Måling og vurdering af kognitive effekter er et andet område, hvor der endnu mangler en del udviklingsarbejde.

Der er imidlertid ingen tvivl om, at det er den kurs, der er sat for transformationen af såvel NATO som det amerikanske og britiske forsvar. Med den hidtidige strategiske orientering af udviklingen for dansk forsvar vil det være nødvendigt, at forsvaret er "med på vognen". Det er imidlertid lige så

Effektbaserede operationer •

afgørende, at de danske civile aktører på alle niveauer kommer med i samme udvikling, således at samtænkning kan gennemføres i overensstemmelse med og integreret i EBO og ikke som et løsrevet nationalt koncept.

Multinational Experiment 4 (MNE4)

Af orlogskaptajn Niels Ole Raafeldt Markussen, For tiden tjenestegørende ved NATO Training Mission, Iraq

Indledning

Under 1990'ernes store slagord "Revolution in Military Affairs" (RMA) fremkom, især i den amerikanske militære udviklingsdebat, en række andre begreber som "Net-Centric Warfare" (NCW) (på dansk: Netværks Baserede Operationer (NBO)), "Rapid Decisive Operations" (RDO), "Rapid Dominance" (RD), "Parallel Warfare" (PW) og sidst men ikke mindst "Effects Based Operations" (EBO). Flere af disse begreber dækkede over det samme eller havde en stor fællesmængde og bliver af nogle i dag blot betragtet som smarte "hurraord" fremelsket af moderne militærteoretikere med egen personlig markedsføring som primære formål, i en tid, hvor det militære establishment ihærdigt forsøgte at finde et ståsted efter murens fald.

Især NCW (NBO) og EBO har dog bidt sig fast og denne artikel koncentrerer sig om det sidste begreb i et forsøg på at beskrive, hvad begrebet dækker over set i lyset af Multi National Experiment 4 (MNE4). Artiklen er baseret på mine erfaringer på området som dansk repræsentant i det USJFCOM/SACT-ledede¹ multinationale udviklingsforløb, som kulminerede i februar og marts måned d.å. med en større øvelse i Istanbul, Tyrkiet.

Den historiske kontekst

Den nutidige² udvikling af EBO har sine rødder i den moderne luftkrigsteori med stor inspiration fra John Warden (The Enemy as a System) og senere Pape (Bombing to Win), hvor fokus var dels at se modstanderen/fjenden som et system som basis for parallel krigsførelse (Warden), dels at udnytte de moderne præcisionsvåben til at "halshugge" eller isolere modstanderens ledelse (Pape). I 2001 kom David Deptula med publikationen "Effects Based Operations: Change in the Nature of Warfare", hvori han beskrev mulighederne

---

¹ United States Joint Forces Command/Strategic Command Transformation.

En US firestjernet general/admiral er "dobbelthattet" som chef for begge kommandoer.

² Som nævnt i en anden artikel kan en effektbaseret tilgang genfindes i den tidligste militære tænkning og strategi, som f.eks. Sun Tzu

Multinational Experiment 4 (MNE4) •

for at udnytte moderne præcisionsvåben og "Non Lethal" våben til at begrænse fjendens udfoldelsesmuligheder eller lamme ham ved en effektiv indsats imod vitale knudepunkter (ofte benævnt noder) i hans system. Disse noder kunne eksempelvis være særlige Command and Control (C2) faciliteter, radarhoveder eller strømforsyningen. Formålet hermed var tosidigt: dels en rationel tilgang, hvor målet er at bekæmpe fjenden hurtigst muligt og med færrest mulige midler, dels at forrette mindst mulig fysisk skade på civilbefolkning og infrastruktur mv. mhp. at skabe bedre betingelser for etableringen af nye strukturer efter krigen.

I forhold til den aktuelle effekttænkning er det karakteristisk, at der i de første overordnede betragtninger kun fokuseredes på anvendelse af militærmagt. I det senere forløb er der i langt højere grad bragt fokus på at inkludere den militære indsættelse i en koordineret og parallel indsættelse af andre magtmidler³ for via synergien at opnå den bedste effekt. Baggrunden for dette er naturligvis, at den dominerende konfliktform efter murens fald, set i et vestligt perspektiv, har været komplicerede intra-statslige konflikter (med mulige interstatslige og regionale "spill-overs") – ofte konflikter ikklædt et etnisk/religiøst forklæde - med konfrontationer i flere dimensioner og erkendelsen af, at det militære bidrag ikke alene kan skabe en varig løsning. Netop problemet med at skabe varige løsninger blev også et indsatsområde og go'ernes konflikter viste, at der sjældent eksisterede en højere målsætning med den militære indsættelse fra vestlig side. Heraf opstår et behov for definering af overordnede, strategiske målsætninger (Strategisk End-state) som alle magtmidler kan indsættes for at opnå.

Alt dette skaber tre forhold som har været væsentlige faktorer i det arbejde, som har pågået i MNE4 samarbejdet:

- Systemtankegangen, videreudviklet fra Warden. Hele operationsområdet anskues som et sammenhængende system. Systemet kortlægges, beskrives og mulige påvirkningspunkter identificeres.
- Koordinationen af alle til rådighed værende magtmidler (DCME).
- Konstant fokusering på det overordnede, langsigtede (strategiske) mål med operationen/operationerne (Strategisk End-state)

**Multinational Experiment 4 (MNE4),
20 februar – 17 Marts, 2006**

---

³ Populært ofte betegnet med forkortelsen DCME for **D**iplomatic, **C**ivil, **M**ilitary og **E**conomic

Beskrivelse

Eksperimentet var det 4. eksperiment i den række af udviklingseksperimenter (Multinational Experiments (MNE)), der har kørt siden 2002 under den overordnede "paraplybetegnelse": Effects Based Operations/Effects Based Approach to Operations (EBO/EBAO) med deltagelse af NATO, USA, UK, Canada, Australien, Frankrig, Tyskland, Finland og Sverige⁴. Eksperimentet baseredes på de tre tidligere eksperimenter samt den store mængde af mellemliggende works-shops og seminarer. MNE₄ var således den foreløbige kulmination på et længere og meget komplekst udviklingsforløb.

MNE₄ gennemførtes som en Computer Assisted Exercise (CAX) baseret på et distribueret netværk. Eksperimentet blev overordnet ledet af US Joint Forces Command (USJFCOM) Joint Concept and Experimentation Directorate fra Suffolk, Virginia (USA). Canada, Sverige og JFC Brunssum deltog ligeledes via netværk. I alt involverede eksperimentet således ca. 500 personer, hvoraf kun ca. 200 var til stede i "Atatürk Wargaming, Simulation and Cultural Centre" (AWSCC) i Istanbul. Den samlede deltagelse omfattede 22 nationer.

Kernen i eksperimentet var et deployeret "Deployable Joint Task Force Headquarters" (DJTF HQ) organiseret efter EBO-principperne med en bemanning på kun ca. 90 personer, men med stærk "reach-back" til et stående JFC HQ (i dette tilfælde JFC Brunssum). Dette DJTF HQ var placeret i AWSCC og det var heri de tre danske deltagere fra Forsvarsakademiet, Søværnet og Flyvevåbnet havde funktioner.

Eksperimentets formål

I NATO-perspektivet havde eksperimentet følgende formål: At afprøve og udvikle den operative EBO-struktur, organisation, og processerne heri, som beskrevet i Concept of Operations (CONOPS), samt den understøttende teknologi, herunder især planlægnings- og beslutningsstøttesystemer for *det operative niveau*. Strukturelt, organisatorisk og processuelt fokus var således DJTF HQ fire operative elementer/branches:⁵

- Knowledge Base Development (KBD),
- Effects-Based Planning (EBP),

---

⁴ Rækken af deltagerlande er beskrevet således for at fremhæve de nationer, som dels ikke er NATO-lande (Sverige, Finland og Australien), dels de lande, som udover deres deltagelse som NATO-land, har et stort nationalt engagement i udviklingsforløbet (USA, UK, Frankrig, Tyskland og Canada)

⁵ Uddybende forklaring nedenfor samt originaltekst og ansvarsfordeling sidst i artiklen

Multinational Experiment 4 (MNE4) •

- Effects-Based Execution (EBE),
- Effects-Based Assessment (EBA).

Endvidere gennemførtes en konceptafprøvning af:

- NATO Interagency Group(NIG)/Civil Affairs Group (CAG) og
- NATO Systems of Systems Analysis (SoSA).

På systemsiden var fokus på afprøvning af følgende systemer:

- Effects Based Tool for Operational Planning, Force Activation and Simulation (EB-TOPFAS),
- Global Aggregated Model for Military assessment (GAMMA),
- Web Information Service Environment (WISE),
- Logistic Functional Area Service (LOGFAS),
- Casualty Rate Estimate System (CRES),
- IT-baseret kommunikations, møde- og konferencesystem (i dette tilfælde et kommercielt system benævnt: "Click to Meet" (C2M).

De fire elementer I CONOPS

Som en naturlig følge af de teknologiske udviklingsmuligheder (NBO) og EBO-filosofien i en "ways and ends" synergi er organisatoriske forhold et kernepunkt i MNE-processen, idet begrebet organisatorisk her skal opfattes såvel kvalitativt (processer – proces-optimering) som kvantitativt (volumen).

Da MNE-forløbet indledtes i 2001 i USA, var et umiddelbart sigtepunkt for det operative niveau at skabe et CJTF-hovedkvarter (SJTF og DJTF HQ) med en tilsvarende operativ føringskapacitet som et eksisterende CJTF HQ, men med en personelvolumen der ikke oversteg 80 personer. Det var tydeligt, at dette ikke kunne tage et naturligt udspring i den traditionelle, napoleonske stabsmodel, der er afspejlet i CJTF-konceptens stabsstruktur, om end de første eksperimenter dog fortsat havde visse elementer (enkelte af divisionerne J1 - J9) herfra. Forløbet indikerede tydeligt nødvendigheden af at etablere en langt mere organisk og fleksibel struktur (organisation) og grundlaget er nu en meget flad procesorienteret organisation.

Den aktuelle organisation består af fire organisatoriske hovedenheder opkaldt efter de identificerede hovedprocesser: Effects Based Planning (EBP), Effects Based Assessment (EBA), Knowledge Base Development (KBD) og Effects Based Execution (EBE) samt herudover et koordinerede Command Element/Group. De fire elementer er kort beskrevet herunder:

Multinational Experiment 4 (MNE4) •

- EBP udvikler "effects" (primære, sekundære) og den ofte lange række af forskelligartede underliggende "actions" til et plankompleks, der i de senere faser vedligeholdes og videreudvikles/justeres ift. situationen. I EBP indgår bl.a. tre "Colour Cells", hvor BLUE repræsenterer forhold vedr. egen kapabilitet (i bred forstand), GREEN repræsenterer neutrale forhold/aktører og RED repræsenterer modarbejdende forhold/aktører i operationsmiljøet.
- EBA evaluerer konstant "effects" og "actions"/"tasks" i forhold til de på forhånd opstillede kriterier. Opfyldes kriterierne ikke, opstilles forslag til andre "actions"
- KBD udvikler og administrerer (knowledge management) konstant den nødvendige viden (Knowledge Data Base (KDB)) til at understøtte de øvrige processer.
- EBE er det udførende led i hele processen. Herfra iværksættes (beordres) udvalgte "actions" til specifikke "effects". EBE er ligeledes ansvarlig for Targeting og den kortsigtede planlægning (24, 48 og 72 timers cyklus). EBE vil også fungere som hovedkvarterets Joint Operations Centre (JOC).

Til organisationen knyttes endvidere traditionelle elementer som POLAD, LEGAD mv., samt et tværorganisatorisk koordinationselement med repræsentanter fra alle aktive "Elements of Power" i operationsmiljøet (ud fra DCME). Dette element benævnes aktuelt Joint Interagency Coordination Group (JICG) eller i NATO-regi som NATO Interagency Group (NIG).

Organisationen skal ses som meget organisk, og reelt vurderes det vanskeligt klart at adskille de organisatoriske hovedenheder, idet processerne er meget integrerede, meget hurtige og uden klart afgrænsede hovedfaser. De kvantitative målsætninger vurderes aktuelt at være i bevægelse hen imod en noget større organisation.

Tværorganisatoriske elementer

På tværs af denne stående organisation håndteres traditionelle områder som INFOOPS, og CIMIC i tværgående elementer i staben med specialiserede stabsofficerer på disse områder i hvert hovedelement. Også efterretning (INTEL/J2) blev behandlet som et tværgående element, hvilket især udfordrede vanetænkningen blandt deltagende stabsofficerer. Grænsen imellem KBD/M og det traditionelle efterretningsområde er givetvis et område, som vil blive diskuteret i fremtiden.

Scenariet

Øvelsesscenariet var et reelt konfliktområde med et indledende udgangspunkt i den aktuelle situation, men med en separat NATO-indsættelse i de vestlige provinser af landet under et etårigt FN-mandat. Styrken var baseret på den aktuelle NRF-styrke (+) med en indsat styrke på i alt ca. 18.000 mand. Den indsatte i JOA operative struktur var DJTF HQ over fire Component Commands (JF Maritime CC (afloat), JF Land CC, JF Air CC og JF Special Operations CC) samt en Joint Logistics Support Group (JLSG). Ved øvelsesstart var scenariet fremskrevet til D+27 (med D fastsat som indsættelsestidspunktet for styrken) og udgangspunktet var således den begyndende "executionfase" af et længerevarende NATO engagement.

Scenariet bød på mange interessante operative problemstillinger i hele operationsspektret spændende fra Direct Action med SOF støttet af fly imod oprørsgrupper til støtte til civilsamfundet i katastrofesituationer (eksempelvis oversvømmelse og fugleinfluenza). I forhold til traditionelle militære operationer bød eksperimentet på en langt bredere vifte af udfordringer, hvoraf kan nævnes:

- Planlægning og koordinering i forhold til de mange nationale "samtæknings-initiativer", der i varierende grad er behæftet med nationale ønsker eller krav om samplacering af humanitær- eller genopbygningsindsats og den militære indsats, - og samtidigt er stærkt varierende i forhold til især de økonomiske ressourcer, der er til rådighed for indsatsen.
- Udvikling og understøttelse af andre aktørers effekter, herunder især G8-landenes muligheder for at være "lead nations" på særlige programmer (eksempelvis Counter Narcotics (CN), Disbandment of Illegal Armed Groups (DIAG), opbygningsprogram for politi og retsvæsen og et militært genopbygningsprogram).
- En lang række lokale aktører med forskellige roller alt efter, hvilket domæne, de optrådte i (eksempelvis: regeringsmedlem, krigsherre, narkotikasmugler, våbenhandler, stammeleder).

Forløb

Perioden indledtes med en introduktions- og uddannelsesuge, med introduktion til EBO-principperne, begrebsverden og systemer. Den indledende uge afsluttedes med formering af staben og afprøvning af "Battle Rhythm". I de resterende tre uger kørte eksperimentet som et almindeligt stabsøvelsesforløb, idet der dog blev afholdt to "time-outs" mhp. evaluering og justering. Den daglige øvelsesperiode var fra ca. kl. 11.45 til kl. 23.00 (lokal tid), med effektiv opstart kl. 13.00 med "Daily Ops Brief" på konferencesystemet

(C2M). Den daglige arbejdstid var fastsat iht. behovet for tidsmæssig synkronisering med de deltagende "reach back" grupper baseret i USA og Canada.

Evalueringsproces

Evalueringsprocessen gennemførtes løbende via et konstant flow af "questionnaires" til deltagerne (i et omfang, der i pressede situationer kunne være irriterende), samt individuelle eller gruppeinterviews udført af kontrolgruppen. Til opsummering og generelle kommentarer gennemførtes to længerevarende plenumseancer i de førnævnte "time outs".

Eksperimentets resultater

I det efterfølgende beskrives eksperimentets foreløbige resultater i forhold til eksperimentets formål.

Knowledge Base Development (KBD)

KBD udvikler og administrerer konstant den nødvendige viden (Knowledge Data Base (KDB)) til at understøtte de øvrige processer.

KBD fungerede tilfredsstillende i forhold til CONOPS, idet det dog konstateredes, at KBD ikke til fulde erstatter den traditionelle efterretningsfunktion (J2) med hensyn til efterretningsbehandling og udformning af eksempelvis efterretningsmæssige vurderinger (assessments). Det er således nødvendigt at styrke efterretningsfunktionen, der i forhold til EBO organisationen er gjort tværgorganisatorisk med E-funktioner i hver af de fire delstabe. Det konstateredes ligeledes, at det store islæt af "pull" mht. informations- og efterretningsmateriale ikke fungerede optimalt, idet der dels eksisterer en række mentale barrierer i forhold til udelukkende selv at skulle udnytte de tilgængelige vidensdatabaser for at skabe sit eget detaljerede efterretningsbillede, dels at det store behov for information/efterretning i den øvrige stab ofte tvang KBD i knæ.

KBD styrke lå klart i Systems of Systems Analysis (SoSA) team'et, der udover den systemiske analyse af operationsmiljøet også tilbyder adgang til en grundig, intellektuel menneskelig systemvurdering.

Effects Based Planning (EBP)

EBP udvikler "effects" (primære, sekundære) og den ofte lange række af forskelligartede underliggende "actions" til et plankompleks, der i de senere faser vedligeholdes og videreudvikles/justeres ift. situationen. I EBP indgår bl.a. tre "Colour Cells", hvor BLUE repræsenterer forhold vedr. egen kapacitet (i bred forstand), GREEN repræsenterer neutrale forhold/aktører, og RED repræsenterer modarbejdende forhold/aktører i operationsmiljøet.

Det konstateredes, at CONOPS (ref.) efter mindre justeringer er dækkende og giver mulighed for såvel initial planlægning (udvikling af OPORD) som løbende planlægning/planjustering i driftsfasen (udviklingen af Warning Orders (WARNORDs), Joint Coordination Orders (JCOs) og Fragmentation Orders (FRAGO)s). En del af disse ordrer skulle reelt være udviklet i eller under lead af Effects Based Execution (EBE), men det blev tidligt konstateret, at EBE ikke havde den fornødne kapacitet hertil, hvorved EBP også varetog størstedelen af den kortsigtede planlægning og udarbejdelse af ordrer.

Den til planlægningen hørende udvikling af Measures of Effects (MOEs) og Measures of Performance (MOP) viste sig problematisk, og disse delprocesser vil være emne for videreudvikling.

Det konstateredes ligeledes, at RED and GREEN team funktionerne er givtige i forhold til den holistiske/systemiske tilgang, men at det er nødvendigt at specificere disse to delelementers funktioner yderligere samt at overveje deres bemanning (andre kompetencer end rent militære) og organisatoriske tilhørsforhold. De to teams funktioner placerer sig i nærheden af traditionelle efterretningsfunktioner og en tilknytning til KBD eller organisering som selvstændige elementer blev bragt i overvejelse.

EBP samarbejde med KBD-SoSA fungerede tilfredsstillende og bidrog ligeledes stærkt til den nødvendige systemforståelse i EBP i bestræbelserne på at skabe mere holistisk planlægning. Samarbejdet blev skærpet væsentligt via direkte og proaktiv involvering af medlemmer fra SoSA-temaet, hvilket i høj grad bidrog til en meget effektiv planlægningsproces. Kombineret med en meget stærk forbindelse til de øvrige (civile) aktører i JOA via bla. NIG og CAG opnåede EBP optimale arbejdsbetingelser i forhold til både den rent militære planlægning og den del af planlægningen, som rettede sig imod at støtte øvrige aktørers effekter.

EB TOPFAS fremstod som et velegnet planlægningsstøttesystem i forhold til den systemiske/holistiske tilgang, idet muligheden for at omsætte input til en sammenhængende plan bør styrkes. GAMMA fremstod ligeledes som et velegnet system til planevaluering, idet det dog blev bragt i overvejelse om ikke GAMMA organisatorisk bør placeres ved Effects Based Assessment (EBA)

Effects Based Execution (EBE)

EBE er det udførende led i hele processen. Herfra iværksættes (beordres) udvalgte "actions" til specifikke "effects". EBE er ligeledes ansvarlig for Targeting og den kortsigtede planlægning (24, 48 og 72 timers cyklus). EBE vil også fungere som hovedkvarterets Joint Operations Centre (JOC).

Efter en række indledende organisatoriske problemer fungerede EBE nogenlunde tilfredsstillende, idet organisationen dog ikke var stærk nok til at varetage hele kort-tidsplanlægningen (24 - 48 - 72 timers rytmen) og dermed mere fik en funktion som et begrænset Joint Operations Centre (JOC) eller SITCENT. Joint Targeting/influence-funktionen blev således initieret af EBP, men dog senere administreret af EBE.

Effects Based Assessment (EBA)

EBA evaluerer konstant "effects" og "actions"/"tasks" i forhold til de på forhånd opstillede kriterier. Opfyldes kriterierne ikke, opstilles forslag til andre "actions"

EBA var i hele forløbet organisationens akilleshæl, og nåede aldrig en optimal funktion i forhold til målsætningerne, idet det dog skal fremhæves, at det korte forløb og manglende muligheder for indhentning af måleresultater kan have haft indflydelse på dette. EBA-funktionen manglede ligeledes personel med relevant operationsanalytisk baggrund, og de anvendte støttesystemer fungerede ikke optimalt. EBA engagement i udviklingen af MOEs og MOPs i planlægningsprocessen var svag, og disse var konstant til debat i forhold til, om der blev målt og vurderet på de rigtige områder i forhold til indsatsen. En bedre tilknytning til og udnyttelse af eksempelvis GAMMA som støtteværktøj blev overvejet. Hele EBA funktionen vil blive underkastet revision i opfølgingsarbejdet.

Inter Agency Cooperation (IAC)

Den væsentligste katalysator i denne funktion var Civil Affairs Group (CAG). Indledningsvist var samarbejdet imellem denne stærkt civilt prægede gruppe og den militære stab præget af gensidig manglende forståelse for roller og kompetencer. Dette skabte en række spændinger, der i stor udstrækning tilføjede spillet en vis realisme og øgende engagementet hos deltagerne. CAG-funktionen udvikledes løbende, og i de sidste faser fungerede IAC meget tilfredsstillende set i relation til især EBP.

Systems of Systems Analysis (SoSA)

SoSA udgør et fundamentalt element i den holistiske tilgang til operationsmiljøet (system tilgangen). SoSA-teamet spillede således også en

central rolle mht. at skabe systemforståelsen blandt stabsmedlemmerne. SoSA-teamets alsidige sammensætning med flere kompetencer dækkende hele PMESII-spektret⁶ er klart en stor styrke. SoSA succes skyldes især det proaktive og personlige engagement fra teamets medlemmer og kan således i nogen grad tillægges personlige kompetencer/adfærd frem for selve det bagvedliggende koncept. SoSA-databasen er kompleks og ikke brugervenlig for ikke uddannet personel.

Vurdering af MNE4

MNE₄, som helhed, må betragtes som en succes. Dette skal ses i perspektivet af hensigten som operativt eksperiment i et multinationalt forum med en meget bred deltagerbase. Formen bør danne skole for fremtidig konceptudvikling i allianceramme.

Den generelle konklusion mht. CONOPS, organisation og struktur er klart, at der foreligger et realistisk grundlag for snarlig konceptimplementering for det operative niveau ift.:

- Et minimeret DJTF HQ mht. struktur, organisation og processer, herunder "reach- back" til et større, permanent JFC HQ. Dette vil i høj grad lette deployering, reducere kravet til bemanning i det udsendte hovedkvarter, skabe mulighed for langt større kontinuitet (personeludskiftning imellem det udsendte DJTF HQ og JFC HQ) og lette informations- og beslutningsprocesserne væsentligt samt sidst, men ikke mindst, minimere "foot-print" i JOA.
- Store dele Effects Based Planning processerne i forhold til den eksisterende OPP
- Dele af Effects Based Execution.
- Systemanvendelsen af EBTOPFAS, GAMMA.

I et nationalt dansk perspektiv er MNE-forløbet af betydning i forhold til uddannelsen af stabsofficerer til det operative niveau, medens det på det taktiske niveau har betydning i forhold til såvel styrkebidrag, som stabsofficersfunktionerne i især de højere taktiske stabe (Component Commands).

Den videre udvikling

Allerede før MNE₄ var det meddelt, at det er USJFCOM og SACT hensigt at videreføre rækken af eksperimenter i et MNE₅. Der eksisterer endnu ikke

---

⁶ Political, Military, Economic, Social, Infrastructure and Information

Multinational Experiment 4 (MNE4) •

konkrete målsætninger for MNE₅, men ift. drøftelser i randen af MNE₄ må det vurderes, at sigtet med MNE₅ vil blive en integration af de (højere) taktiske niveauer i processen (Component Command niveau). I forhold til beslutningsstøttesystemer, IT- værktøjer mv. skabte MNE₄ et værdifuldt grundlag for videreudvikling, og den proces vil naturligvis også være en fortsat integreret del af MNE₅.

EBO Concept

Effects-based operations (led by the U.S.)—These operations focus on influencing or changing system behavior or capabilities, using the integrated application of selected instruments of power, in order to achieve directed policy aims. Effects-based operations are planned, executed, assessed, and adapted based on a holistic and dynamic understanding of the operational environment.

Effects based plan (led by Allied Command Transformation)—As the end result of the effects-based planning process, an effects based plan articulates the commander's guidance to his subordinates, as well as to higher-level commands. Allied Command Transformation is leading a series of multinational workshops to refine the information requirements for an effects based plan to improve efficiencies in its development and to develop Web-based applications used to display it.

Knowledge base development (led by Germany)—As the foundation for a coherent knowledge base that supports the planning, execution, and assessment of effects-based operations, knowledge base development provides a "system-of-systems" understanding of the battlespace from friendly, adversary, and neutral perspectives. It is built on coalition collaboration at the strategic and operational levels, and also may be useful at the tactical level.

Knowledge management (led by Canada)—This concept aims to ensure that the right information is provided to the right people at the right time in an understandable format or display. Canada will lead a series of multinational workshops to further refine knowledge management to better support effects-based operations.

Information operations (led by Germany)—This concept aims to affect an adversary's information and information systems, while defending one's own. Germany will lead a series of multinational workshops to further refine

Multinational Experiment 4 (MNE4) •

information operations, taking a holistic view to better support effects-based operations.

Multinational interagency group (led by Australia)—This concept establishes operational connections among civilian and military departments and agencies that will improve planning and coordination within the coalition. Previous experimentation has determined that a secure, virtual collaborative working environment and staff interagency coordination are vital to success. A multinational interagency group is a multifunctional, advisory element that facilitates information sharing throughout the interagency community. It provides regular, timely, collaborative working relationships between civilian and military operational planners. Australia will lead a multinational workshop series to further refine this concept.

Strategic context for conflict resolution (led by France)—France will lead a series of multinational workshops to develop strategic-level, political-military guidance to support MNE4. This effort will identify a shared end state among coalition partners, as well as the role of the international community. The workshops also will articulate the strategic-level, interagency approach, the supporting/supported relationships between military and non-military participants.

Multinational information sharing (led by the U.S.)—This initiative attempts to provide a secure means to share releasable data between the U.S. network system and that of the coalition. Now in development, the system allows two-way information flow in a collaborative environment of previously approved-for-release information. It is the first step toward content-based information security within the global information grid.

Informationsrelaterede effektskabere – og deres rolle i en effektbaseret tilgang til operationer

---

Af seniorsergent Thomas Elkjer Nissen, Lærer og sagsbehandler i Informations Operationer og Psykologiske Operationer ved Institut for Militære Operationer, Forsvarsakademiet.

Viden, holdninger og ultimativt adfærd er i bund og grund de områder hvorpå som man kan opnå effekter på en given målgruppe med Informationsrelaterede effektskabere. Men hvor hører disse effekter så hjemme i den bredere kontekst af en "effektbaseret tilgang til operationer" (EBAO)?, hvad skaber dem?, og ikke mindst hvilken rolle spiller de i forhold til både os selv, men også vores modstandere i en given konfliktsituation? Herunder hvorfor det overhovedet er interessant at påvirke viden, holdninger og adfærd. Disse tre overordnede spørgsmål danner rammen for at forstå de effekter, som man kan skabe ved brugen af information, samt hvilke "værktøjer" der kan anvendes til at opnå effekterne, i rammen af en effektbaseret tilgang til operationer.

Informations rolle i en effektbaseret tilgang til operationer

Den klassiske tilgang til at beskrive den effektbaserede tilgang til operationer på strategisk niveau, har været at tage udgangspunkt i DIME modellen. DIME står for "Diplomatic", "Informational", "Military" og "Economic", altså de fire primære magtinstrumenter, som en stat, eller for den sags skyld en alliance eller koalition, har til rådighed, til at opnå de ønskede effekter.

De informationsrelaterede effektskabere har traditionelt i denne tilgang været "I'et" (Information), primært i form af Strategisk Kommunikation, fra det politiske niveau, samt gemt i "M'et" (Militær), Informations Operationer på det operative og taktiske niveau.

Om der kan tales om et egentligt paradigmeskift er nok tvivlsomt, men under alle omstændigheder er denne model ved at blive opgivet til fordel for en DCME model. Denne model har ikke længere "Information" som en

selvstændig komponent, men inddrager i stedet for et "C" for "Civil"¹. Et begreb som dækker over alle de tiltag der bliver gjort over for den civile sfære i et givent operationsområde, eller land. Dette betyder dog ikke at man ikke længere regner information for et magtinstrument, eller en effektskaber. Tvært imod.

I DCME modellen ses information som en integreret del af hver af de fire aktiviteter, som skal informere om, og forstærke effekten af, de fire aktiviteter individuelle handlinger, styret af en overordnet koordineret informationsstrategi.

"Information" som virkemiddel til at skabe effekter

Skal man først og fremmest ind og se på, hvad der skaber effekter på informations sfæren, er det ikke nok udelukkende at se på de konkrete budskaber, der bliver sendt ud. Man skal i lige så høj grad se på handlinger, og hvordan de bliver perciperet af modtageren. Information er altså lige så meget det budskab, som sendes gennem handlinger i en given kontekst, som det er budskaberne i sig selv. Ligeledes skal man se på hvordan information kan bidrage til at forstærke effekten af de fire aktiviteter handlinger indbyrdes. En indbyrdes forstærkning, som opnås gennem en koordineret anvendelse af såvel handlinger som budskaber fra en eller flere af de fire magt-instrumenter.

Om vi ser os selv som en enkeltstående nation, eller i ramme af en bredere alliance eller koalition er, for så vidt angår brugen af informationsrelaterede effektskabere, ligegyldig. Det at skabe effekter på informations sfæren understøtter alle de andre elementer af den effektbaserede tilgang til operationer, uagtet om disse operationer, eller aktiviteter, udføres på politisk – strategisk niveau i en primært civil kontekst, eller helt nede på det taktiske niveau i forbindelse med indsættelsen af militære styrker i en primært militær kontekst.

Skal man se lidt nærmere på hvilke informationsmæssige virkemidler, eller effektskabere, der er inden for de fire hovedaktiviteter, og hvordan de understøtter hinanden, skal man først se på de egentlige magtinstrumenter².

De fire magtinstrumenter; Diplomatiske (politiske), Civile, Militære og Økonomiske er vist separat for at afspejle deres forskellige strukturer og begrænsninger. Der er en høj grad af interdependens de fire magtmidler

---

¹ Dette er en vedvarende debat. Blandt andre flere amerikanske forskere på blandt andet US Army War College ønsker DIME modellen fastholdt. Se Robert D. Steele "Information Operations – Putting the I back into DIME, Strategic Studies Institute, US Army War College, February 2006.

² FOFT RAPPORT NR. M-04/2006, Effektbaserede operationer, s.7

Informationsrelaterede effektskabere •

imellem, en interdependens som også gælder for så vidt angår informations understøttelse af de fire magtinstrumenters effekter, selv om de både kan anvendes enkeltvis og i forbindelse med hinanden.

Diplomatiske (politiske)

Det diplomatiske instrument omfatter brugen af politisk og diplomatisk magt med henblik på at påvirke en eller flere aktører, eller for at skabe forhold som er gunstige for staten, alliancen eller koalitionen. Dette foregår primært gennem den formulerede udenrigs- og sikkerhedspolitik, som føres igennem regionale og internationale organisationer, eller i form af en koalition, eller selvstændige aktører, med henblik på at løse eller undgå kriser og konflikter, eller for at påvirke mulige modstandere.

Civile

Det civile magtinstrument omfatter områder som retsvæsen, politistøtte, uddannelse og støtte til infrastruktur og civiladministration, samt offentlig information, som kan medvirke til opbygningen, eller genopbygningen af den civile sfære. Dette forgår gennem den formulerede udviklingspolitik, og udføres ofte af ikke-statslige aktører (NGO'er), men også samarbejde mellem universiteter, legater til fremmede studerende, og samarbejde på lokalpolitisk plan kan være delelementer.

Dette magtinstrument kan bidrage til skabelsen af såkaldt "blød sikkerhed", enten alene, eller i kombination med en eller flere af de andre magtinstrumenter alt efter situationen. Hvis sikkerhedssituationen gør at civile aktører ikke kan udføre disse opgaver, kan det være nødvendigt at lade militære styrker udføre nogle af opgaverne i rammen af samtænkning, eller Civile-Militære Samarbejde (CIMIC), i konfliktområder.

Militære

Det mest entydige magtinstrument er det militære, hvor anvendelsen, eller truslen om anvendelse, af magt udgør den egentlige effektskaber. Men man skal holde sig for øje, at der ikke bare er tale om "kinetiske" operationer, men også "ikke-kinetiske" operationer, herunder Defence Diplomacy og informations operationer (INFO OPS).

Økonomiske

Det økonomiske magtinstrument omfatter brugen af økonomiske midler, herunder handelspolitik, boykotter og embargoer, samt andre finansielle aktiviteter, som kan enten direkte eller indirekte er knyttet til en krise, eller en generel langsigtet politisk-økonomisk strategi. I kriser vil dette

Informationsrelaterede effektskabere •

magtinstrument primært blive anvendt i gennem internationale organisationer eller regimer, for derigennem at påvirke udviklingen.

Uagtet hvilken af disse fire magtinstrumenter man ser på, indgår der et element af påvirkning af individer, organisationer eller stater beslutningstagen, for at ændre eller fastholde en given adfærd, eller situation. En påvirkning, som foregår gennem information, enten via budskaber eller handlinger som sender et budskab eller et signal.

Set fra et stats-, alliance, eller koalitionsperspektiv er der som sådan ikke noget nyt i disse virkemidler, eller værktøjer. Der, hvor der er den største udvikling, og hvor "informations-baserede effektskabere" er nyest, er i den militære kontekst. I rammen af militære operationer betyder brugen af information mere og mere, og behovet for militære informationsaktiviteters koordinering med primært den politisk – strategiske brug af informationsaktiviteter, bliver derfor også mere udtalt. Såvel set i lyset af den effektbaserede tilgang til operationer, som i lyset af det faktum, at der bliver stadig kortere mellem det politisk – strategiske niveau og hvad der foregår på jorden i f.eks. internationale operationer³.

Diplomatisk	Civil	Militær	Økonomi
Strategisk kommunikation	Strategisk og lokal kommunikation om..	"Defence Diplomacy"	Strategisk og lokal kommunikation om..
Public Diplomacy		Presse og Informationstjeneste	
Presse og Informationstjeneste		Civilt og Militært Samarbejde	
Forhandlinger		Informations Operationer	

Fig. 1. De primære Informationsrelaterede effektskabere inden for de fire hovedblokke i "statens magtinstrumenter".

Lige som de fire magtinstrumenter kan anvendes særskilt, eller koordineret med hinanden, kan også de informationsrelaterede effektskabere

³ På jorden i Internationale Operationer spiller også egne styrkers adfærd, og den strategiske effekt som de kan have, blandt andet via "CNN effekten", en stor rolle.

Informationsrelaterede effektskabere •

anvendes særskilt til støtte for de enkelte magtinstrumenter. Men effekten af udbredelsen af informationen bliver større ved at anvende den koordineret. Nedenfor er hovedtrækkene i de fire magtinstrumenters informationsrelaterede aktiviteter beskrevet. Koordineringen af dem, på baggrund af en overordnet informationsstrategi, vil blive gennemgået senere.

Diplomatiske (politiske) informationsrelaterede effektskabere

Opnåelsen, eller forstærkelsen, af effekter ved brugen af information på den diplomatiske / politiske sfære handler primært om at forklare, og skabe opbakning til, statens overordnede udenrigs- og sikkerhedspolitik, herunder støtte løsningen af kriser og konflikter. Dette opnås primært igennem den strategiske kommunikation varetaget af det politiske, strategiske niveau. Den strategiske kommunikation omhandler såvel den langsigtede formulering, og udmelding, af statens udenrigs- og sikkerhedspolitik, som strategiske budskaber i forbindelse med en given krise eller konflikt.

Den langsigtede strategiske kommunikation giver sig således udslag i offentliggjorte "policy" (politikker) og strategipapirer på Internettet, statsoverhoveders taler og interviews om den generelle langsigtede politik, og bygger ultimativt på statens, eller regeringens, formulerede holdnings- og værdigrundlag, samt strategiske målsætninger⁴. Den strategiske kommunikation har således til formål, at opbygge det narrativ⁵, som alt andet kommunikation bygger på, eller udspringer af.

Den daglige kommunikation af de overordnede politikker og strategier foregår gennem pressen i forhold til hjemlige publikum, og gennem "Public Diplomacy"⁶ i forhold til andre landes befolkninger, samt igennem Danmarks

---

⁴ Eksempler på dette kunne være statsminister Anders Fogh Rasmussens tale på Forsvarsakademiet den 1. november 2003 om Danmarks sikkerhedspolitiske rolle i fremtiden, eller udenrigsminister Per Stig Møllers åbningstale til det rådgivende panel om globalisering den 31. marts 2006. Begge taler hvor Danmarks fremtidige udenrigs- og sikkerhedspolitiske målsætninger blev fremført.

⁵ Narrativ er den historie som man fortæller andre om sig selv, og som danner rammen for hvem man gerne vil opfattes som. Gælder for såvel personer, som stater eller organisationer.

⁶ "Public diplomacy udøves, når en stat bestræber sig på at øve indflydelse på offentligheden i andre lande" Udenrigsministeriets definition på PD. Udenrigsministeriets kommunikationsstrategi fra 2003 fastsætter tre overordnede mål for UM kommunikation, hvoraf det tredje er "Kommunikationen skal bidrage til regeringens og udenrigsministerens

Informationsrelaterede effektskabere •

repræsentationer og ambassadører, samt via forhandlinger i Internationale Organisationer for så vidt angår kommunikationen til fremmede regeringer og beslutningstagere.

Den strategiske kommunikation, Public Diplomacy og forhandlinger, samt andre tiltag i forbindelse med specifikke kriser, anvender de samme kanaler og medier som den langsigtede strategiske kommunikation, man har naturligvis til formål at støtte løsningen af en konkret krise. Budskaberne og handlingerne er følgelig designet til at håndtere eller løse den specifikke krise, men trækker på de grundlæggende strategiske budskaber.

Civile informationsrelaterede effektskabere

Opnåelsen af effekter på informationssfæren via det civile "magtinstrument" er primært et spørgsmål om at formulere og kommunikere en udviklingspolitik og dermed udnytte den signalværdi, som ligger i udviklingspolitikken. En udviklings- og nødhjælpspolitik, som først og fremmest tjener humanitære formål, men er fokuseret på de områder hvor specielt udviklingspolitikken kan understøtte de overordnede udenrigs- og sikkerhedspolitiske målsætninger, f.eks. landbrugsprojekter, infrastrukturudvikling, eller skoleprogrammer. Dernæst handler det om at informere om de tiltag, som ellers gøres inden for den civile sfære; udstationeringen af politifolk, embedsmænd, læger og lære m.fl.

En anden del af de informationsmæssige tiltag er mere langsigtede og tjener det formål, at skabe gode relationer, herunder førstehandsviden om Danmark. Dette kan være igennem udvekslingsprogrammer, eller legater til at studere i Danmark. Dem, der har været igennem sådanne programmer, kan, når de er vendt tilbage til deres hjemland, virke som indirekte ambassadører for Danmark. Til dette hører også kulturprogrammer og tiltag på tværs af grænser af længere eller kortere varighed, samt deciderede Informationskampagner om Danmark. Sidstnævnte er som oftest en del af Public Diplomacy.

De civile informationsmæssige effektskabere har den generelle fordel, at de kan nå mange og ofte forskellige målgrupper, som den almindelige strategiske kommunikation ikke normalt når. Dermed bidrager "civile" informationsmæssige effektskabere til dannelsen af et image af Danmark i en bredere målgruppe i et land, eller en region, men understøtter også samtidig en mere langsigtet strategisk målsætning.

---

varetagelse af Danmarks udenrigspolitiske interesser". Hvilket i denne kontakts ville betyde gennemførelsen af Public Diplomacy.

Informationsrelaterede effektskabere •

De civile informationsmæssige effektskabere knytter sig som oftest til den langsigtede videns-, holdnings- og adfærdspåvirkning, men også til aktiviteter gennemført efter kriser og konflikter. Blandt andet i forbindelse med det civile aspekt internationale fredstøttende operationer.

Militære informationsrelaterede effektskabere

Naturligvis har brugen af militær magt, eller bare truslen herom, en påvirkningsmæssig, eller psykologisk effekt, som kan udnyttes i den effektbaserede tilgang til operationer. Men selv om brugen af militær magt i sig selv sender et signal, er det ikke magtanvendelsen der tænkes på i forbindelse med informationsmæssige effektskabere i forbindelse med det militære magtinstrument.

Det omhandler to primære faktorer, 1) hvad der kaldes "Defence Diplomacy", militær presse og informationstjeneste (P&I), samt Civilt-Militært Samarbejde (CIMIC) og 2) Informations Operationer (INFO OPS).

Defence Diplomacy er som begreb opstået i slutningen af 1990'erne, og får en større og større betydning. Defence Diplomacy handler om at forstærke regional sikkerhed gennem tillidsskabende aktiviteter og bi- og trilateralt samarbejde med udvalgte nationer. Det kan omfatte aktiviteter som skibsbesøg, udvekslingsprogrammer, deltagelse i uddannelser og konferencer, forsvarsministerbesøg og udsendelsen af rådgivnings- og træningsmissioner, samt støtte til sikkerhedssektor reformer (SSR).

Militær presse og informationstjeneste har til formål at informere faktuel, rettidigt og troværdigt om forsvarets aktiviteter i det omfang som krav til operationssikkerhed tillader det. Presse og informationstjeneste foregår såvel herhjemme som i forbindelse med internationale operationer. Den skal informere om Forsvarets generelle forhold, varetage kontakten til pressen, og informere omkring Forsvarets engagement i udlandet. Specielt i den sidste del spiller presse og informationstjenesten en rolle i forbindelse med de informationsmæssige effektskabere. Selvom presse og informationstjenesten ikke skal påvirke, men kun informere, må der naturligvis ikke være uoverensstemmelse mellem de informationer som presse og informationstjenesten udsender, og de budskaber som kommer ud igennem de forskellige aktiviteter som indgår i Informations Operationer i forbindelse med internationale operationer.

Hvor Defence Diplomacy og Forsvarets generelle presse og informationstjeneste understøtter henholdsvis forsvarets strategiske målsætninger, og forsvarets daglige behov for at kommunikere med den danske befolkning, tjener Informations Operationer et helt andet formål.

Informationsrelaterede effektskabere •

Informations Operationer er en ren militær aktivitet som foretages i forbindelse med militære operationer, herunder internationale operationer, og som har til formål at koordinere de informationsmæssige effekter af militære operationer⁷.

Informations Operationer har dermed til formål at påvirke det lokale informationsmiljø i missionsområderne. Informations operationer foregår kun i udlandet i forbindelse med militære styrkers indsættelse, og er kun rettet mod målgrupper i missionsområderne. De budskaber og aktiviteter, som er indeholdt i informations operationer, skal være i overensstemmelse med overordnede politiske og militære formål med at have militære styrker indsat i et givent område. Med andre ord skal der være overensstemmelse mellem de budskaber som kommer ud igennem regeringens strategiske kommunikation, eller Public Diplomacy, og de budskaber som en lokalbefolkning i eksempelvis Irak får gennem løbesedler uddelt af den militære styrke.

Økonomiske informationsrelaterede effektskabere

Opnåelsen af effekter på informationsfæren via det økonomiske "magtinstrument" er primært et spørgsmål om at formulere og kommunikere handelspolitik og økonomisk støtte, og dermed udnytte den signalværdi som ligger i handelspolitikken, eller i deltagelse i internationale økonomiske boykotter og embargoer. Herunder også de signaler, eller informations pressionsmidler der ligger i truslen om boykotter, embargoer, indefrysning af midler og indbringelse for organisationer som EF retten og WTO. Langt hen ad vejen er dette økonomiske aktiviteter, men truslen om brugen af dem via information kan bidrage til at påvirke udfaldet af en situation, eller krise, og dermed understøtte de overordnede udenrigs- og sikkerhedspolitiske målsætninger.

De informationsrelaterede effektskabere har dermed to generelle formål, 1) at understøtte den langsigtede strategiske "policy", og 2) at understøtte krisestyring, eller konflikthåndtering på alle niveauer. Dette kunne evt. også knytte sig til løbende operationer, f.eks. dansk engagement i Irak, eller Afghanistan.

---

⁷ De virkemidler som Informations Operationer koordinerer effekten af, er militære aktiviteter som; Psykologiske Operationer (PSYOPS), den perceptions-mæssige effekt af egne styrkers adfærd, vildlednings operationer, imødegåelse af modstanderes propaganda med flere. Adskilt fra, men koordineret med, informations operationer er, presse og informationstjeneste og civilt og militært samarbejde.

De to opgaver kan køre samtidigt, eller forskudt af hinanden. Er informationens rolle at understøtte eller forstærke effekten af et eller flere af de fire magtinstrumenters aktiviteter i en given krise, eller konflikt, vil informationen naturligvis udspringe af de kortsigtede mål som skal opnås – konfliktløsningen – men vil også dybest set være rodfæstet i den langsigtede "policy", eller strategi, som jo vil fortsætte under og efter en given konflikt. En "policy" som bygger på nationens værdi- og holdningsgrundlag⁸.

Organisation, planlægning og koordinering

Ser man på planlægningen, koordineringen og udførelsen af aktiviteterne eller operationerne, som udgør de informationsrelaterede effektskabere i den effektbaserede tilgang til operationer, kommer man ikke uden om også at adressere nogle penible spørgsmål om organisation og de enkelte udførende myndigheders interne forhold. Specielt forholdet mellem presse og informationstjeneste og militære informations operationer. Men også hvilken organisation, eller udvalg, som skal have den koordinerende funktion på politisk – strategisk, eller tværministerielt, niveau.

Informationsrelaterede effektskabere set i et dansk perspektiv

Danmark har ikke haft en tradition for, eller en egentlig organisation til, at håndtere koordinationen af information fra, og om, de fire magtinstrumenter i form af et stående koordinationsforum, eller råd. Eller for den sags skyld udarbejdelsen af egentlige informationsstrategier på politisk – strategisk niveau. Koordineringen er foregået ad hoc, når der er opstået situationer hvor der har været et behov for denne koordination, som for et eksempel under "tegningsagen" i foråret 2006.

Naturligvis har statsministeren i sine nytårstaler, taler i forbindelse med folketingets åbningsdag, og ressortministrene inden for de enkelte magtinstrumenter igennem taler og udmeldinger, formuleret Danmarks generelle politik, og de strategiske målsætninger. Men det har, med

---

⁸ Danmarks udenrigspolitiske værdisæt: *The primary goal of Danish foreign policy is to promote Denmark's security and prosperity based on a set of fundamental values; values that also constitute the backbone of Denmark's open society. The core values are the individual and the community, freedom, democracy and security.* Source: A Changing World. The Government's Vision for New Priorities in Denmark's Foreign Policy, Copenhagen 2003

undtagelse af meget specifikke situationer, mere været et spørgsmål om at formulere og kommunikere de enkelte ministeriers målsætninger, frem for at understøtte en overordnet "national strategi". Hvorvidt det er noget, som Danmark bør gøre, ligger uden for denne artikels formål at diskutere, men udviklingen i Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik tyder på, at der er et behov.

Et eksempel på, hvor en koordineret information ville have været en fordel, kunne være de modstridende budskaber, som henholdsvis udenrigsminister Per Stig Møller, og forsvarsminister Søren Gade kom med, i forbindelse med et muligt dansk styrkebidrag til en fredsbevarende operation i Libanon. Indledningsvis meldte udenrigsministeren ud, at Danmark burde bidrage, hvorefter Forsvarsministeren kort efter var ude og sige at Danmark ikke havde ressourcerne til at bidrage. Dette skabte forvirring i pressen, i den danske befolkning, og internationalt, om hvorvidt Danmark ville bidrage eller ej. Forvirringen blev senere bilagt, gennem et samordnet budskab, men der bør ikke komme to forskellige udenrigs- og sikkerhedspolitiske budskaber fra regeringen i den samme sag, den samme dag.

Det, som for nærværende ligger tættest op af tankegangen bag informationsstrategier, og udnyttelsen af de informationsrelaterede effektskabere i en effektbaseret tilgang til operationer, er "samtækningsnotatet" fra 2003. Samtænkning inddrager noget af tankegangen bag den effektbaserede tilgang til operationer, med forsøget på at koordinere, eller samordne, effekterne af primært dansk militær tilstedeværelse og civile initiativer, primært humanitære og genopbygningstiltag⁹.

Ser man på den danske indsats i Irak, søges samtænkning ført ud i livet. Forsvaret er tilstede med et militært bidrag (M), udenrigsministeriet har en mindre styreenhed i Basra med henblik på at koordinere de militære aktiviteter med dansk udviklings- og genopbygningsprogrammer, lige som også politiet bidrager (C). Noget som naturligvis støttes økonomisk (E), og er baseret på dansk politik (D) i forhold til Irak. Her kunne samtænkning, ideelt set, betragtes som en effektbaseret tilgang til den danske indsats i Irak, men Informationsdelen er meget svag, hvis den da overhovedet eksisterer.

Skulle informationsdelen være med, burde der fra centralt hold formuleres overordnede informationsmål¹⁰ og budskaber, som understøtter alle fire

---

⁹ UM / FMN: Notat vedr. Samtænkning af civil og militær indsats i internationale operationer (2003).

¹⁰ På engelsk "Information Objectives", altså hvilke informations formål, som informationsindsatsen har.

elementers aktiviteter, og som tilsikrede enslydende budskaber, ligegyldigt om de kommer fra Regeringen, Udenrigsministeriet, Forsvarskommandoen, den danske styrke i Irak, eller fra politiet. For at opnå dette, burde der udarbejdes en informationsstrategi for dansk engagement i Irak, indeholdende det overordnede politiske formål, hvorfra nøgle informationsmål og budskaber var udledt¹¹.

I forbindelse med "tegningsagen" i foråret 2006, blev der gjort en stor indsats for at håndtere det informationsmæssige aspekt af krisen. En koordinering som godt nok var ad hoc, men som involverede alle relevante ministerier og myndigheder, samt eksterne, ledt af en krisestyringsgruppe under udenrigsministeriet. "Tegningsagen" er nok det bedste eksempel i Danmark på hvor den informationsmæssige effektskabere er blevet anvendt på en måde som ligger op af den effektbaserede tilgang til operationer. Men det blev kun gennemført som krisestyring, og bundede ikke i en formuleret informationsstrategi. Det efterfølgende spørgsmål er så hvordan man informationsmæssigt kommer videre, nu hvor krisen er overstået, med at genopbygge Danmarks image, eller med at "re-brande" Danmark. Noget som er et spørgsmål om at påvirke viden, holdninger og ultimativt adfærd, hos relevante målgrupper.

Re-branding af Danmark efter "tegningsagen" er noget som kræver en indsats fra alle magtinstrumenterne. Ikke bare regeringens udmeldinger, men også de effekter, som kan opnås via Public Diplomacy både fra nationalt hold, gennem Danmarks repræsentationer, "det arabiske initiativ" m.m. for udenrigsministeriets vedkommende, kombineret med udviklingsstøtte, økonomiske initiativer og Defence Diplomacy, samt indsættelsen af militære styrker i regionen, bør koordineres for at opnå den størst mulige effekt. Herunder skal der også være en kobling mellem den udadvendte kommunikation og den indenrigspolitiske kommunikation. De enkelte aktiviteter, og specielt den informationsmæssige del af dem, kan godt gennemføres særskilt, og sikkert med god effekt. Men skal et "re-branding" tiltag ses i lyset af en effektbaseret tilgang til operationer, ville det kræve formuleringen af en egentlig koordineret informationsstrategi som for det første skulle inddrage effekterne fra alle magtinstrumenterne, på alle niveauer, og som for det andet skulle kontinuerligt følges og evalueres af en dertil udpeget "embedsmænds-gruppe" på højt niveau. En gruppe som, for at være effektiv, skal have sin instruktion fra regeringen, og bemyndigelse til at

---

¹¹ En informationsstrategi indeholder som oftest: 1) formål, 2) strategiske målsætninger, 3) nøgle budskaber, 4) målgrupper, 5) aktører (egne) og 6) principper for informationsindsatsen.

Informationsrelaterede effektskabere •

koordinerer den overordnede informationsstrategi på tværs af magtinstrumenterne.

Ser man på den militære del af de informationsmæssige effektskabere i Danmark, er vi ikke på samme niveau som de lande i NATO, som vi ofte sammenligner os med. Det er dog heller ikke en given ting at vi skal være det, men indtil nu har danske militære styrker brugt, og haft god effekt af informationskampagner i forhold til lokale målgrupper i de områder hvor vi er tilstede med militære styrkebidrag.

Defence Diplomacy som kommunikativ disciplin er endnu ikke så udbredt i Danmark, selv om de aktiviteter, som Defence Diplomacy indeholder, i en årrække har været anvendt som en del af vores løbende forsvars- og sikkerhedspolitik. Specielt over for Baltikum.

Forsvarets presse og informationstjeneste er inde i en professionalisering, med henblik på at styrke forsvarets såvel interne som eksterne kommunikation.

Danmark har ikke nogen egentlig organisation til at varetage Informations Operationer, herunder psykologiske operationer, eller gennemføre en analyse af, hvilken perceptions­mæssig effekt vores egne styrker adfærd har såvel lokalt, som nationalt og internationalt.

Helt overordnet set bliver Danmark nødt til at se på, hvilke behov og muligheder der ligger i den effektbaserede tilgang til operationer for så vidt angår de informations­mæssige effektskabere, herunder central formulering af informationsstrategier, og Informations Operationer, samt en organisation til at varetage dem. Eventuelt som en del af samtænkning – version 2.

Afslutning

Hele ideen bag den effektbaserede tilgang til operationer er den "koordinerede sammen­­sætning af operationer, som er rettet mod at forme adfærden hos venner [venligtsindede], fjender og neutrale i fred, krise og krig"¹². En stor del af at "forme adfærd" opnås gennem påvirkning af information, viden og holdninger, og det er her at de informationsrelaterede effektskabere spiller sin rolle i hele tankegangen.

I forhold til DCME modellen, altså statens magtinstrumenter, har information ikke sit eget punkt, som det gjorde sig gældende i den tidligere DIME model, men er nu inkorporeret i de enkelte magtinstrumenter i form af strategisk kommunikation, Public og Defence Diplomacy og Informations Operationer. Brugen af disse informations­mæssige værktøjer kan enten ske alene, eller som støtte til de fire magtinstrumenters handlinger, men de er altid

---

¹² Se FOFT RAPPORT NR. M-04/2006, Effektbaserede operationer, s.1

tænkt ind i disse handlinger. Altså en holistisk tilgang til informations rolle og anvendelse i den effektbaserede tilgang til operationer.

Informations rolle i kriser og konflikter er nok det nemmeste at forholde sig til, og der hvor man klarest kan se formålet med den koordinerede anvendelse af information, men man må omvendt heller ikke være blind for informationens rolle i "fredstid". Her primært som understøttende virkemidler i udenrigs- og sikkerhedspolitikken, i form af strategisk kommunikation, eller Public Diplomacy, defence diplomacy og samt udviklings- og handelspolitik. Det handler her mere om at skabe viden om, og støtte til, såvel staten/alliancen selv, som dens overordnede udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Det primære formål her har dog været at se på informations rolle som effektskaber i forbindelse med kriser og konflikter i rammen af den effektbaserede tilgang til operationer. De enkelte virkemidler, eller effektskabere, som beskrevet ovenfor, skal naturligvis anvendes koordineret, for ultimativt at støtte statens/alliancens/koalitionens strategiske målsætninger, og for at forstærke effekten af de andre magtinstrumenter i den effektbaserede tilgang til operationer, men ikke nødvendigvis alle i samme tid og rum, eller med det samme formål hele tiden.

En effektiv håndtering af dette element af den effektbaserede tilgang til operationer kræver en form for centraliseret organisation til at formulere og koordinere informationsstrategier, baseret på politisk vejledning [policy]. Endvidere kræver det at de enkelte ressortministerier har den nødvendige kapacitet til at føre det ud i livet.

Det har ikke været denne artikels formål at se på hvad Danmark skal, eller bør gøre i forhold til den informationsmæssige del af den effektbaserede tilgang til operationer, selv om der løbende er blevet påpeget områder, hvor Danmark kan professionalisere denne aktivitet.

Men ser man på springet fra hvad Danmark allerede gør, via de enkelte magtinstrumenter, og til at se dette i rammen af en effektbaseret tilgang til operationer, er det først og fremmest graden af koordinering, og i hvor høj grad de enkelte aktiviteter er udført med henblik på at opnå strategiske målsætninger, der er afgørende.

Mange af de kommunikative handlinger udføres allerede i større eller mindre grad, og der er inden for de enkelte ministerier arbejder i gang for at forstærke indsatsen på disse områder. Der hvor der dog stadigvæk er længst vej, fra hvad Danmark allerede gør, og til den effektbaserede tilgang til operationer, er den centrale formulering og styring af informationsstrategier, og på området militære informations operationer.

Hvorvidt Danmark skal søge at skabe rammerne for at udnytte de informationsrelaterede effektskabere i form af organisatoriske tiltag, herunder

Informationsrelaterede effektskabere •

udvikling af informations operations kapabilitet er en anden diskussion. Nærværende artikel har redegjort for principperne bag de informationsrelaterede effektskabere i rammen af den effektbaserede tilgang til operationer, samt søgt at perspektivere dem i en dansk kontekst.

Multinational Information Operations Experiment (MNIOE)

Af kaptajn Steen Kjærgaard, Lærer og Sagsbehandler i Informations Operationer ved Institut for Militære Operationer ved Forsvarsakademiet.

Nærværende artikel skal ses i forlængelse af Thomas Elkjær Nissens artikel omhandlende Informations Operationer som en konceptuel og doktrinær udfordring for Danmark i Militært Tidsskrift 133 årgang nr. 3, oktober 2004 samt samme forfatters artikel vedr. Informations Baserede Effektskabere i nærværende nummer. Formålet med artiklen er at beskrive, hvorledes Danmark deltager i udviklings- og eksperimenteringsarbejdet med Informations Operationer med henblik på at udbrede viden herom blandt tidsskriftets læsere. Det er således ikke artiklens mål, at beskrive den aktuelle forståelse og anvendelse af Info Ops således som NATO policy og doktrin¹ beskriver det, ej heller at beskrive anvendelsen af Info Ops i igangværende eller afsluttede operationer.

Baggrund

I 2003 introducerede Tyskland oprettelsen af et Multinationalt Informations Operations Eksperiment (MNIOE) som et nationalt initiativ, der har til opgave at udvikle fremtidens Informations Operationer (Info Ops) i multinationale koalitioner. Udviklingen skal ske i rammen af den forstærkede fokus på interoperabilitet gennem deltagelse i multinationale konceptudviklings- og eksperimenteringsaktiviteter (CD&E).

MNIOE skal yderligere identificere relaterede interoperabilitets emner og udvikle løsninger, der kan forstærke fremtidens Info Ops policier, doktriner samt planlægningsprocedurer. Endeligt skal MNIOE skabe synergi mellem igangsatte, relaterede nationale udviklingsinitiativer indenfor emnet.

MNIOE har opsat følgende målsætninger:

---

¹ Det Nordatlantiske Råd (NAC) har i skrivende stund forkastet en revideret udgave af den gældende policy MC 422/1, grundet uoverensstemmelser omkring relationen mellem presse- og informationstjenesten og Info Ops. Der eksisterer ikke en ratificeret doktrin, men AJP 3.10 (Info Ops) er i sin 4. draft version og den afventer en godkendelse af policen, førend den kan ratificeres.

Multinational Information Operations Experiment (MNIOE) •

- Etablering af et multinationalt forum, der skal kunne virke som "Centre of Expertise" indenfor Info Ops i rammen af den multinationale transformationsproces med særlig vægt på integration af Info Ops i Effects-Based Approach to Operations (EBAO) konceptet;
- udvikling af en fælles multinational forståelse af Info Ops;
- udvikling af multinationale værnssfælles procedurer for Info Ops indenfor områderne planlægning, udførelse samt evaluering af fremtidige koalitionsoperationer;
- identifikation af Info Ops relaterede begrænsninger i de nuværende styrkekapaciteter herunder opstilling af organisatoriske og strukturelle krav;
- udvikling af værktøjer til brug for Info Ops planlægning, modellering samt simulation;
- integrering af Info Ops CD&E ind i andre transformation projekter.

Organisation af MNIOE

Deltagerne i MNIOE kommer fra en række NATO- og ikke-NATO lande. Derudover deltager flere NATO kommandoer fra såvel det strategiske som på det militært-operative niveau, diverse Centres of Excellences ligesom EU militære stab deltager. Det tyske lederskab varetages af Bundesstreitkraftamts afdeling for Informations Operationer (SKA VI 4). SKA VI 4 har tilknyttet det civile analyse og eksperiment firma IABG til MNIOE med henblik på at forankre den eksperimentale metode og proces i en professionel organisation. IABG opgave er at udvikle og gennemføre det eksperimentelle design samt at opstille infrastruk-turen, hvori de selvstændige Info Ops eksperimenter skal gennemføres.

Vilkårene for deltagelse mv. fremgår af de udgivne Terms of Reference (TOR). Nationer inviteres til at deltage af det tyske lederskab. I TOR fremgår, at nationerne har stemmeret i modsætning til NATO/EU organisationer. Nationerne har ret til at fremkomme med såvel kritiske som substantielle bemærkninger i f. m. staffing proceduren. Tvister løses med stemmeafgivning. Såfremt der ikke kan opnås konsensus, kan de enkelte nationer få optaget nationale forbehold til dele af produktet.

Alle koncepter udviklet af MNIOE skal fremsendes til det Multinationale Interoperabilitets-råd (MIC) med henblik på ratificering af MIC nationerne.² Endelig godkendelse og implementering af såvel koncepter som metoder udviklet af MNIOE, er de deltagende nationers ansvar.

---

² USA, Canada, Tyskland, England, Tyskland, Australien, Frankrig og Italien

MNIOE problemformulering

Værnfælles multinationale (Combined & Joint) chefer mangler integrerede processer og organisation til at planlægge, udføre og evaluere effekt-baserede informations aktiviteter³ i en multinational og "interagency"⁴ kontekst, baseret på en fuldstændig og systemisk forståelse af det operative miljø, under anvendelse af alle tilgængelige og egnede midler.⁵

MNIOE har opstillet følgende problemfelter:

- Chefer og disses stabe mangler midler, metoder og uddannelse i at opnå og vedligeholde tilstrækkelig situationsfornemmelse og forståelse af informationsmiljøet;
- chefer er ofte ikke vidende om rammen for og omfanget af mulighederne for at influere på informationer og/eller informationssystemer;
- relevante koordinationsprocesser er ikke institutionaliseret, men afhænger snarere af personlige karakterer, eller de opstår ved tilfældigheder eller held;
- forankrede organisationsstrukturer begrænser ofte fleksibiliteten hos styrken til at tilpasse sig opgavens og situationens udfordringer;
- ofte er cheferne ikke klar over det fulde omfang af muligheder såvel som risici, forbundet med traditionelle militære aktiviteter og disses potentiale til at skabe effekter i Informationsdomænet;
- militære planer og operationer er ofte ufuldstændigt integreret med civile informations aktiviteter; den overordnede sammenhæng i strategiske civilt militære koalitions tiltag skal forbedres på dette område.

Den fjerde operative faktor

MNIOE baseres på en række teoretiske baggrunde fra såvel sociologien, kommunikationsteorien samt andre akademiske discipliner. Artiklen vil blot fremhæve essensen af teorien om systemisk interaktion⁶. Teorien siger "One cannot not-communicate". Dette anvender MNIOE til at konkludere, at ingen aktiviteter kan yde ikke-indflydelse i informationsdomænet – og derfor skal den militære styrke, eller koalitionen, beherske dette domæne ligesom andre

---

³ Termen "Information Aktiviteter anvendes for handlinger designet med henblik på at influere informationer og/eller Information Systemer, udført af en aktør.

⁴ Interagency anvendes i artiklen i forståelsen af fuld integreret tilgang af samtlige magtmidler, såvel civile, militære, GOér, NGOér osv.

⁵ Direkte oversættelse fra Term of Reference for MNIOE

⁶ Formuleret af sociologen Paul Watzlawitz.

domæner. Kamppladsens udvikling de sidste 15 år har givet informationsdomænet en afgørende rolle i opnåelse af de strategiske og operative målsætninger. Hele samfundet, og dermed også de militære kommando- og kontrol systemer, er i dag totalt afhængig af relevant, sorteret information og pålidelige informationssystemer. Global kommunikation i "real time", mediernes indflydelse direkte i kampmiljøet, herunder den stærkt forkortede vej fra det taktiske niveau til det strategiske niveau⁷, modstanderens asymmetriske karakter og hans aktive brug af kommunikative midler for at undergrave de militære koalitionsstyrkers sammenhængskraft, legitimitet og folkelige opbakning har gjort, at MNIOE definerer informationsdomænet som den fjerde operative faktor på linje med tid, rum og styrker. Dermed sidestilles informations operationer i militær planlægning på det værnfælles niveau med de traditionelle funktionelle komponenter som sø-, luft- og landstyrker.

Informationsoverlegenhed og kommando- og kontroloverlegenhed Informationsoverlegenhed

Enhver form for overlegenhed er relativ i sin natur. Overlegenhed eksisterer kun i forbindelse med sammenligning af to eller flere konkurrenter. Den er kontekst afhængig og vil kun kunne eksistere afgrænset i tid og rum. MNIOE anlægger en forståelse af overlegenhed relateret til informations domænet, der spænder over Informations- overlegenhed (Information Superiority) til effektoverlegenhed (Effects Superiority). De mellemfaldende faser – vidensoverlegenhed (Knowledge Superiority), Beslutnings- overlegenhed (Decision Superiority) samt kommando- og kontrol (C2) overlegenhed (Command & Control Superiority) – opstår teoretisk som logiske efterfølgere i rækkefølge, men de er ikke udtømmende eller uundværlige forudsætninger for at kunne opnå næste stadie.

Informationsoverlegenhed beskriver en aktørs evne til at indsamle, behandle og fordele information bedre i forhold til konkurrenter i samme arena, samtidig med at han kan forhindre modstanderens i at opnå samme status.

En aktør, der har opnået informationsoverlegenhed, kan baseret på dømmekraft og erfaring udvikle viden til en egentlig vidensoverlegenhed (Knowledge Superiority). Vidensoverlegenhed giver en højere grad af kvalitet i

---

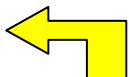
⁷ Begrebet "den Strategiske Korporal" anvendes til at beskrive at handlinger på det taktiske niveau hurtigt kan få strategisk betydning på grund af den globale informationsstrøm i real time i nutidens operationsområder.

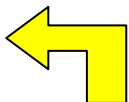
Multinational Information Operations Experiment (MNIOE) •

egen forståelse af kamppladsen, i forhold til andre aktører på samme arena. Opnåelse af Vidensoverlegenhed kan støttes af effektiv vidensmanagement på forskellige måder. Således vil en hurtigere samt fleksibelt tilpasset beslutningsproces understøtte denne tilstand.

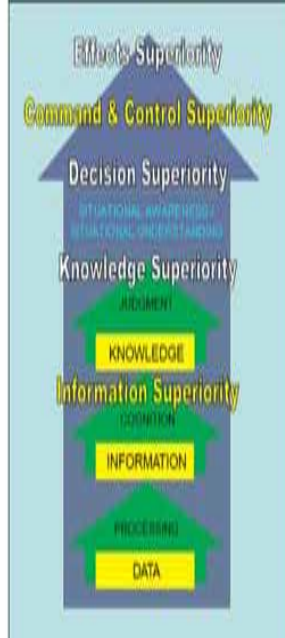
Etableret vidensoverlegenhed, med den deraf følgende forbedrede viden om- og forståelse af kamppladsens kompleksitet, kombineret med de rette kommando og kontrol metoder og systemer, muliggør opnåelse af beslutningsoverlegenhed (*Decision Superiority*). Beslutningsoverlegenhed er opnået når, beslutninger er taget og implementeret hurtigere end en modstander kan nå at reagere derpå, subsidiært i en ikke-kampsituation i et tempo så styrken kan forme situationen og reagere på forandringer og opnå sine mål. Beslutningsoverlegenhed opnås ikke automatisk fra informationsoverlegenhed. Organisatorisk og doktrinær tilpasning, uddannelse og træning, erfaring samt korrekte kommando- og kontrolmetoder og systemer er vigtige faktorer ligeså. Beslutningsoverlegenhed er opnået, når data kan blive transformeret om til information, sorteret og præsenteret i rette tid og mængde, til en beslutningstager, uden at skabe informations "overload".

Info Ops endelige
Fokus (C2S)

Info Ops
indl.
fokus (CIS)

periment (MNIOE) •

Informationsoverlegenhed giver kun koalitionsstyrken en konkurrencefordel, såfremt den bliver omsat til videns- og beslutningsoverlegenhed. Info Ops indledningsvise

fokus skal derfor være opnåelse af informationsoverlegenhed. Dermed bliver de systemer, som Info Ops skal adressere med henblik på at opnå den ønskede beslutningsoverlegenhed, relateret til kommunikations- og informationssystemer (CIS).

C2-overlegenhed (Command & Control Superiority)

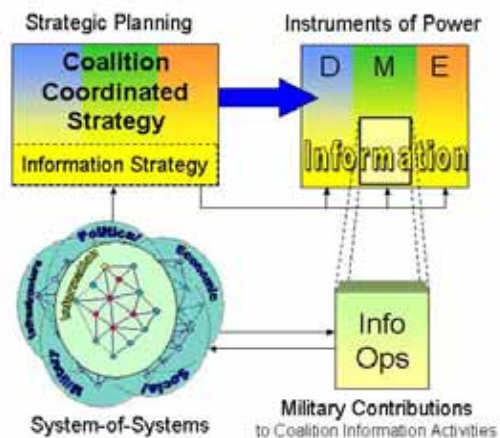
Beslutningstagning er baseret på resultatet af den kognitive proces, der omsætter indsamlet information til viden og forståelse af kamppladsen. Denne proces er nøglepunktet i hele beslutnings- og udførelsescyklussen, fordi den influerer på måden mennesker observerer, orienterer sig, beslutter sig og udfører sin beslutning, jf. det såkaldte OODA-loop⁸.

Beslutningsoverlegenhed er i sin grundsubstans drevet af evnen og kapaciteten til at gennemføre sammenhængende og sideløbende planlægning og beslutningstagning. C2-overlegenhed har videre omfang end beslutningsoverlegenhed, eftersom det faciliterer muligheden for at omsætte chefens beslutninger til militære handlinger. Det er ikke nok at kunne træffe de rigtige beslutninger, uden at kunne omsætte dem til handlinger.

For at opnå C2-overlegenhed, der defineres som evnen hos den militære chef til styre begivenhedernes gang under kamphandlinger, må den opnåede videns- og beslutningsoverlegenhed tilføres effektive og sikre C2 systemer og processer.

Fig. 1 Sammenhængen mellem Informations- og C2 overlegenhed

⁸ OODA-loopet: Observe, Orient, Decide, Act, beskrevet af amerikaneren John Boyd i 1950'erne.

Effektiv C2 er en funktion af vilje, forståelse og evne. Info Ops fokuserer på at koordinere aktiviteter, der influerer på modstanderens vilje, påvirker hans forståelse og de kapaciteter(systemer) der muliggør forståelse og omsætning af vilje til handling. Info Ops spiller derfor en afgørende rolle for at kunne opnå C2 overlegenhed.

En aktør med C2 overlegenhed, har dermed skabt en af forudsætningerne for at opnå effektoverlegenhed (Effects Superiority). Effektoverlegenhed opstår når egne handlinger resulterer i de ønskede effekter samt når egne

Fig. 2 Militær bidrag til Koalitionens Informations Aktiviteter

kapaciteter, der er nødvendige for at kunne udføre disse handlinger, er beskyttede.

Koalitionens informationsstrategi og Info Ops rolle deri

Information er et magtfuldt "indflydelsesinstrument", som spænder over såvel militære- og civile-, nationale- og multinationale-, som over regerings- og ikke-regeringsaktiviteter. Historien har vist, at informationsaktiviteter i høj grad kan influere på udviklingen i et konfliktområde. Informationsaktiviteter må derfor være en integreret del af den overordnede politiske indsats, der gøres fra det internationale samfund i forhold til et givet konfliktområde. Der eksisterer i nutidens konfliktløsninger to overordnede og delvis modstridende krav i forhold til informationsindsatsen. For det første koalitionsens evne til at udføre relevante og rettidige informationsaktiviteter i forhold til tempoet i udviklingen i operationsområdet. For det andet at tilsikre informations sammenhæng imellem den brogede flok af aktører der er involveret i operationsområdet.

Informationsaktiviteter vil som oftest blive udført i sammenhæng med andre aktiviteter (aktive eller afskrækkende). Militær indsats skal koordineres tæt med ikke-militære aktiviteter med henblik på at skabe en sammenhængende og effektiv effekt.

Info Ops koordinerer og synkroniserer de militære bidrag til den samlede informationsaktivitet, som den komplette koalition (Comprehensive Approach, Whole of Coalition)⁹ udfører. Hver funktionalitet vil have sine egne ansvarsområder og metoder. Det er derfor nødvendigt, at alle har et fælles strategisk informationsudgangspunkt at relatere sin indsats i forhold til, med henblik for at opnå et ensartet sammenhængende og bestemt udtryk imellem såvel civile magtinstrumenter og militære bidragsydere. Der tales om udviklingen af et "Unity of Message".

MNIOE påpeger nødvendigheden af, at der udvikles en koordineret koalitions informationsstrategi, som integrerer alle koalitions magtmidler, nationale såvel som internationale. Informationsstrategien skal udledes af den samlede koalitions strategi.

Selve naturen af især stabiliserings- og støtteoperationer kræver, at fremstillingen af koalitions opgaver, legitimitet og målsætninger er så

---

⁹ Hermed menes en politisk strategisk koalition, der anvender alle sine magtmidler koordineret imod et fælles mål, herunder politiske, militære, økonomiske og information, efter DIME modellen. FAK anvender DCME modellen, der erstatter I (information) med C (civile aktiviteter). Rationalet for DCME modellen er at informationsaktiviteter er dem der understøtter og integrerer alle aktiviteterne.

Multinational Information Operations Experiment (MNIOE) •

sammenhængende og tilpas robust som muligt. Koalitionens informationsstrategi skal derfor nødvendigvis kunne rumme og afstemme forskellige nationale særstillinger for det aktuelle konfliktområde.

Informations Operationer

MNIOE definerer Info Ops som koordination af militære kapaciteter med det formål at påvirke informationsdomænet, herunder systemer, adfærd og kapaciteter, med henblik på at skabe ønskede effekter.

For at skabe de ønskede effekter, har info Ops koordinationen til formål at opnå:

- Beslutningstagning og adfærd der favoriserer egne målsætninger;
- nedbrydning af modstanderens føringskapaciteter;
- egen informationsoverlegenhed og støtte til at opnå C2-overlegenhed;
- beskyttelse imod modstanderens mulighed for at udøve effektive informations aktiviteter (proaktivt);
- reducere eller neutralisere effekten af modstanderens informations aktiviteter (reaktivt).

Områder der omfattes af Info Ops koordinering er:

- Influering på udvalgte målgruppers vilje og forståelse samt at påvirke deres kapaciteter,
- udnyttelse af potentielle modstanderes og egen information og informationssystemer,¹⁰
- beskyttelse af egen information og informationssystemer imod modstanderens informationsaktiviteter;
- imødegåelse af modstanderens informationsaktiviteter med aktiviteter der er specielt designet som svar på aktuelle eller øjeblikkelige fjendtlige aktioner.

Koordination og rådgivning

MNIOE opfatter Info Ops som en koordinerende funktion og en integrerende strategi frem for en kapacitet. Info Ops er karakteriseret ved koordination af handlinger med henblik på at skabe synkroniserende effekter ihukommende disses sammenhænge og gensidige afhængigheder som en funktion af tid og rum. Info Ops er derfor ikke en funktionalitet men en proces og en tankegang. MNIOE anser hovedkvarternes selvstændige Info Ops funktioner som en

---

¹⁰ Including the preparation, integration, monitoring and assessment of capability contributions, and the provision of advice on general issues related to information and information systems.

Multinational Information Operations Experiment (MNIOE) •

overgangsstruktur der i en mellemfaldende fase, indtil alle er klar til at integrere Info Ops i stabsprocedurerne. MNIOE anlægger en management filosofi til Info Ops og foreskriver samarbejdende arrangementer frem for faste organisationer og kommando- og kontrolforhold, idet det giver bedre evne til at tilpasse sig udviklingen i situationen og opgaven.

MNIOE opfatter koordination, som harmonisering af handlinger og effekter med henblik på at fremme ønskede effekter, og for at undgå uønskede effekter. Synkronisering relateres til timing af handlinger og inkorporerer dermed tidsafhængigheder af effekter. Koordinerede informations aktiviteter er effekt baserede informations aktiviteter. Koordination er dog ikke det eneste mål for Info Ops. Info Ops har en vigtig opgave i at fokusere de militære operationer imod informationsdomænet, idet det anerkendes som et stadig vigtigere operationsdomæne.

Multinational Interoperability Council (MIC)

Det multinationale Interoperabilitetsråd er dannet af en række store lande i og udenfor NATO, med henblik på at tilsikre en højere grad af interoperabilitet i fremtidens operationer. MNIOE skal udvikle interoperabilitetskrav for Info Ops, med fokus på 1) koordinations processer, 2) hovedkvarters organisation, 3) Interagency samarbejde samt 4) systemisk analyse¹¹ og herudfra udvikle krav til interoperabilitet for partnernes forståelse (Policy), anvendelse (Doktrin) samt udførelse (Teknologi) af Info Ops.

MNIOE definerer interoperabilitet som viljen og evnen til at koordinere kulturforskelle, organisation, procedurer og teknologi mellem koalitionspartnere med henblik på at skabe samvirke frem i mod et fælles mål. MNIOE analyserer interoperabilitetskriterierne doktrin, organisation, uddannelse samt forståelse hos cheferne (Leadership Development).¹²

Multinational Eksperiment (MNE)

MNIOE er at betragte som et Limited Objective of Eksperimentation (LOE) i forhold til den CD&E, der gennemføres i serien af Multinationale Eksperimenter (MNE) under ledelse af United States Joint Forces Command (USJFCOM).

MNIOE har frem til MNE 4 (Foråret 2006) fokuseret på at udvikle et såkaldt White Paper, som er at betragte som policy niveauet, med fokus på Effekt

---

¹¹ Info Ops baseres på EBAO princippet om at anskue kamppladsen som et System af Systemer, med tilhørende Systems of Systems Analysis (SOSA).

¹² MIC har opstillet et generelt analysesystem. DOTLMPF, Doktrin, Organisation, Training, Leadership, Material, Personnel, Facilities.

Multinational Information Operations Experiment (MNIOE) •

Baseret tilgang til operationer (EBAO) på det militært operative niveau. White Paperet beskriver den konceptuelle basis for anvendelse af Info Ops bidrag i Effect Based Planning, Execution og Assessment, i en fremtidig koalition. Til brug for gennemførelsen af MNE 4 udvikledes en Concept of Operations (CONOPS), der detaljeret beskrev anvendelse af Info Ops i EBAO. CONOPS er at betragte som doktrin niveauet. Lessons learnt for MNE 4 for så vidt angår Info Ops er i processen med at blive indarbejdet i White Paperet samt CONOPS.

Frem imod MNE 5, der gennemføres i 2009, udvikles White Paperet således det passer ind i det overordnede MNE 5 tema, Comprehensive Approach (Whole of Government & Whole of Coalition) to operations.¹³ De støttende militære temaer i MNE 5 er de under MNE 4 afprøvede principper i EBAO samt Rapid Expeditionary Force Projection. Den store udfordring for MNE 5 bliver at samtænke, indarbejde og samarbejde med hele den civile del af koalitionens magtbase.

MNE 5 støttes af en række LOE under forskellig national ledelse således:

“Comprehensive Approach (USA)”; “Knowledge Development (TY)”; “Multinational Interagency Strategic Planning (FR)”; “Interagency and IO/NGO informationflows (FIN)”; “Effect Based Assessment (USA)”

MNIOE har helt overordnet identificeret en række analysepunkter for eksperimenteringsarbejdet. Disse omfatter:

- 1) Fuldstændig integreret og systemisk forståelse for informationsmiljøet.
- 2) Strategisk guidance til koalitionens informationsaktiviteter.
- 3) Info Ops bidrag til effektbaseret planlægning, udførelse og evaluering.
- 4) Koordineringsprocesser imellem civile og militære informations aktiviteter.
- 5) Informationsdelings krav.

Fokusområdet for MNIOE i relation til MNE 5 er “Strategisk guidance til koalitionens informationsaktiviteter”. Til det formål er der udviklet to arbejdstitler der skal undersøges:

- Mulighederne for udvikling af fuldstændig, tydelig og opnåelig guidance for koalitionens samlede informations aktiviteter (Koalitionens informationsstrategi) i den multinationale “interagency” strategiske planlægnings proces.

---

¹³ MNE og dermed også MNIOE anvender DIME modellen for at beskrive koalitionens magtmidler der skal indsættes koordineret for løsningen af opgaven. Diplomatisk, Militære, Økonomiske og Information.

Multinational Information Operations Experiment (MNIOE) •

- Oversættelse og implementering af koalitions informationsstrategi til brug for koordineret civil og militær brug på det militært operative niveau.

Især det fransk ledede LOE har tydelige sammenfald med MNIOE arbejde. Det er planlagt at samplacere dele af eksperimenterne med henblik på at kunne koordinere og opnå synergier i eksperimenteringsarbejdet.

White Paperet er i sin spæde start af arbejdsprocessen, idet der i skrivende stund kun er afholdt en workshop. Ligeledes er første runde af den multinationale høring under gennemførelse. White Paperet er derfor relativt umodent i processen. Der er planlagt en række workshops og høringsrunder, samt to egentlige Info Ops eksperimenter frem imod MNE 5.

Afslutning

Danmark har observatør rolle i forhold til MIC opgaven. Interoperabilitets konklusionerne, som MNIOE skal levere til MIC i marts 2007, bør anvendes ved en evt. udvikling af en fremtidig dansk policy for Info Ops området, mhp. at tilsikre højst mulige grad af samvirke med multinationale partnere idet disse vil konstituere "best practices" på området.

Danmark er fra medio 2005 blevet optaget som fuldbyrdet MNIOE partner land. Forsvarsakademiet har fået delegeret ansvaret af Forsvarskommandoen til at varetage deltagelsen i MNIOE. Opgaven er at bidrage til den multinationale udvikling og heraf omsætte dette til dansk læring og forståelse. Forsvarsakademiets muligheder for at forskningsbasere sin uddannelsesaktivitet indenfor Info Ops området er derved blevet betydeligt forbedret.

Effektbaserede operationer (EBO) - set i et styringsteknologisk perspektiv

Af kommandør Francis Zachariae, chef for Søværnets Officersskole

Indledning

Når du læser disse linjer, er du med i et eksperiment - en pludselig opstået tanke ved et møde i redaktionskomiteen til tidsskriftet. Artiklerne om EBO, som jeg formodede, de ville være i dette nummer af bladet, bar i retning af en beskrivende og en militær gennemgang af konceptet, hvilket naturligvis er helt relevant. Jeg savnede dog i vore drøftelser en teoretisk, ledelsesmæssig tilgang til EBO, som alt andet lige kan sammenlignes med de styringsteknologier, som allerede er kendt fra civile og militære virksomheder, specielt i forbindelse med økonomistyringen. Det bedste eksempel fra vor egen verden er DeMap/DeMars, som jeg vil lave visse sammenligninger med. DeMap var styringsteknologien, der skulle ændre fokus i forsvaret til ressourcebesvidsthed og -styring, og EBO er styringsteknologien, der skal skabe handlerum for transformationen af NATO til mere handlekraftige aktiviteter. Andre mere kendte styringsteknologier er værdiledelse, Balanced Scorecard, Activity Based Costing, grønne eller etiske regnskaber osv.

Stort set alle styringsteknologier iværksættes for at dæmme op for en kritik. Man taler om, at de ofte er en reaktion frem for en reflekteret aktion. Om de giver mere effektivitet er nok tvivlsomt, men de gør normalt meget ved organisationernes måde at agere på. Nogle vil nok hævde, at DeMap/DeMars har "sejret ad helvede til" for nu at bruge Thomas Niensens gamle udtryk om LO. Forsvaret blev så ressource- og managementstyret, at den øverste ledelse har slået fuld kraft bak for at få det operationelle fokus tilbage. Forsvarets nye vision, der også er en styringsteknologi, bliver "soldater", "kæmpe" og "vinde", og støttefunktionerne (FPT, FMT, FAK osv.) er ikke længere medlem af direktionskredsen, hverken på niveau I eller II, for bare at nævne nogle få eksempler på signaler, der er iværksat, for at dæmme op for DeMaps "blinde plet" – det operationelle. Igen måske en reaktion for at imødegå kritikken om for lidt "krigerrolle" frem for en reflekteret aktion mod et bestemt mål.

Der er altså ingen tvivl om, at styringsteknologier påvirker organisationen meget, men om det bliver mere effektivt, er ikke sikkert, og det kan ofte være svært at beskrive de kræfter, der er på spil.

EBO-konceptet gør formentlig meget ved måden at tænke operationer på, men bliver ofte kritiseret for at være "gammel vin på nye flasker", og den har måske lidt svært ved at fænge rigtigt an. Hensigten med denne artikel er at se på EBO i et styringsteknologisk perspektiv for at komme nærmere på, hvilke ledelsesmæssige instrumenter den byder på, og måske give et bud på, hvorfor EBO ikke rigtigt "rykker".

Hvad er en ledelsesteknologi?

Analysen tager altså udgangspunkt i det perspektiv, at EBO først og fremmest er en styringsteknologi. Styringsteknologibegrebet betragter jeg som en fællesbetegnelse for de værktøjer, teknikker og metoder, som organisationer strukturerer og regulerer sine aktiviteter med. Anvendelsen af en styringsteknologi kan betragtes som et udtryk for sproglige, kognitive og adfærdsmæssige konstruktioner, som skaber muligheder for indsigt og handling samtidigt med, at den besværliggør eller udelukker andre¹. Det vil sige, at styringsteknologier skaber et *handlerum* af muligheder og begrænsninger i organisationen.

Det er væsentligt at forstå, at for praktikerer er en styringsteknologi – DeMap eller EBO – et værktøj, som ledelsen ønsker at anvende for at prioritere et område og gøre det til genstand for ledelse. Iagttagelse af virksomheden ude- eller ovenfra kan man fornemme, at styringsteknologien skaber et handlerum for denne ledelse. I et forsvar, der fx var styret af grønt regnskab, ville det give mening at vurdere, hvor meget en given operation eller øvelse forurenede, og de officerer, der kunne udvise bedst miljøbevidsthed, ville blive belønnet.

Dette handlerum er af afgørende betydning, idet det beskriver rammerne, inden for hvilke aktørerne underlagt en given teknologi kan handle. Der er, lige som det gør sig gældende for et fysisk rum, tale om nogle begrænsninger, nogle rammer, der sætter en stopper for handlen. Handlerummet giver imidlertid også nogle muligheder i form af værktøjer af mere eller mindre håndgribelig art lige fra sprogliggørelse til computerteknik, der sætter aktørerne i stand til at udføre handlinger, som de ikke var i stand til før indførelsen af teknologien.

Et afgørende spørgsmål i forbindelse med vurderingen af en styringsteknologi er derfor, hvad det er for en ledelses- eller styringsforskel, altså forskellen mellem den nuværende situation og idealsituationen, som teknologien – her EBO – giver mulighed for.

---

¹ Handelshøjskolen i København – Strategi og ændringer 2002

I eksemplet DeMap gav teknologien det handlerum, der satte ledelsen i stand til at styre efter driftsøkonomiske og ressourcebevidste metoder. Fra økonomisk uigennemsigtilighed til moderne, økonomisk overblik. En klar ledeforskel.

I princippet er det altså handlerummet, der er af størst interesse, når man skal vurdere EBO set i et ledelses- eller styringsperspektiv. Handlerummet, som naturligvis er konstrueret i iagttagers hoved, kan karakteriseres ved nogle enkelte områder², som beskrives nærmere i det følgende:

- Ledeforskel
- Objekt-formation
- Subjekt-formation
- Manifestation

EBOs handlerum

Til forklaring af *ledeforskelle* tages udgangspunkt i tanken om, at iagttagelsesoperationer sker i kraft af ledeforskelle, og analysen går derfor ud på, at vi som iagttagere af anden orden, altså iagttagelse af brugeren – soldaten – vil søge efter den/de ledeforskelle, som første ordens iagttagere – brugeren, soldaten – ikke selv umiddelbart kan se, er dominerende for deres måde at iagttage på.

DeMaps ledeforskel var meget klar. Fra økonomisk indblik til økonomisk overblik. Systemet skulle sætte forsvaret i stand til at styre driftsøkonomisk ved at sætte bl.a. økonomistyring i højsædet. Tidligere havde forsvarets ledelse mulighed for indblik i økonomien, men med DeMap fik man overblik. Ledeforskellen kunne derfor karakteriseres som indblik/overblik. EBO fokuserer på effekt og end-state, som bl.a. beskrevet i oberstløjtnant Kurt Larsens artikel i dette blad. Dette at gøre end-state til overordnet mål rummer mange styrker, bl.a. samtænkning mellem civile og militære aktiviteter, som er helt afgørende for moderne krigsførelse. Problemet er blot, at det ikke honorerer kravet om en ledeforskel. End-state har altid været formålet med strategisk ledelse, og man kan derfor anklage EBO som styringsteknologi for, at det ikke introducerer et ledelsesområde, som ikke hidtil har været i fokus. Hvis det skulle give mening, burde man kunne se en ledeforskel som fx ineffektiv/effektiv, men det er vel næppe tilfældet. Ej heller selve ordet og fokus for konceptet – effekt – giver den ønskede forskel, idet man i militær planlægning altid har haft dette begreb for øje.

---

² Henrik Frimor, Konditionering af Sociale Styringsteknologiers Handlerum, CBS 2002

Som det fremgår senere, er et af de væsentligste mål for EBO tænkningen at koordinere samfundets eller alliancens ressourcer mod en samlet, given effekt eller samling af effekter for at opnå et fastsat end-state. Dette er formentlig en af de største udfordringer, men for det første er det ikke nyt, og for det andet er der nok ikke tillid til, at EBO kan løse dette problem, der indeholder så mange forskellige faktorer af kompliceret politisk karakter. I givet fald skulle ledeforskellen være ukoordineret/koordineret, hvilket nok skyder lidt over målet.

Objekt-formation henviser til, at en styringsteknologi indføres med henblik på at gøre et område til genstand for ledelse, og den skal helst sætte praktikerne i stand til at håndtere noget, der hidtil har været uhåndterligt. Her kan man nok tale om, at EBO har en væsentlig styrke. Ved at italesætte effektbegrebet og gøre effekt til genstand for ledelse i al planlægning på alle niveauer skabes automatisk et behov for nogle systemer til håndtering af dette komplekse system. Der skabes dialog mellem civile og militære institutioner, og der indføres nogle systemer eller lignende for at hjælpe planlægningen, ganske som tilfældet var med DeMap/DeMars. Økonomistyringen blev gjort til genstand for ledelse, hvilket det ikke havde været før, og DeMars satte praktikerne i stand til at håndtere økonomien og resourcestyringen på en ny måde.

Ved udelukkende at gøre effekten til genstand for ledelse illumineres rivaliseringen mellem forskellige våbenarter, værn, civil/militær osv. Pludselig er alle lige, og bidraget giver kun mening i relation til, hvilken effekt det bidrager med. For en institution som NATO ville dette, såfremt det kunne føres effektivt ud i livet, give helt nye betingelse at virke under. Politik ville ændre betydning, og endeløse debatter om relativt ligegyldige småproblemer kunne høre op, såfremt medlemmerne blev tro mod EBO. Selv for nationalstaten ville det give nye betingelser i forholdet mellem ministeriernes virkemåder. Ved planlægningen af fremtidige operationer ville forsvaret måske tabe terræn til andre politiske virkemidler eller omvendt. Dette selvfølgelig forudsat, at EBO blev eneste og dominerende styringsteknologi, hvilket nok er urealistisk.

Subjekt-formation kan defineres som installering af nye aktører som følge af den nye styringsteknologi. Det er helt afgørende for en styringsteknologis overlevelsessevne, at nye aktører bringes i spil, eller at hidtidige aktører evt. får nye roller osv. For at man kan tale om et handlerum, må der nødvendigvis være nogle aktører, der fungerer i rummet. For DeMaps vedkommende er det igen meget oplagt, idet systemet, hvis det havde fået lov til at udfolde sig uhindret, ville have installeret management- og økonomistyringsspecialister. EBO har i sin meget brede tilgang til effekt en indbygget udiskriminerende tilgang til

ressourcerne. Dem, der skaber den ønskede effekt, er velkomne. Man taler om, at effekterne skal komme fra diplomatiske, civile, militære og økonomiske virkemidler eller magtinstrumenter, som bl.a. beskrevet af seniorsergent Thomas Elkjer Nissen her i bladet. Selv om det nok altid har været tilfældet, er det altså meget klart, at alle ressourcer skal i anvendelse for at nå end-state. EBO vil have mulighed for at give handlerum for samtænkning, Information Operation, militær pressetjeneste, CIMIC m.m. og anden militær planlægning, der ikke udelukkende går på traditionelle militære operationer. Her kunne man forestille sig, at nye aktører kom i spil, idet EBO bl.a. fokuserer på "blød sikkerhed".

Man må i denne forbindelse ikke glemme, at EBO i meget høj grad har sine rødder i USA, og at denne type af styringsteknologier mest appellerer til angelsaksisk tankegang. Uden at det bunder i videnskabelig undersøgelse, kunne jeg forestille mig, at EBO ligesom beslægtede teknologier som Net-Centric Warfare (NCW) osv. har langt mere appeal i NATO på grund af den voldsomme påvirkning fra USA end fx i EU eller andre alliancer og sammenslutninger, der er mindre domineret af amerikansk tankegods. Dette kunne skabe problemer i samarbejdet mellem USA-tro partnere og andre.

For at komme handlerummet lidt nærmere, er det afgørende at undersøge, hvori teknologien *manifesterer* sig i fx ritualer, artefakter³, sprog, begreber osv. Denne del af handlerummet er overordentlig vigtig, idet det på sin vis er styringsteknologiens output. Ledelsen indfører teknologien for at få et output, hvad enten det drejer sig om grønt regnskab, Total Quality Management, DeMap eller EBO. Teknologien gør et nyt område til genstand for ledelse, og det giver automatisk en ny måde at planlægge operationer, øvelser osv. på. Man belønnes og sanktioneres for nye ting og sproget i organisationen ændrer sig. I eksemplet DeMap/DeMars er disse ændringer meget tydelige. DeMap/DeMars ritualiserer forsvarets økonomistyring gennem en gennemgribende ændring og tilpasning af alle tilknyttede arbejdsprocesser, fx budgettering, omkostningsregistrering, afskrivning, effektivitets- og produktivitetsberegninger, interne afregninger m.v. Ritualiseringen har konsekvens for tusinder aktørers daglige handlemønstre og fastholdes gennem nye artefakter. Blandt de nye artefakter er IT-systemet DeMars. DeMars fastholder og skaber nye arbejdsprocesser gennem digitalisering, fx ved indberetningsprocedurer, rejseadministration, arbejdstidsregistrering osv., men skaber også nye artefakter og ændrer eksisterende bl.a. gennem et væld

---

³ Noget som er lavet af mennesket og ikke frembragt af naturen, fx et redskab, Nudansk ordbog.

af uddata, gennem ændring af forsvarskoncepten, planer, programmer og regnskaber. Handlerummet manifesteres også gennem etablering af nye organisationsenheder, der kan betragtes som nye artefakter, der hver især ritualiserer nye områder i forsvaret gennem etablering af nye arbejdsprocesser og handlemønstre. DeMap/DeMars har bl.a. manifesteret sig ved gradvist at ændre sproget i forsvaret⁴.

Som tidligere nævnt er DeMap lykkedes så godt som styringsteknologi, at ledelsen bevidst har brugt meget energi på at rette forsvaret tilbage til et operationelt fokus.

På samme måde skaber EBO nye forretningsgange, organisationer, nyt sprog og sikkert også nye artefakter. Læser man orlogskaptajn Niels Ole Raafeldt Markussens artikel om Multinational Experiment 4 i dette blad, får man en meget klar fornemmelse af alle disse nye manifestationer: Effect Based Planning, Assesment og Development, System of System Analysis, Inter Agency Cooperation osv. Ikke alene skabes et nyt sprog, der giver mening på tværs af landegrænser og faglige militære og civile skel, men der oprettes også nye organisationer, arbejdsgrupper, eksperimenter osv., der boltrer sig i det nye handlerum. Måske er det nye sprog den vigtigste nyskabelse i EBO. Man er enige om at tale "effektsprog" i stedet for at dømme og vægte efter alle mulige andre sproglige konstruktioner. Dette er særligt vigtigt i en multinational sammenslutning og specielt i en ambition om at få flere forskellige civile og militære institutioner til at trække samme vej – mod effekter.

Det faktum, at EBO har eller kan skabe et fælles sprog og nogle holdepunkter, som giver mening at forholde sig til, kan let gå hen og blive det væsentligste bidrag fra EBO som styringsteknologi. Den samling det kan bidrage med på tværs af ellers komplicerede opdelinger vil være enestående, hvilket dette temanummer af bladet faktisk er et udtryk for. Man kan stort set drøfte alt inden for EBOs handlerum og med det sprog og processer, som er installeret.

Virkningen af flere forskellige handlerum

På NATOs hjemmeside kan man under EBO finde en tale af Dr. John Leggat, hvorfra følgende citat er taget:

"As I see it, there are three key overarching concepts that are shaping NATO's transformation. These concepts include:

- NATO Network Enabled Capability (NNEC);

---

⁴ Per Dinesen og Francis Zachariae, DeMap/DeMars, CBS 2002

- Effects Based Approaches (EBA) and Effects Based Operations (EBO);
- Defence Against Terrorism (DAT). ”

Som jeg indledte med, er EBO en af de styringsteknologier, der skal skabe handlerum for transformationen af NATO til ”Improved Capabilities”.

De fleste organisationer har mere end én styringsteknologi, og dette sammensurium af handlerum, der herved skabes, er en af de andre helt store udfordringer, som ledelsen altid må kæmpe med. Når man ser på, hvor stor virkning en effektivt gennemført styringsteknologi har på organisationen, og hvor uberegnelig dens output ofte er, kan det være svært at lave disse overvejelser på forhånd. Hertil kommer, at styringsteknologien ofte er indført som en reaktion for at dæmme op mod en kritik, snarere end som en reflekteret aktion for at opnå et bestemt mål.

Det samlede handlerum for NATO må være resultatet af samspillet mellem NNEC, EBA, EBO og DAT. Naturligvis vil det blive for kompliceret her at komme ind på dette samspil, men problemstillingen er relevant og bør overvejes. For eksempel kunne DAT efter min opfattelse udmærket karambolere med EBO, idet DAT i den grad er politisk inficeret og ikke på samme måde giver mulighed for i acceptabel grad at spille sammen med en effektbaseret tankegang, hvilket for nemt kunne ende ud i et resultat, der var uacceptabelt politisk osv.

For at drage en parallel til vores hjemlige problemstillinger kunne nævnes samspillet mellem forsvarrets styringsteknologier, hvoraf fx kunne nævnes DeMap og visions- og værdiledelse (vision, mission og værdier). Et eksempel på svære kombinationer kunne være personelpolitikens lidt florumvundne visionsbaserede ”løfter” til personalet, som kan være meget svære at føre ud i livet på grund af DeMaps centraliserede, stramme økonomiske tankegang og styring. De færreste virksomheder har formået at holde sig til én styringsteknologi, idet der ofte er et voldsomt pres på ledelsen for dette og hint, og de fleste må handle i et kompliceret handlerum, altså også NATO.

Afslutning

Det har været hensigten med denne artikel at se på EBO i et styringsteknologisk perspektiv for at komme nærmere på, hvilke ledelsesmæssige instrumenter den byder på, og måske give et bud på, hvorfor EBO ikke rigtigt ”rykker”.

EBO giver først og fremmest et handlerum, som er rammerne, inden for hvilke aktørerne kan agere. Der er, lige som det gør sig gældende for et fysisk rum, tale om nogle begrænsninger, nogle rammer, der sætter en stopper for handlen. Handlerummet giver imidlertid også nogle muligheder i form af nogle

værktøjer af mere eller mindre håndgribelig art, der sætter aktørerne i stand til at udføre handlinger, som de ikke var i stand til før indførelsen af teknologien.

Handlerummets ledeforskel er afgørende for aktørernes måde at iagttage på. EBOs ledeforskel er ikke umiddelbart klar eller måske snarere irrelevant, idet man i hvert fald fra militært hold vil hævde, at EBO ikke giver afgørende nytænkning for så vidt angår ledelsesfokus. Det samme gør sig i nogen grad gældende for "søsterteknologien" Network Enabled Capabilities, som også mangler en markant ledeforskel. Denne manglende eller svage ledeforskel og det faktum, at teknologien et overordentlig angelsaksisk i sin tilgang er nok efter min vurdering den væsentligste årsag til, at EBO ikke slår igennem med fuld styrke. Det er spændende, og man vil gerne være med, men det byder ikke for alvor på en ledeforskel.

Dette diskvalificerer naturligvis ikke EBO, og som beskrevet træder handlerummets andre "vægge" tydeligere frem. Ved udelukkende at gøre effekten til genstand for ledelse illumineres rivaliseringen mellem forskellige våbenarter, værn, civil/militær osv., og den eftertragtede koordinerede samtænkning af operationer gives bedre vilkår. Magten kunne tænkes at skifte fra hidtidige aktører til nye, fx CIMIC, efterretning, Information Operations osv., og fokuseringen på "blød sikkerhed" introducerer muligvis en anden type personer end tidligere. Civile områder træder måske tydeligere frem i planlægning og udførelse, og de militære "kinetiske" operationer får mere legitimitet.

Sproget ændrer sig, og nye begreber opstår. Det giver mening at tale om andre ting, og som styringsteknologi kan dette skabe en samlende effekt på tværs af normale skel mellem nationer, kulturer osv. både eksternt og internt. Øvelser og operationer osv. bliver iscenesat på en ny måde, og de involverede belønnes og sanktioneres for andre ting.

Der er således næppe tvivl om, at EBO vil få afgørende betydning for vores ledelsesmæssige handlerum, men konceptet hæmmes lidt af den manglende markante ledeforskel og den angelsaksiske tilgang, som ikke appellerer til alle.

Concepts of offensive use of biological weapons

By John-Erik Stig Hansen, MD, DMSc. Director, National Centre for Biological Defence, Statens Serum Institut, Denmark.

Production and employment of biological weapons in warfare is illegal and so it has been for more than a hundred years.¹ Nevertheless, biological weapons have been and possibly still are part of some nations' armamentarium, and they have been used on civilian populations with severe consequences even surpassing the other main weapon of mass destruction, the nuclear bomb. During the last fifty years, technology within various disciplines has developed to the extent that mass destruction through biological weapons is not only restricted to a wide range of nation states but has also come within reach of non-state actors. The threat of terrorists acquiring biological weapons is serious and has been characterised by the UN Secretary-General as "the most important under-addressed threat relating to terrorism" in a recent report on global counter-terrorism strategy.² To prepare and defend against biological attacks it is important to understand the concept of operations of offensive use of biological weapons. It may feel like a somewhat uncomfortable exercise to consider these illegal and repugnant weapons from a user's perspective, but understanding the specifics of the threat is critically important for defensive efforts to be focused on relevant capabilities.

Such understanding is limited by the secrecy surrounding biological weapons. By their very nature biological attacks may not be obvious and instances of historical use are often disputed. However, there are sufficient

---

¹ Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction.

<http://www.opbw.org/convention/documents/btwctext.pdf>

Accessed 12 July 2006

² Report of the Secretary-General. *Uniting against terrorism: recommendations for a global counter-terrorism strategy*. United Nations, A/60/825, 17 April 2006.

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/No6/330/88/PDF/No633088.pdf>

Accessed 12 July 2006

cases where allegations of use are credible or where offensive doctrines have been revealed to outline the primary ways of employment for which biological weapons have been intended or actually used.

Objectives

A biological weapon consists of a weaponized biological agent and a delivery vehicle. Within both categories there are multiple choices possible and the numerous combinations make biological weapons very versatile and adaptable to different purposes.

Covert attack – non-attribution

An important characteristic of biological weapons is their potential for covert attacks. After dispersal a biological agent is not visible or immediately detectable as there are as yet no reliable sensor systems for stand off detection. If the delivery vehicle is not detected itself, a biological payload can be released at a distance from the target and allowed to reach the target by airflow or the food chain without the attack being discovered. Only the subsequent outbreak of disease, which will happen after the incubation time has run out, may indicate that a deliberate biological attack has taken place – or it may even remain undetected if the disease outbreak simulates a naturally occurring endemic disease.

The attempt of a religious cult in Oregon to influence a county election by covert contamination of salad bars with salmonella in 1984 resulted in more than 700 non-fatal casualties but the disease outbreak was not recognized as an attack but assumed to be caused by natural food contamination.¹³ Only after a confession by the perpetrators a year later was the true origin of the outbreak realised. Similarly, the several deployments of biological agent in Japanese cities by the Aum Shinrikyo organization using ordinary trucks with hidden spraying devices were not recognized until reported by the perpetrators themselves during interrogation.¹⁶

Even if an attack has been recognized or suspected it may not be possible to attribute the attack to a specific perpetrator. The anthrax spore preparations sent in envelopes to various media representatives in the USA in the autumn of 2001 were visible upon opening the letters, but even though both the biological agent and delivery vehicle has now undergone intense investigation for several years the attack has not been attributed to any specific perpetrator.³ Non-attribution is in general a common feature of historical incidents where biological attacks are suspected to have taken place. 'Plausible denial' was part

---

³ Matsumoto G. *Anthrax powder: state of the art?* Science 2003, 302:1492-1497.

of the American doctrine for biological warfare in the early 1950'ies. Chinese and Korean allegations that US made several sorties in the early part of 1952 both south of the Yalu River and also intrusions into China with airdrops of biological weapons have consistently been denied despite reports describing fragments of munitions, carrier material and insect vectors, microbiological identification of several biological warfare agents and thousands of human casualties from plague, cholera and encephalitis.⁴

Wide area coverage

Whether employed covertly or overtly biological weapons may be used for small scale sabotage or wide attacks depending both on the delivery vehicle and attack method and on the agent and the way it is weaponized (i.e. formulated and stabilized). Even before special weaponization, dry biological agent can disperse over a wide area as exemplified by the 1979 incident in Sverdlovsk in the former Soviet Union where less than one gram of dry anthrax spores was released by accident from a weapons factory and drifted by wind for several kilometers.⁵ Apart from approximately more than 70 human deaths the farthest casualty were sheep standing in a field approximately 45 kilometers from the release site.⁶ During the offensive biological weapons programmes in the 1960'ies both American and British tests indicated an even wider area dispersal potential of especially dry agent.⁹

However, also wet biological agent as a slurry can be dispersed by aerial spray over a large area. In 1999 the Canadian authorities eradicated insects from the woods around the city of Victoria by aerial spray of a solution of spores of *Bacillus thuringiensis*, which is non-pathogenic for humans but lethal for lumber eating insects and which in all physical properties is identical to anthrax spores.⁷ The spraying was monitored by testing airsamples from both inside and outside homes in Victoria city. The results showed that not only were the spores dispersed by air over a wide area but also inside homes where doors and windows had been kept shut a significant concentration was reached

---

⁴ Endicott S, Hagerman E. *The United States and biological warfare*. Indiana University Press, Bloomington 1998.

⁵ Wilkening DA. *Sverdlovsk revisited: modeling human inhalation anthrax*. Proc Natl Acad Sci 2006, 103:7589-7594.

⁶ Guillemin J. *Anthrax. The investigation of a deadly outbreak*. University of California Press, London 1999.

⁷ Levin DB, Valadares de Amorim G. *Potential for aerosol dissemination of biological weapons: lessons from biological control of insects*. Biosecur Bioterror 2003, 1:37-42.

of spores in the right size for human inhalation. It was estimated that had the spraying been done with anthrax spores 17% of the population of Victoria would have been killed. Similar penetration into closed buildings of airborne biological agent was experienced in the Hong Kong apartment complex Amoy Gardens, when a small amount of aerosolized SARS virus infected several residents after having been released into the open air.⁸

The wide area coverage possible with biological weapons even without using agents with epidemic potential is an important reason why such weapons have mass destruction potential.

Table 1. Urban area in hectares with more than 50% casualties after delivery of a payload that can be carried by one fighter-bomber. Adapted from SIPRI 1972.⁹

Weapon	Area
High explosive	22
Nerve gas	75
Nuclear fission (10 Kt)	3,000
Biological	5,000
Nuclear fusion (10 Mt)	200,000

Wide area coverage not only allows for attacks against widely dispersed targets but also allows for attacks where the targetting information is very imprecise. However, the way wide area coverage is reached, namely airborne dispersion, also reduces the predictability of a biological aerosol release because wheather conditions will greatly impact the dispersion.

Area denial

Area denial as it can be accomplished by chemical weapons on a battlefield to reduce the maneuverability of the enemy is not a purpose for which biological weapons are well suited. In general most biological agents decompose rapidly after exposure to open air and especially ultraviolet radiation from sunlight, and biological agents do not penetrate intact skin. Also the effects of biological weapons have a latency of days or even weeks. So on a battlefield with highly manouverable forces especially if they use respiratory protection biological

---

⁸ Ignatius TSY, et al. *Evidence of airborne transmission of the Severe Acute Respiratory Syndrome virus*. N Engl J Med 2004, 350:1731-1739.

⁹ Stockholm International Peace Research Institute. *The problem of chemical and biological warfare, volume II, CB weapons today*. Almqvist & Wiksell, Stockholm 1973.

weapons are not suited for area denial. However, the persistency of anthrax spores can be attractive to an aggressor in certain circumstances. When Saddam Hussein was asked by his staff officers to choose which agent he wanted filled on the SCUD missiles targeted for Tel Aviv in the first Gulf War he answered “the many years kind”, i.e. anthrax spores.¹⁰ Experience from British tests of anthrax bombs on Gruinard Island in the Atlantic showed that it took decades of very cumbersome and harsh decontamination with formaldehyde and sea water to finally eliminate all risk of infection on the island.

Thus, the persistency of sporeforming biological agents can be used against cities, buildings and fixed installations to obtain denial of critical infrastructure function as exemplified by the contamination of the US postal system of the five letters with small amounts of anthrax spores in 2001.

Effect multiplication

Among the different characteristics of biological agents (see below), potential contagiousness is particularly important as a contagious agent that allows human-to human transmission can greatly multiply the effect of the primary attack. For centuries contaminated corpses have been used to spread plague and dysentery among the enemy but the first recorded written order to perform a biological attack was given by the British Commander-in-Chief Jeffry Amherst in 1763 when he ordered small pox to be used against Indians in North America. Unwashed blankets from a smallpox hospital were then distributed to the enemy tribe of local Indians, and the ensuing smallpox epidemic devastated the Indian population in the Ohio area.¹¹

During the war in China 1932-1945 Japanese troops preferred contagious agents for their biological attacks primarily because they did not sufficiently master the weaponization technology necessary for wide area dispersion of aerosolized agent. Therefore they preferentially used agents like plague, typhoid, dysentery and cholera where human-to-human transmission was sought in order to spread the agent from those primarily exposed and thus multiplying the effect. One among many examples of this strategy was an attack in May 1942 on the city of Baoshan on the Chinese line of supply from Burma. In this attack, first special force units contaminated the water sources

---

¹⁰ Charles Duelfer. *Comprehensive Report of the Special Advisor to the DCI on Iraq's WMD*. Central Intelligence Agency, 30 September 2004.

http://www.cia.gov/cia/reports/iraq_wmd_2004/ Accessed 12 July 2006

¹¹ Stockholm International Peace Research Institute. *The problem of chemical and biological warfare, volume I, The rise of CB weapons*. Almqvist & Wiksell, Stockholm 1973.

of Baoshan. Then a few weeks later, when the incubation period for cholera had run out, a flight of fifty-four bombers with a combination of cholera filled ceramic bombs and conventional explosives heavily damaged the city which made the population flee into the countryside. The ensuing cholera epidemic resulted in more than 200,000 fatalities in the Yunnan province, which made the Chinese Army unable to base its troops there and released large numbers of Japanese troops for use on other battlefronts.¹²

Conditional lethality

For some purposes lethality may not be necessary or may even be counter-productive depending on the military doctrine. While the Soviet weapons programme focused almost exclusively on lethal biological weapons, the US programme put much more emphasis on non-lethal, incapacitating agents.

One of the American attack plans for Cuba in 1962 has been alleged to include an initial line dispersal along the coast of Cuba with a combination of biological toxins, viruses and bacteria with rapid, intermediate and delayed action respectively. They were all non-lethal and were intended to incapacitate the enemy defences prior to an invasion. The effects were calculated to disappear after a couple of weeks with a fatality estimate for the civilian population of less than one percent.¹³

In a military context incapacitants may be particularly attractive if exposure of non-combatants cannot be avoided, and an advantage of biological incapacitants as illustrated in the US example is the possibility of a relatively long duration of incapacitation as compared with chemical incapacitants.

Economic targets

Biological weapons may not only be used as biospecific weapons directly against humans but also against economic targets. Several of the offensive programmes known included biological agents capable of destroying wheat, rice or potatoes. Against such agricultural targets self-propagating contagious agents are preferable as it is the very transmissibility which gives a biological agro-weapon a far greater potential than chemical poisons.

While contagious agents could also be used against animal husbandry with severe effects on a country's agricultural basis as illustrated by the outbreak of

---

¹² Barenblatt D. *A plague upon humanity*. Harper Collins, New York 2004.

¹³ Miller J, Engelberg S, Broad WJ. *Germs: biological weapons and America's secret war*. Simon & Schuster, New York 2002.

Foot and Mouth Disease in Britain in 2001 costing \$25 billion,¹⁴ the instances where biological weapons have been used on husbandry are primarily limited to anthrax. The known examples include attempts by German agents to infect enemy horses with anthrax during the first world war, but the most significant attack may have been performed in Zimbabwe by special forces from South Africa. In 1978-80 anthrax spores were allegedly used to contaminate the feeding areas of the livestock of the population supporting the guerillas. While the primary target apparently was cattle more than 10,000 mostly non-fatal human casualties have also been reported.^{15, 16}

Because of the persistency of anthrax spores, anthrax contamination and resulting cattle infection in Zimbabwe remains a problem to this day.

Agents employed

As indicated above biological weapons can be employed in a variety of situations and for many different purposes. This versatility is primarily caused by the variation of natural characteristics inherent in the biological organisms themselves. However, common to all of them except for the biological toxins is the ability to replicate once taken up by a susceptible host. This is the main reason why biological weapons on a by weight basis are so potent. On average a person must inhale or ingest a certain number of organisms for infection to take hold, but in some cases the mean infectious dose is quite low and in principle no dose of any microorganism is without a certain degree of risk of infection.

---

¹⁴ Breeze R. *Agroterrorism: betting more than the farm*. Biosecur Bioterr 2004, 2:251-264.

¹⁵ Nass M. *Anthrax epizootic in Zimbabwe, 1978-1980: due to deliberate spread?* <http://www.anthraxvaccine.org/zimbabwe.html> Accessed 14 July 2006

¹⁶ Mangold T, Goldberg J. *Plague wars*. Macmillan, London 1999.

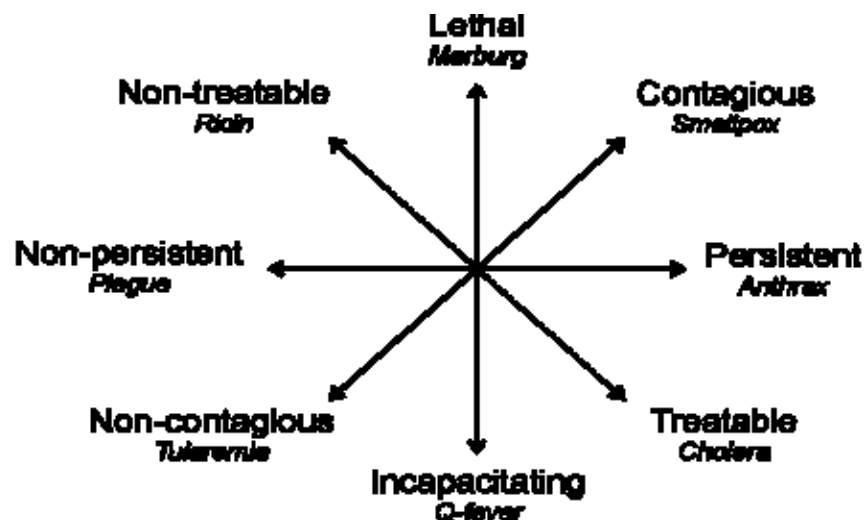

Figure 1. All biological agents can be characterised on four primary dimensions: contagiousness, lethality, persistency and treatability. A biological agent exemplifying each characteristic is indicated in italics.

As the number of microorganisms or toxins with weapon potential is quite large no biological weapons programme can develop all agents for offensive use. Even the large American and the very large Soviet programmes chose to put emphasis on some agents rather than others. This choice was primarily based on the way the specific agents fitted into the overall military doctrine, and as this can differ widely between nations because of the security situation, other military capabilities, technical level and political ambitions offensive biological programmes will always be different from nation to nation or sub-state actor.

For optimal offensive use of any biological weapon it is necessary to consider the defensive capabilities of the enemy target. In many cases medical countermeasures in the form of prophylaxis by vaccination or chemotherapy is possible and in some cases treatment sufficiently effective to mitigate or entirely thwart the consequences of an attack is also possible if implemented rapidly.¹⁷ Therefore an offensive strategy will also consider whether it is necessary to enhance the effectiveness of a weapon in order to defeat enemy defences.

¹⁷ Lindler LE, Lebeda FJ, Korch GW (eds). *Biological weapons defense*. Humana Press, Totowa 2005.

Protection of own forces also needs careful consideration. Early Japanese attacks in China with plague, dysentery and typhoid led to several thousand deaths among their own troops. This can easily result if an airborne release is used too close to own positions and the wind turns or if a contagious agent is used and the resulting epidemic spreads to own troops or homeland. As the Japanese learned at the end of the campaign in China prior vaccination of own soldiers against the particular biological agents intended for use is a preferential method to avoid own casualties.

Weapon combinations

Apart from the obvious advantage of covertly attacking unsuspecting and unprotected targets, one way of enhancing the effect of a biological attack is to combine the biological agent with other substances. Prior radiation will significantly damage the human immune system and the natural resistance to infections, and vaporized chemical lung irritants will decrease the barrier against inhaled biological agents.

Combining several biological agents in one attack will also decrease the natural resistance of human targets, and the clinical challenge of combined infections could overwhelm medical countermeasures. In the Soviet biological weapons programme strategic missiles with multiple warheads are reported to have been filled with a combination of agents e.g. plague, anthrax and smallpox on the same missile but divided into separate submunitions.¹⁶ Deployment of such a missile over one or more population centres will severely stress the health care system of any nation.

Designer agents

Biological agents themselves can also be modified artificially in order to defeat medical countermeasures. Microbiological procedures to selectively confer resistance against antibiotics are fairly well known and have been used to for production of biological agents in e.g. the Soviet programme, and through genetic manipulation also resistance against vaccination have been conferred on e.g. anthrax or poxvirus.^{18, 17} In general, modern techniques of molecular biology open a huge potential to modify existing microorganisms or even to create new microorganisms or hybrid organisms with effects that have rarely been seen in natural disease outbreaks. These techniques not only make it possible to design agents with higher lethality, stability or transmissibility but also to select for non-lethal special effects targeted for specific populations or

---

¹⁸ Domaradskij IV, Orent W. *Biowarrior: inside the Soviet/Russian biological war machine*. Prometheus Books, New York 2003.

ethnic groups as with the alleged South African attempts to create a weapon selectively decreasing the fertility among black citizens.¹⁶ The possibilities for creation of third generation biological weapons carrying 'designer bugs' are rapidly expanding as the science of molecular biology and biotechnology crosses new frontiers.

Methods of attack

Munitions suitable for biological agents should be able to deliver the agent in sufficient quantity and intact on the target. In the early weapons programmes of Japan and the US in the second World War this proved to be a difficult challenge both because efficient weaponization technology was unknown at the time and because the munitions initially employed either destroyed the biological payload or did not disseminate the agent sufficiently well. As one of several alternative methods of attack the Japanese chose to use natural vectors, plague infested fleas, which were bred in huge numbers and dropped by air on towns and cities. Although a rather inefficient method of dispersal the casualty numbers from these vector-borne attacks were in the tens of thousands.¹² This method is however also significant as an example where skin penetration - which is uncharacteristic of biological agents - can be obtained through the bite of fleas and transferral of plague bacilli to the victims. Allegedly, US forces adopted the same attack method in Korea.⁴

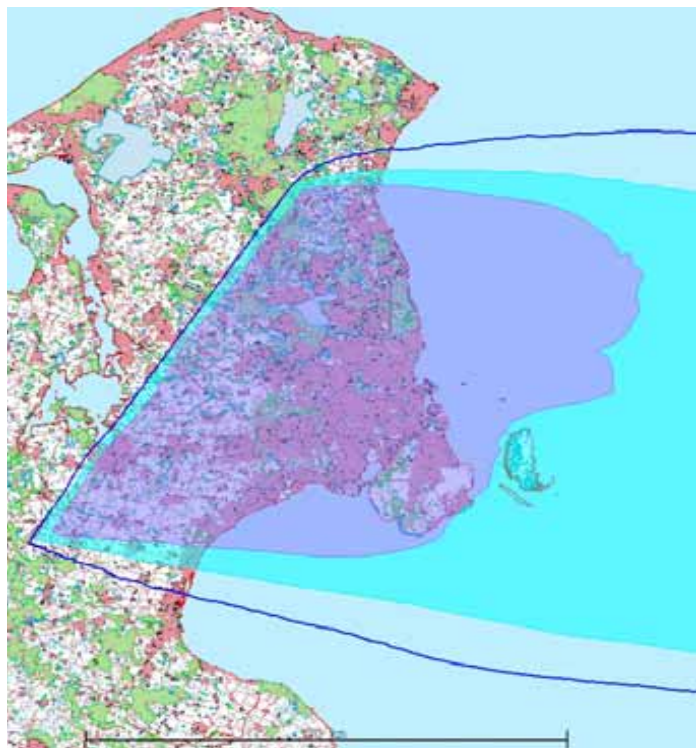
Lacking capability of efficient aerosol dispersal by air several options are available. Often used is dissemination of a contagious agent through drinking water as shown by several Japanese attacks on Chinese populations and military forces using typhoid and cholera contamination of wells and rivers.¹² Although the Chinese suffered more than 180,000 fatalities in the Shandong province in 1943 as a result of Japanese cholera dispersal around the Wei River, in general this method of attack is not very efficient, requires large amounts of biological agent and has a risk of uncontrollable spread to friendly forces because a contagious agent is necessary to multiply the otherwise limited effects. Contamination of rivers with cholera was allegedly also used by South African special forces in attacks on black townships in South Africa and Namibia.¹⁶

Using the food chain or a specific food item as a vehicle for a biological attack has been used by military forces as well as terrorists against selected civilian targets. Publically known examples of actual use include the salmonella contamination of salad bars mentioned above and also a targeted attack on workplace colleagues using shigella contaminated donuts. Unless a food item with rapid mass distribution is used, specific food items are however difficult to use as vehicles of mass destruction.

Airborne aerosol

Airborne dissemination of an aerosol whether as a dry powdery preparation or a liquid suspension remains the preferred method of dispersing a biological agent if the number of primary casualties is to be maximised. A multitude of military delivery vehicles and dispersal devices have been developed to deliver payloads from kilogrammes to tonnes of biological agent. They range from man portable devices over bombs, grenades, cruise missiles to ICBMs and can be used for single or multiple point releases or sprayed in a line release. Both naval and air delivery is possible particularly for drift-on attacks, where an aerosol after release is brought by the wind onto the target area which can be many kilometers from the release position. Such an aerosol rapidly becomes invisible after release and dispersal in the air, and attacks can be performed clandestinely. Delivery devices need not be military type of munitions as improvised delivery devices can also be constructed from commonly accessible hardware goods or simply using dual-use equipment that is normally used for crop dusting, spray painting etc.

In order to optimize the effectiveness of a biological weapon especially for open air releases it is necessary to formulate the biological agent in special ways (weaponization). Biological agents may otherwise be inactivated by exposure to the environment, and it is also necessary to maintain the agent in particles of 1-5 micrometers so that they float on the air and on inhalation penetrate into the lower airways. The technology to weaponize biological agents was primarily developed in the offensive biological weapons programmes of the 1960'ies, 70'ies and 80'ies. However, for the last couple of decades dual-use knowledge and technology suitable for weaponization has also been developed - and even to some extent improved - by industry particularly in pharmaceuticals, agriculture and biotechnology.

Figure 2. Line dispersal of 100 kg biological agent by airplane over Zealand, Denmark with a fatality estimate of 995,000 people.

Planning an open air attack with a biological weapon requires a synthesis of a variety of parameters: agent characteristics and amount, delivery device and release speed and height, meteorological data concerning e.g. wind speed and humidity, target information concerning topography and demographics, and so on. For an attack to be predictable and successful a computerised decision support system synthesising all these parameters is necessary to consolidate the offensive planning. Computer technology combined with advances in other sciences – e.g. aerobiology and meteorology – has greatly increased the possibilities for offensive planning.

While open air release and wide area coverage is typically an objective in a military context, other methods of attack may be particularly attractive to terrorists using improvised delivery devices. Aerosol release inside buildings or other closed systems like subways has the advantage of achieving higher concentrations of agent with much smaller releases. The airflow inside

buildings are often quite sufficient to effectively disseminate a biological agent, and it has the added advantage that environmental exposure is less likely to degrade the agent. While the anthrax letters in the US in 2001 were targeting specific individuals, the opening of the letters also released small amounts of spores into the air and resulted in collateral casualties in other parts of the buildings. This kind of attack has more the character of assassination, and biological agents delivered by different vehicles like e.g. cigarettes, chocolate and umbrellas have previously been developed and used for assassination by several governments.¹⁶

Conclusion

Because of the high cost-effectiveness in killing power biological weapons may be attractive as equalizes of asymmetric conventional or nuclear military capability. Their utility lies not, however, in tactical use on a military battlefield. Their strength is best realised in covert attacks on civilian populations ranging from individual assassinations to mass destruction performed by transnational terrorist organizations or by special forces in clandestine operations on enemy homeland where deniability is a priority. From fear of retaliation overt attacks by state actors are less likely to be used except in situations where the laws of war have broken down and ultimate solutions are sought.

Unlike nuclear weapons which confer high status on a country and deter its enemies, biological weapons are illegal and 'dirty' and therefore unsuited for public deterrence. The Iraq wars may, however, provide an important qualification. When Saddam Hussein did have biological weapons in the first Gulf War he met limited military defeat but not the loss of his country, but when he didn't have them in the second Gulf War he met total defeat and lost his country. Whether there is a causal relationship here or not is debatable but some countries may regard it as a lesson.

If the Soviet biological weapons arsenal of the Cold War period had been used in an all-out conflict with NATO, we would have been unable to withstand the attack and in all probability NATO would have been completely denied the possibility of victory in any meaningful way. Biological weapons programmes of such a size is hopefully unlikely to occur again, but as biotechnology develops still further size may not be critically important for devastation through biological means to be a real option for an aggressor.

Although biological weapons are banned by the laws of war and a UN convention, technical skills and offensive knowledge are proliferating and many nation-states are in principle capable of maintaining a biological stand-by WMD capability. It is legal to develop defensive countermeasures against biological weapons and this also entails development of biological agents and

delivery devices on a small scale to test defensive measures, and such activity has intensified in many countries in recent years.^{19,20} While this proliferation of knowledge and technology may be unavoidable it will allow a country to transform a defensive biological program overnight into an offensive one, and because of the dual-use nature of civilian production facilities offensive biological weapons corresponding to at least a small nuclear capability can be produced within a few weeks in any country with the technical capability equalling a small western country. The footprint of such a stand-by biological capability may be very small and would primarily risk discovery if delivery vehicles specially designed for biological payloads were constructed and tested in preparation of wide area attacks.

Apart from the biological weapons ambitions of terrorist organisations and their potentially developing capabilities, the future threat from biological weapons is primarily determined in individual nations by a political decision concerning whether or not to establish a stand-by biological capability. Even if all nation-states at present both in words and deeds abstain from offensive biological weapons this may not be the case in all future circumstances, and the potential threat of biological weapons should not be handled with complacency.

---

¹⁹ Petro JB, Carus WS. *Biological threat characterization research: a critical component of national biodefense*. *Biosecur Bioterr* 2005, 3:295-308

²⁰ Carrell S. *Porton Down makes new plague and pox*. *The Independent*, 10 February 2002

BOGANMELDELSER

Niels Barfoed (red.), *Samarbejde/Modstand – et stadigt dilemma*. København: Gyldendal, 2006. 96 sider. Pris kr. 128.00.

Tilblivelsen af denne lille bog har sin egen historie. Oprindeligt tog Det udenrigspolitiske Selskab initiativ til en høring i maj 2005 over emnet "samarbejde eller modstand". Grundlaget var tre debatindlæg af Jørn Bro, Bo Lidegaard og Herbert Pundik. Efterfølgende skulle der være en paneldebat styret af Niels Barfoed. Jørn Bro præsenterede modstandsbevægelsens synspunkter, og Bo Lidegaard redegjorde for samarbejdspolitikens formål og vilkår. Herbert Pundiks udgangspunkt var den jødiske befolkning i Danmark, som kun overlevede i kraft af samarbejdspolitikken. Havde der ikke været et etableret samarbejde mellem Danmark og Tyskland, var de danske jøder blevet sendt til tilintetgørelseslejre i Tyskland på et meget tidligt tidspunkt af krigen.

Bogen er forsynet med et forord af Eva Truelsen. Den indeholder de tre hovedindlæg samt debatten i redigeret form. Bogen er endvidere forsynet med tre tillæg af udenrigsminister Per Stig Møller og de to tidligere udenrigsministre, Mogens Lykketoft og Uffe Ellemann-Jensen. Her kommenteres problemstillingerne efter debatten. Disse tre indlæg har meget sigende overskrifter: "Heroisme eller realisme", "Mod med tilbagevirkende kraft" og "Et moralsk svigt".

Emnet har ikke mistet sin aktualitet, selv om der er gået mere end 60 år efter besættelsens afslutning. Det drejer sig om politiske, eksistentielle og moralske valg. I bund og grund drejer problemet sig om overlevelse på andres bekostning. Det drejer sig om et samvittighedsspørgsmål, og ifølge Dante "er den hedeste plads i helvede forbeholdt den, der forholder sig neutral i samvittighedsspørgsmål". Det fornemmer man også i referatet fra denne intense debat. Flere af indlæggene går dog på, at situationen i 1940 for eksempel ikke kan sammenlignes med situationen i 1943. Der skete en ændring i løbet af krigen. Eller sagt på en anden måde: Der skete en løbende justering af opfattelsen om "samarbejde eller modstand" i løbet af krigen. Det skyldtes både, at krigslykken vendte, og at den tyske voldsanvendelse eskalerede. I de fleste andre besatte lande fik man slet ikke valget mellem samarbejde og modstand, men Hitlers krigsmaskine havde brug for Danmarks landbrugsproduktion, industriproduktion, arbejdskraft og transportkapacitet. Med disse vigtige behov kunne man godt slække lidt på jagten på den jødiske

befolkningsgruppe! Danmark havde særstatus, og det gav muligheder for nogle, medens det vakte afsky hos andre. Valget har jo ikke været let, og ikke alt har været sort eller hvidt. Ofte har man bevæget sig i gråzoner. Alle ville jo gerne undgå krigens ødelæggelser. Når det hele var overstået, så skulle Danmark jo gerne stå klar med intakt infrastruktur og produktionsapparat, ligesom befolkningen gerne skulle være både velnæret og uskadt.

Det er altid nemt at træffe beslutninger med tilbagevirkende kraft, og jeg har da også min egen personlige opfattelse af problemstillingen "samarbejde eller modstand". Det har vi vel alle sammen. Personligt har jeg ikke haft meget til overs for hverken samarbejdspolitikken eller udenrigsminister Erik Scavenius, men jeg må sige, at Bo Lidegaards redegørelse og argumentation for samarbejdspolitikken og Scavenius' synspunkter er ganske fremragende.

Debattens deltagere kom også ind på kommunisternes rolle i modstandskampen. Man kan vel næppe sige, at de kæmpede for demokratiet, men de får et skulderklap og en tillids erklæring fra deres borgerlige medkæmpere. Tilsvarende nævnes også, at valget for nogle stod mellem at støtte nazister eller kommunister, og for mange borgerlige følte truslen fra de sidstnævnte størst.

Det er en fabelagtig lille bog, som burde bruges i undervisningen på landets skoler. Den kan med fordel læses i sammenhæng med "Førerens germanske arm – SS i Danmark", som anmeldes i samme nummer af Militært Tidsskrift. Jørn Bro nævner (s. 69), at debatten om dette emne "nærer vores tankevirkosomhed, der måske gør os bedre egnede til at tage store udfordringer op næste gang, hvis de skulle ramme ind i vores tilværelse". Det kan jeg kun være enig i, og deri ligger der både en opfordring og en udfordring til yngre generationer.

Kommandør Poul Grooss
Institut for Militærhistorie
Forsvarsakademiet

Andreas Herberg-Rothe *Der Krieg. Geschichte und Gegenwart*. Frankfurt/Main: Campus Verlag GmbH, 154 sider, €12,90.

Med dette lille værk har Dr. Phil. Habil. Andreas Herberg-Rothe, især bekendt som Clausewitz-kender, udgivet en indføringsbog i krigen, som nok særligt vil falde i god jord hos politolog- og historiestuderende på universiteterne. Herberg-Rothe er bl.a. kendt for at være medarrangør af Clausewitz-konferencen i 2005 på Oxford Universitetet. Man kan tale om, at Herberg-Rothe sammen med en

hær af ligesindede akademikere, politologer og historikere, deltager i en avantgarde af modreaktion på den usaglige og fuldstændig fagligt ufunderede kritik af Clausewitz' krigsteori, som har genlydt i den mere letbenede del af forskerverdenen; mest markant repræsenteret ved englænderen John Keegan, Mary Kaldor samt israeleren Martin van Creveld. Også den hjemlige politolog, lektor Mikkel Vedby Rasmussen, har blandet sig i koret af forskere, som i lyset af kampen mod terrorismen, revolutionen i militære forhold samt Den Kolde Krigs ophør undsiger Carl von Clausewitz og hans teorier som forældede og ubrugelige.

Andreas Herberg-Rothe har opdelt sin lille oplysende lærebog i en række tematiske afsnit: Indledning: *Krigen som Kamæleon*, 1. afsnit: *Statskrige, borgerkrige og ikke-statslige krige*. 2. afsnit: *Den moderne tid, krig og vold*. 3. afsnit: *Våbenbærere: Fra lejesoldat til terrorist*. 4. afsnit: *Variationer i krigsårsager*. 5. afsnit: *At slå ihjel i krig*. 6. afsnit: *Kontinuitet og brud*. Samt litteraturliste og ordforklaring.

Eksempelvis i afsnittet om våbenbærere bliver forskellen på soldater, lejesvende, krigere, kæmpere, warlords, børnesoldater, partisaner og terrorister tydeliggjort i et historisk perspektiv. Begreber som ellers ofte flyder samme i en pærevælling i den offentlige debat.

Man hører ofte, også i den siddende danske regering, at terrorismen f.eks. i Irak udspringer af social indignation, og at man derfor kan afhjælpe terrorismen ved at afhjælpe årsagerne til denne indignation. Herberg-Rothe er i lighed med den tyske professor Herfried Münkler uenig i denne vurdering. Det er ikke den sociale underklasse eller de nødlidende, der begår terror. Det er ofte middelklassens repræsentanter, som lever i forholdsvis gode kår. Det, der motiverer disse terrorister, er religiøs fanatisme og et ubændigt had til vesten herunder især Israel og USA. Münkler kalder den approach, hvor man søger at opbygge og støtte samfundene, i en langsigtet løsning, for den europæiske model. Hvorimod, det, han kalder den amerikanske model, går ud på at bekæmpe terrorismen overalt, hvor man støder på den i erkendelse af, at kun en udryddelse kan afklare problemet. Herberg-Rothe anfører i den forbindelse, at mange terrorister fortrinsvis rekrutteres fra en veluddannet middelklasse snarere end lavere sociale lag, og at: "denne »lille forskel« har afgørende indflydelse på spørgsmålet om disse konflikter begrundes i politisk sociale årsager eller en militant og ekspansiv islamisme" (side 82, oversættelse anmelderen).

Andreas Herberg-Rothe lægger ikke skjul på den afgørende vægt, som han lægger på Clausewitz' fortolkning af krig, som han, trods megen kritik, fortsat er tilhænger af, idet han især vægter "den forunderlige treenighed" (*Om Krig* 1. bog, 1. kapitel), som det egentlige centrale omdrejningspunkt i Clausewitz' teori i *Om Krig*.

Bog anmeldelser •

Andreas Herberg-Roths hovedværk om "gåden Clausewitz" [*Das Rätsel Clausewitz* (2001) anmeldt i MT 2002, 230], som bygger på Herberg-Roths doktorafhandling, udkommer i øvrigt på engelsk inden længe – som *Enigma Clausewitz. Political theory of war and conflict*. Oxford University Press (2006). Så inden længe er også dette interessante værk tilgængeligt for ikke-tysk sprogkyndige, og dermed en oplagt kandidat til Det Krigsvidenskabelige Selskabs Læsekreds.

Hvis man behersker det tyske sprog, har man i Herberg-Roths letlæste lille bog en fremragende indføring i begreberne om krig og krigsførelse. Værket kan varmt anbefales.

Claus E. Andersen
Afdelingschef
Hærens Ingeniør- og ABC-skole

Richard Holmes. *Dusty Warriors: Modern Soldiers at War*. London: Harper Press, 2006. 385 sider, £ 20.00.

Richard Holmes følger i denne *micro military history* op på sin trilogi, *Redcoat*, *Tommy* og *Sahib*, om den britiske soldats vilkår. I denne fremskrivning til nutiden, er Holmes ikke udelukkende historikeren, der ser tilbage, men nok så meget en samtidsagttager og en omsorgsfuld 'chef' – han er *Colonel of the Regiment* – for de officerer og soldater, hvis hverdag han beskriver. Bataljonen er 1/PWRR, som er den ene af de tre – to *regular* og en *TA* – afdelinger i *The Princess of Wales' Royal Regiment*, der som følge af de seneste sammenlægninger opstod af *The Royal Hampshires* og *The Queen's Regiment*. Herfra har det arvet dels tilnavnet 'the Tigers' dels H.M. den danske Dronnings bevågenhed som dets æresoberst.

Krigslitteratur er mange ting, og som oftest rummer den beskrivelser af militære kampagner og politikeres og feltherrers mere eller mindre vellykkede håndtering af disse. *Tommy* var en 'anderledes' bog, og det er *Dusty Warriors* endnu mere. Den blander øjenvidneberetninger med historisk og politisk fremlæggelse af problemstillingerne i al deres kompleksitet, og forfatteren tager stilling til følsomme spørgsmål vedrørende krigen i Irak, soldaternes politiske og moralske holdninger og samfundets behandling af de kvinder og mænd, der er en del af dets udenrigspolitiske instrumentarium.

Holmes beskriver indledningsvist sin ankomst til bataljonens ansvarsområde, provinsen Maysan nord for Basra, der har en arbejdsløshedsrate på 70% som følge af den irakiske hærs opløsning og det tidligere regimes bevidste bestræbelser på at fratage den enhver form for levedygtig industri. Han videregiver sine indtryk af det 'nedslidte' land og befolkningens forvirring overfor de nye 'herrer'. I kølvandet på Baath-partiets og det irakiske undertrykkelsesapparats forsvinden forsøger lokale sheiker – stammeledere der pr. tradition er toneangivende – i hektisk konkurrence med klerikale frontfigurer at udfylde magttomrummet og kommer på den måde i høj grad på tværs af koalitionen bestræbelser på at skifte undertrykkelse ud med demokrati.

Som den historiker, han er, lader Richard Holmes dog ikke læseren synke alt for dybt i samtidshistoriens kviksand af begivenheder, før han fortager et betragteligt spring tilbage i tiden. Vi får derfor allerede i det første kapitel en redegørelse for fænomenet *colonel of the regiment's* oprindelse, dengang da hvervning af regimenter var enkeltpersoners ansvar og privilegium. Vi følger udviklingen af denne chefposts indhold bort fra det daglige operative ansvar mod nutidens mere rådgivende og repræsentative funktion. Holmes' eget regiment er som nævnt resultatet af en sammenlægning i 1992 af *The Queen's Regiment* – efterfølger til bl.a. *The Buffs* – og *The Royal Hampshire Regiment* og er således nu *the county regiment* for det sydøstlige England. Han giver en levende skildring af en pinefuld fusion, der leder tanken hen på trakasserierne her i landet ved de seneste regimentale sammensmeltninger, hvor regimentsmærker, estandarter og meget andet traditionsbærende arvegods gav anledning til adskilligt uvenskab.

I kapitlet *Into the Crucible* gives en medrivende omend noget fragmentarisk skildring af bataljonens ankomst og første kampopgaver, som den bliver kastet hovedkuls ind i fra det øjeblik, den lander. Kapitlet beskriver den moderne udrustnings, våbnenes og den grundige forudgående trænings betydning for even til at løse de stillede opgaver og til at overleve. Der trækkes desuden en parallel til bataljonens tidligere indsættelser bl.a. i Nordirland.

I *Taking the Strain* og de efterfølgende kapitler får vi så en mere eller mindre kronologisk gennemgang af hverdagens strabadser under 1/PWRR's ophold i det plagede land, og man får en god fornemmelse af behovet for til stadighed at have en vis, slagkraftig og mobil udrykningsstyrke, at have radioer, der fungerer, og for et veltrimmet og effektivt sanitetsvæsen.

Bogens sidste kapitel indeholder konkluderende overvejelser af samfundets forhold til krigen. Der peges her på den farefyldte hverdag og den betragtelige loyalitet, der kendetegner langt hovedparten af de indsatte soldater og på regeringens alt for åbenlyst manglende lyst til at føre en

Bog anmeldelser •

offentlig debat om krigen, indtil det tidspunkt, hvor der er politisk opportune resultater at fortælle om. Der tales også her om de pinlige beretninger om enkelte soldaters excesser, som der nødvendigvis må gøres op med, men som forfatteren beklager, at man i al for vidt omfang lader skygge for de påvisligt fine og vellykkede aktioner, som flertallet af de kæmpende har gennemført med tilbageholdenhed, god dømmekraft og gode resultater og med en overhængende fare for deres egne liv.

Denne bog er skrevet for et publikum, der selv har emnet tæt inde på livet i form af familiemæssig tilknytning til de udsendte tropper. Men den henvender sig også til alle dem, der føler, de som borgere har et medansvar for soldaternes ve og vel. Bogen er velskrevet i et humoristisk, underfundigt sprog og med talrige citater fra de implicerede soldater og officerer. Den har gode kort og en god ordliste, der bestemt også er påkrævet henset til de mange – og efter denne anmelders opfattelse ganske overflødige – militære forkortelser.

Kjeld Galster
M.A., Ph.D.-studerende
Saxo-Instituttet/Forsvarsakademiet

Jan Ahtola Nielsen: *'I orkanens øje. Det danske Finlandskorps 1939-40.'*
Gyldendal, København 2006, 224 sider, Vejledende pris 169,- kr.

To gange – med 20 års mellemrum – meldte danske sig som frivillige krigsdeltagere i det baltiske område. I 1919 kæmpede 'Dansk-Baltisk Auxiliær Corps' under estisk flag imod bolsjevikiske styrker i det vestlige Rusland syd for Peipus-Pskov-sørækken og under den estiske intervention i det østlige Letland i sommeren det år. Ganske vist hindrede unge socialdemokraters sympati med deres socialistiske brødre i Øst, at det danske styrkebidrag blev så stort som planlagt, og som tyve år senere forbød den danske regering linieofficerers deltagelse. Men de reserveofficerer, som dannede kadren i 1919, var robust rutinerede efter tjenesten i Sikringsstyrken, og korpsets uddannelse, klargøring og disciplin lå i sikre hænder. Korpsets rigelige bevæbning med tidens bedste lette maskingevær, Madsen-rekylgeværet, gjorde sammen med den kompetente føring, at det på trods af sin ringe størrelse - et forstærket kompagni - opnåede en betydelig taktisk effekt og godt renommé. Det var dog ikke Danmarks største bidrag under de estiske og lettiske frihedskrige. Den afgørende indsats blev ydet af og via Royal Navy's eskadre i Østersøen. Denne blev støttet og kontrolleret via den fremskudte flydende base og relæstation på

Københavns Red – der blev diskret accepteret af udenrigsminister Scavenius og forsvarsminister Munch og siden glemt.

Under Vinterkrigen kunne den udbredte offentlige støtte til det kæmpende Finland kun gradvis gøre sig gældende. Denne gang var der ikke som i 1919 en effektiv og dominerende, sejrrig, sympatisk stormagtsponsor, som gjorde det muligt at ignorere dansk neutral forsigtighed. Tyskland og Sovjetunionen måtte i 1939 anses som allierede som følge af Molotov-Ribbentrop-pagten, og Danmark lå håbløst indenfor tysk magtsfære. Desværre ville Finlands modstand nok hurtigt blive brudt.

Det tog nogle uger, før det blev klart, at Finland ville overleve den første offensiv, og at Tyskland var så positivt neutral, at Danmark havde et spillerum. Det tog tid, før de yngre, mere forsvarspositive, antitotalitære socialdemokrater, som Stauning havde sympatiseret med siden 1933, kunne sætte sig igennem over for regeringen. Forfatteren beskriver overbevisende, hvordan de konservative i begyndelsen fik held til at kombinere støtten til Finland med indsatsen for at fremme støtten til den hjemlige forsvarsvilje. Han skaber en helt ny og troværdig ramme for forståelsen af Staunings forsvarspolitiske udtalelser i begyndelsen af 1940. Der var reelt tale om anden fase i det skift i socialdemokratiets forsvarspolitiske holdning, der førte til samarbejdet mellem hærledelse og partiet i besættelsens sidste par år, og som slog fuldt igennem i 1950erne. Som i 1934-35 havde generaløjtnant Erik With også en nøglerolle i 1940.

Derefter kunne opbygningen af Finlandskorpset tage fart. Rekrutteringen var blevet legitim, kontrakt- og forsikringsrammen kunne klarlægges, udrustningen finansieres, styrken afsendes.

Dermed var problemerne ikke løst. Styrken skulle bevæbnes, gerne – som i 1919 - med Dansk Industrisyndikats kvalitetsprodukter. Svensk selvfølelse skulle afløses af et ønske om samarbejde. Finnerne skulle erkende, at de havde nytte af de frivillige, de skulle forstå de mærkelige fjerne danskeres motiver og endeligt etablere en effektiv ramme for dette og andre udenlandske bidrag.

Endvidere skulle danskerne uddannes til kamp i de mildest talt fremmede og ekstremt krævende, finske terrænmæssige og klimatiske vilkår. Det var vanskeligt, for i modsætning til i 1919 var en stor del af de frivillige ikke soldateruddannet, dvs. at korpset i sit udgangspunkt var og forblev en entusiastisk hob rekrutter. De, som havde været soldater, havde kun datidens korte sommer- og efterårsuddannelse, ikke sikringsstyrkens rutine fra lang tids tjeneste. Styrken manglede næsten helt rutinerede førings- og uddannelseskadrer, indtil den danske regering endelig til sidst accepterede, at en lille håndfuld faste befalingsmænd med oberst Tretow-Loof i spidsen kunne slutte sig til korpset. Obersten blev derefter voldsomt kritiseret for at have

forsinket afrejsen til fronten, og for derfor at være skyldig i, at man ikke nåede at komme i kamp. Man kan kun være enig med forfatteren i, at det var Tretow-Loof, der handlede korrekt. Det har ikke været vanskeligt for ham at overbevise Mannerheim om behovet for at vente lidt. Kritikerne demonstrerede kun deres engagement, ikke professionel indsigt.

17. februar 1940 indstillede den danske Hærens Overkommando om oprettelse af et 'Hjemmeværn' til at dække nøglepunkter i baglandet, som med det meget lille værnepligtsindtag under 1932- og 1937-ordningerne ikke var muligt for hæren at bevogte. Bogen sandsynliggør, at denne idé kan være hentet i det da aktive nordiske samarbejde. Indtil 1940 havde hæren anvendt begrebet 'Landstorm' for de enheder med begrænset kapacitet, man ønskede etableret i baglandet.

Der er mange årsager til, at man som fagmilitær læser denne lille bog med udelt fornøjelse. Den fylder kompetent en væsentligt hul i vor militærhistorie. Den dækker på en troværdig måde det fulde relevante spektrum fra den udenrigspolitiske ramme over den indenrigspolitiske udvikling til de militære forberedelser i Finland. Den er skrevet af en dansk civil historiker.

Nu mangler vi blot, at andre sådanne, der ikke har en finsk mor, følger i Jan Ahtola Nielsens fodspor. Der er nok anden nysne at trampe stier i.

Brigadegeneral Michael H Clemmesen
Institut for Militærhistorie
Forsvarsakademiet

Søren Nørby og Steen Schön, *Fregatterne Peder Skram og Herluf Trolle – Flådens Flagskibe under Den kolde Krig*. København: Statens Forsvarshistoriske Museum, 2006. (Forsvarshistoriske skrifter nr. 3). 200 sider; kr. 250,00.

Bogen blev præsenteret for offentligheden på den amerikanske nationaldag, den 4. juli 2006, ved en reception om bord i fregatten Peder Skram på Holmen. Peder Skram er nu museumsskib på Holmen. De to fregatter indgik i Cost-Sharing-programmet i begyndelsen af 1960'erne, og Peder Skram var betalt med amerikanske midler, medens søsterskibet Herluf Trolle var betalt over det danske forsvarsbudget. Bogen er forsynet med forord af viceadmiral Jørgen F. Bork.

De to forfattere har udarbejdet en spændende bog, som samtidig er let læselig og forsynet med mange flotte illustrationer. Læseren præsenteres for et stykke dansk samtidshistorie fra 1945 og frem til fregatternes endeligt, som faldt sammen med ophøret af Den kolde Krig. Forfatterne beskriver

baggrunden for bygningen af fregatterne. Man følger beslutninger i stabsarbejdet i søværnet, selve projekteringen og indholdet i de forskellige forsvarsforlig samt selve bygningen på Helsingør Skibsværft. Herefter beskrives installation af maskinarrangementet, som var epokegørende, samt installationen af skibets elektronik og våbensystemer og endelig resultatet af prøvesejladserne. Senere beskrives baggrunden for den store ombygning, som blev sat i værk i 1974. Først blev Herluf Trolle, siden Peder Skram, udrustet med Harpoon- og Sea Sparrow-missiler til bekæmpelse af henholdsvis sømål og luftmål. Forfatterne fortæller og forklarer på en måde, så både almindelige, interesserede læsere og tidligere fregatsejlere kan få udbytte af læsningen.

Det er også lykkedes for forfatterne at give en udmærket gennemgang af perioden under Den kolde Krig og de udfordringer, den stillede til personel og materiel i søværnet. Læseren får på denne måde præsenteret søværnets dagligdag under Warszawapagtens noget bastante opførsel i Østersøen fra 1965 til 1989. Der er også gjort en hel del ud af at beskrive dagligdagen om bord i fregatterne, skibsorganisationen m.v. Fregatternes periodiske tjeneste i NATOs stående Atlanterhavsstyrke "STANAVFORLANT" har selvfølgelig en fremtrædende placering i bogen. En berømt missiltræffer i Lumsås har også fundet plads i bogen, ligesom en alvorlig brand om bord i Herluf Trolle beskrives i detaljer. Sidstnævnte hændelse er ganske fortjent, da to mand af maskinbesætningen modtog den kongelige belønningsmedalje af 1. klasse for helt modig indsats under slukningsarbejdet.

Bogen er rigt illustreret, dels med mange officielle billeder, dels med private fotos fra livet om bord, fra flådebesøg i udlandet etc. Teksten støttes af en lang række skibstegninger og overskuelige tekniske beskrivelser af våbensystemer, oversigter over forsvarsforlig, Warszawapagtens skibe i Østersøen etc. Endvidere er bogen forsynet med en fortegnelse over skibscheferne på begge fregatter, et person- og skibsregister samt en omfattende litteraturliste.

Bogen om fregatterne er et vigtigt indlæg i debatten om, hvad der i virkeligheden foregik i Østersøområdet under Den kolde Krig. Her er en udmærket beskrivelse af truslen og miljøet, og de krav, der blev stillet til søværnet og de opgaver, man skulle løse. En lang række fonde har været med til at støtte udgivelsen. Statens Forsvarshistoriske Museum skal have tak for initiativet til udgivelsen, og til de to forfattere skal lyde et: "Well done!"

Kommandør Poul Grooss
Institut for Militærhistorie
Forsvarsakademiet

Gary Sheffield og Dan Todman (red.): *Command and Control on the Western Front. The British Army's Experience 1914-18*. Staplehurst, Kent: Spellmount, 2004. 223 sider, £21,25.

Verdenskrigs historie kulegraves og nyskrives i disse år. Det sker ikke mindst i Storbritannien. Vi får nu et nyt og langt mere overbevisende billede end det hidtidige af begivenhederne og deres årsager. Nye kildegrupper fra britiske militære arkiver inddrages. Dette fører til et stadigt dybere brud med det populære billede - den myte - der blev opbygget fra slutningen af 1920'erne, og i 1989 blev slagkraftigt præsenteret i BBCs serie 'Blackadder Goes Forth'. Min egen generation på Hærens Officersskole lærte i krigshistorie, at man kun kunne se, hvordan man ikke skulle gøre, ved at studere 1. Verdenskrig.

En justering af billedet af det Britiske Ekspeditionskorps i Frankrig var allerede på vej i 1980'erne, uden at det dog påvirkede Blackadder's manuskriptforfattere. Nu drives revisionsarbejdet af en mindre sværm af talentfulde yngre militærhistorikere, der bl.a. har skrevet denne fremragende, lille bog. Det er sjældent, at man præsenteres for en så gennemredigeret antologi. Læseren indføres systematisk i alle føringsniveauer fra ekspeditionsstyrkens (BEF's) hovedkvarter til afdelingsniveauet i de to primære våbenarter, infanteriet og artilleriet.

Efter de to redaktørers rammeartikel indleder Niall Barr med at beskrive de problemer, som var resultatet af den uventede skifte fra mobil krigsførelse til stedbunden belejringskrig. Dvs. forløbet af krigens første halve år. Den relativt lille britiske regulære hær, der traditionelt har skullet løse fra omfattende til små og rutineprægede 'counter-insurgency'- og 'stabilitets'-opgaver i det vidtstrakte imperium, stod snart midt i en voldsom ekspansion til industrialiseret massekrig på kontinentet. I tiåret efter Boerkrigen var man begyndt at forberede muligheden, men dels delte man tidens professionelle tro på, at kamp ikke blev afgjort af materielle, men af moralske faktorer, dels havde det meget varierede traditionelle opgavesæt effektivt 'vaccineret' den britiske hærledelse mod troen på det hensigtsmæssige i en formel doktrin.

Derefter følger en af bogens helt centrale artikler, hvor Dan Todman gennemgår udviklingen i organisation, procedurer og ledende personligheder i BEF's hovedkvarter. Det voksede fra en størrelse der vel svarer til et moderne deployeret brigadehovedkvarter – man førte kun seks infanteridivisioner - til en størrelse og sammensætning, der afspejlede, at man førte, støttede og administrerede fem arméer. Todman argumenterer troværdigt for, at nogle af de problemer, der blev videreført i myten i karikeret form, skyldes, at

stabscheferne i 1914 (Murray) og 1916-17 (Kiggell) var uegnede, bl.a. ved hverken at kunne supplere feltmarskal French's svagheder Haig's tilbagetrukne personlighed, eller effektivt lede staben og dynamisk inspirere samarbejdet med enhederne. Situationen var fundamentalt bedre i Robertson's og Lawrence's perioder som stabschefer i 1915 henholdsvis fra slutningen af 1917.

Gary Sheffield analyserer Hubert Gough's virke. Gough var Haig's yndling. Han var en af BEF's mest centralistiske og aggressive arméchefer. Andy Simpson følger i den næste artikel udviklingen af armékorpnsniveauet. John Lee dækker føringen på divisionsniveau med udgangspunktet i operationen ved Menin-vejen 20. september 1917. Samlet giver de tre artikler et godt billede af ikke alene troppeenhedsniveauerne, men også af hvorledes BEF systematisk og effektivt lærer af egne operationer. Dette er ikke mindst tilfældet i Plumer's 2. Armé, hvor operationerne blev planlagt og forberedt med forbilledlig grundighed, med inddragelse af korps og division og med en høj grad decentraliseret taktisk myndighed i implementeringen, der i meget betydeligt udstrækning reducerede tab og øgede chancen for hurtig succes. I 1917 var den britiske hær blevet en specialiseret offensiv styrke, hvor de bedste troppeenheder var ved at implementere svaret på den nye tyske dybe forsvarsdoktrin, hvis succes byggede på hurtige modstød og -angreb.

Derefter følger Peter Simkins' fremragende analyse af føring på brigadeniveauet, med specielt fokus på de sidste to år af krigen. Sammen med den efterfølgende artikel af Chris McCarthy om udviklingen af infanteribataljonen fra en næsten helt homogene skyttebataljon til en sværm af alsidigt bevæbnede infanteridelinger, der reelt forventedes at optræde, som tyskerne forventede af deres stormenheder, giver forfatterne et godt billede af, hvorledes rutineret talent skabte den hær, der kunne improvisere henholdende kamp i foråret 1918 og få måneder efter slå den tyske hær i dynamiske operationer under '100-dages' felttoget. Artiklerne beskriver, hvordan man gradvis løste det næsten uløselige problem med at kontrollere gennembrudsoperationer efter passage af udgangslinien uden anvendelse af VHF-radioer. Bogen slutter med en den svageste artikel, Sanders Marble's beskrivelse af den organisatoriske ramme for Herbert Uniacke's reformer af det britiske artilleri til at være verdens teknisk mest sofistikerede.

Bogen er en lille perle. Den beskriver på troværdig måde, hvorledes den britiske hær på fire år udviklede sig fra en lille professionel styrke med et struktur, der afspejlede 19. århundrede militære tænkning, til i en massiv styrke, der blandt andet opretholdt den største, britiske, kontinentale felthær nogensinde. En felthær, der på enhver måde mere lignede de styrker, der vandt 2. Verdenskrig, end den hær, man startede med i 1914. Det eneste alvorlige problem, BEF fortsat havde, var uviljen mod at 'overbevise' troppeførerne om

det nødvendige i at udmønte erfaringer i en formel doktrin, som var vejledning for alle.

Der skulle en næsten samfundsødelæggende, national kraftanstrengelse til for at skabe, støtte og bemænde det enorme, effektive britiske ekspeditionskorps på Vestfronten under 1. Verdenskrig. Byrden var så traumatisk og udmattende, at den også hurtigt førte til den reaktion, som bærer den fortsat dominerende myte om BEF som løver kommanderet af æsler.

Brigadegeneral Michael H Clemmesen
Institut for Militærhistorie
Forsvarsakademiet

Frederik Strand, *Førerens germanske arm – SS i Danmark*. København: Høst & Søn, 2006. 319 sider; kr. 299,00.

Frederik Strand (født i 1975) er en af de efterhånden ikke så få yngre historikere, som har kastet sig over besættelsestidens historie. Selv om besættelsestiden er den mest "gennem-researchede" periode i Danmarkshistorien, så dækker bogen faktisk et uopdyrket felt. Han har behandlet den rolle, som SS-organisationen spillede i Danmark under besættelsen.

Forfatteren gennemgår besættelsestiden kronologisk – set via SS-organisationens briller. Samtidig giver han en karakteristik af nøglepersonerne, efterhånden som de præsenteres. Læseren præsenteres også for den historiske baggrund for SS, og den rolle organisationen påtog sig - eller måske snarere tiltvang sig - under Heinrich Himmlers ledelse. Set fra et rent organisatorisk synspunkt var SS en form for eksekutivorgan eller ledelsessekretariat, som udsendte repræsentanter til alle ledende organisationer i Tyskland for at sikre deres loyalitet over for Hitler og det nazistiske idekompleks. Dr. Werner Best havde for eksempel generalsrang i SS, men var udlånt til det tyske udenrigsministerium og forrettede som udenrigsministeriel embedsmand sin gerning som rigsbefuldmægtiget i Danmark. Hans loyalitet lå ikke i det tyske udenrigsministerium. Den lå hos SS, og det var SS-politik, han gennemførte. Tilhørsforholdet til SS var ikke nogen hemmelighed, for det var almindelig kendt, men det har jo ikke været nemt for medarbejderne i udenrigsministeriet at arbejde under sådanne forhold. Snørklede kommandoforhold var i høj grad en medvirkende årsag til, at Tyskland tabte krigen. I de indledende kapitler

gøres også rede for Himmlers og Heydrichs greb om hele sikkerhedsapparatet, og hvorledes Reichsicherheitshauptamt og Gestapo etableres.

Bogen beskriver på udmærket vis, hvorledes samarbejdspolitikken var nødvendig for Tyskland. Der skulle ikke være ballade i Danmark, for Tyskland havde behov for såvel industrisamarbejdet som landbrugsproduktionen. SS førte således en modererende politik i Danmark frem til 1943, hvorefter organisation så til gengæld udviklede sig til en nådesløs terrororganisation. Himmler beskriver stolt for Hitler, "at Danmark er det bedste land rent sikkerheds- og sabotagemæssigt set, og at det skyldes, at SS har indsat en af sine unge SS-førere til at stå for forvaltningen" (s. 101).

Forfatteren har anbragt en karakteristik af de vigtigste "rolleindehavere" i SS-organisationen, efterhånden som de omtales. Det drejer sig blandt andet om Otto Bovensiepen, Rudolf Mildner, C. F. von Schalburg, Søren Kam og Günther Pancke. Det er et noget broget persongalleri, som også omfatter de ledende personer i Tyskland.

Det opsigtsvækkende i denne bog er nok synet på Dr. Werner Best og hans politik i forhold til danske kommunister og jøder samt hans "sminkede rapportering" til tyske myndigheder om forholdene i Danmark. Bests synspunkt var for eksempel, at den danske befolkning ville reagere voldsomt, hvis man tog for kraftigt fat på den jødiske befolkningsgruppe. Bests sikkerhedschef Rudolf Mildner kompenserede for dette ved i stedet at sørge for, at de danske kommunister, som var interneret i Horserød, blev sendt til koncentrationslejren i Stutthof. Så fik man rettet lidt op på den talmæssige side af sagen, og det var jo vigtigt for en bureaukratisk organisation. For Best og hans folk var det to sider af samme sag, for kommunismen var jo i deres øjne "en jødisk bolchevisme".

Beskrivelsen af Dr. Best er ganske tankevækkende. Best har i 1931, inden Hitlers magtovertagelse, vist talenter for drab og voldelig omstyrtning af den siddende regering i den såkaldte Boxheim-skandale, og da han senere bliver politichef i Hessen, omkommer hans daværende rival fra Boxheim, medens han er i det hessiske politis varetægt. Beskrivelsen af resten af hans karriere giver ligeledes læseren indtryk af, hvorledes han med sit overbeviste nazistiske sindelag, sit organisationstalent og sin arbejdsiver var meget mere impliceret i nazismens forbrydelser, end han gav udtryk for. Han slap tilsyneladende alt for billigt under retsopgøret.

Bogen er forsynet med noter, sagsregister, personregister og en oversigt med ordforklaringer. Desuden er der en fortegnelse over tjenestegraderne i SS-organisationen, en kronologisk oversigt og en kilde- og litteraturoversigt. Endvidere er der nogle uddrag af undersøgelser om uddannelses- og erhvervsmønstre for henholdsvis tyske og danske SS-folk set i relation til den

Bog anmeldelser •

øvrige befolkning. Endelig er bogen forsynet med et stort antal velvalgte illustrationer.

”Føreren germanske arm” kan med fordel læses i sammenhæng med Niels Barfoeds ”Samarbejde - modstand – et stadigt dilemma”, som også anmeldes i dette nummer af Militært Tidsskrift.

Kommandør Poul Grooss
Institut for Militærhistorie
Forsvarsakademiet

Tom Wismann, *Depot- og skoleskibet ÆGIR*. Helsingør: Steel & Stone, 2006. 48 sider; kr. 100,00. Kan også rekvireres på www.flaadensskibe.dk

Tom Wismann har taget et prisværdigt initiativ ved at samle en lang række informationer om et af flådens større skibe i nyere tid, depot- og skoleskibet ÆGIR. Der er billeder fra skibets tid i den tyske flåde og fra overleveringen til Danmark, men forfatteren har fokuseret på skibets indsats i den danske flåde fra 1951 til ophugningen i 1967. Der er en kort beskrivelse af skibets historie og herefter et væld af oplysninger om ombygningerne ved Orlogsværftet, de tekniske installationer og skibets armering og elektroniske udrustning. Teksten er godt understøttet af en lang række udmærkede fotos, skibstegninger og datablade fra Orlogsværftet. Der er endvidere en kronologisk beskrivelse af ÆGIRs togter fra 1951 – 1967 samt kildehenvisninger, ordforklaring og oplysninger om hjemmesider. Bogen vil formentlig være af interesse for de mange, som i tidens løb har sejlet med ÆGIR. Det er nr. 1 i en serie, som lover godt for de kommende numre. Næste nummer i serien om flådens skibe vil handle om de to kystjagere eller torpedobåde HUITFELDT og WILLEMOES. Det forventes at udkomme inden udgangen af 2006.

Kommandør Poul Grooss
Institut for Militærhistorie
Forsvarsakademiet

Læsekredsen 2007

Af major Michael G. Diemar, formand for Det Krigsvidenskabelige Selskabs Læsekreds.

Læsekredsens formål er at præsentere selskabets medlemmer for danske og udenlandske nye eller nyere bogudgivelser blandt andet inden for international politik, strategi samt militær- og krigshistorie.

Den årlige læsekreds indeholder fem bøger, hvorfor den samlede læsekreds opdeles i undergrupper á fem personer. Imellem disse fem personer rundsendes bøgerne. Der gives det enkelte medlem ca. to måneders læsetid. Du får altså mulighed for at læse fem bøger, hvor du ydermere modtager en af bøgerne til ejendom. De lokale tjenestesteder kan med fordel oprette lokale femmandsgrupper, og derved få mulighed for at drøfte det læste med andre.

Medlemmet i undergruppen videresender den enkelte bog til et andet medlem i undergruppen jævnfør den udarbejdede "køreplan".

Medlemmer der er tjenestegørende og/eller bosiddende i udlandet kan ligeledes tilmeldes læsekredsen. Det er dog her en forudsætning, at der lokalt kan oprettes en femmandsgruppe, således at der ikke skal sendes bøger mellem Danmark og udlandet mere end som opstart.

I dette nummer af Militært Tidsskrift præsenteres næste sæsons fem bogtitler. Bøgerne dækker tre overordnede temaer - krigens natur og baggrund, 1. verdenskrig, personen Hitler, samt seksdageskrigen. Jeg håber at mange vil benytte sig af dette fordelagtige tilbud, idet det er tilstræbt at tilbyde et varieret tilbud af bøger.

Det Krigsvidenskabelige Selskab tilbyder i læsekredsen 2007 følgende fem bogtitler:

1. The Utility of Force - The Art of War in the Modern World, af General Sir Rubert Smith. jr. [ISBN 0713998369] udgivet i 2005.
Generalen holdt bl.a. en forelæsning på Hærens Officersskole i f.m. hans funktion som divisionschef for 1 ARMD DIV, UK, under Golfkrigen i 1991. I bogen trækker han en række historiske paralleller til tidligere krige og konflikter, som han samler i et paradigme, som han kalder for "Industrial War". Hans tese er, at dette paradigme har fastholdt både den politiske og militære ledelse i en tænkning, som i højere grad så krigen som en kamp om ressourcer gennem nedslidning frem for, som en krig mellem folk (war

amongst the people). Dette beskriver Smith som et nyt paradigme og dermed en nødvendighed i forståelsen af anvendelsen af militær magt i nutidens konfrontationer og konflikter.

2. **Krig - Den væbnede konflikts historie** af Gwynne Dyer. Oversat fra "War, 1. gang udgivet i 1985, men opdateret og udgivet i ny udgave i 2004 på engelsk. [ISBN 87-21-02546-0], [Dansk oversættelse i 2005]
Bogen er en klassiker inden for militærhistorie.
Forfatteren viser, hvordan krigens helt grundlæggende indhold - anvendelsen af massevold mod en fjende, så fjenden gør hvad man vil have ham til - ikke har ændret sig i den tid, der har udspillet sig krige. Den eneste ændring er inden for teknologien.
Da den kolde krig var på sit højeste, syntes en 3. VK uundgåelig, men de seneste verdensbegivenheder - omrokeringen af supermagterne, jerntæppets fald og de efterfølgende ikkevoldelige politiske omdefinitioner har gjort en revurdering af forholdene nødvendige.
Er frygten for terrorisme blot en undskyldning for at bibeholde den militære synlighed? Er vore nuværende militære kommando og administrative systemer i virkeligheden overflødige? (Relevante spørgsmål der også drøftes i Danmark). Disse og mange andre spørgsmål bliver diskuteret i denne bog.
3. **Den store krig - Europæernes Første Verdenskrig**, af Nils Arne Sørensen. [ISBN 13: 978-87-12-04185-6], udgivet 2005
1. VK blev en katastrofe i Europas og verdens historie. Den bestående orden brød sammen - fire imperier sank i grus, og på deres ruiner rejste der sig nye stater og styreformere, der tyve år senere sendte Europa og resten af verden ud i 2. VK.
Den store krig handler om krigens årsager og konsekvenser i den store politiks verden, men også om hvordan krigen greb dramatisk ind og satte sig dybe spor i almindelige menneskers liv. Den handler om hvorfor vinderne vandt, og taberne tabte, og om hvad der skete på de store slagmarker på krigens mange fronter, og om hvordan krigen betød forandringer i samfundet og hverdagslivet langt fra fronterne. Den handler ikke mindst om, hvordan krigen så ud for soldaterne og deres familier, og hvordan den blev husket, da den var overstået.
4. **Stalins Hitler Dossier - Sag 462a fra NKVD's hemmelige arkiver om Hitler og hans inderkreds. Udarbejdet 1948-49 til Josef Stalin fra forhørsprotokollerne af Hitlers nærmeste medarbejdere. Redigeret af:**

Henrik Eberle og Matthias Uhl Oversat af Tine Roesen fra de russiske originaldokumenter og efter Das Buch Hitler og med med forord af Bent Jensen. [ISBN 87-11-11852-0], [2005]

Denne bog havde indledningsvis kun en læser - Josef V. Stalin - og lå derefter i mere end 5 årtier glemt i russiske arkiver. Baggrunden herfor var at Stalin ikke troede på Hitlers selvmord, hvorfor alt blev sat ind på at finde overlevende fra Hitlers inderkreds. Det lykkedes den russiske efterretningstjeneste i begyndelsen af maj 1945 at fange to tyske SS-officerer; Otto Günche - Hitlers adjutant og Heinz Linge - Hitlers kammertjener. Ingen havde været så tæt på Hitler som disse to over en så lang periode, inkl. de sidste måneder i førerbunkeren i Berlin.

Ud fra disse to menneskers erindringer opstod der i 1948-49 et enestående værk om den tyske fører. Den nyeste forskning inden for emnet bekræfter bogens autencitet.

5. **Seksdages krigen - Juni 1967: Nye grænser for det moderne Mellemøsten**, af Michael B. Oren. oversat til dansk af Dorthe Orbesen efter "Six days of Wars". [ISBN 87 7247 841 1], [2002, oversat til dansk i 2005]

I Israel og Vesten kaldes den Seksdageskrigen. I den arabiske verden går den under navnet Junikrigen eller slet og ret "nederlaget".

Denne bog er den hidtil mest omfattende beretning om denne dramatiske og centrale begivenhed - den første beretning, som ser krigen både som en militær kamp og som en højkritisk episode i den globale kolde krig. Oren sætter fokus på alle de deltagende lande - araberne, israelerne, russerne og amerikanerne - i beretningen om, hvordan krigen brød ud og den chokerende måde, den udviklede sig på. Bogen bygger såvel på tophemmelige dokumenter, sjældne papirer på russisk og arabisk og personlige interviews og genskaber således den regionale og internationale kontekst sidst i 60'erne, ligesom nogle af de førende personligheder analyseres.

Tilmelding senest den 6. januar 2006.

Pris for deltagelse i læsekredsen er 200 kr.

Tilmelding bør primært via e-mail til dks@olsenfam.dk, idet navn og den postadresse som bøgerne ønskes sendt til anføres.

Alternativt sendes tilmeldingsblanket til Selskabets ekspedition ved:

Overassistent Børge Olsen

Frederiksberg Slot

Postboks 214

Læsekredsen 2007 •

2000 Frederiksberg

Etableres der lokale læsekredse, gennemføres tilmeldingen samlet.

Ultimo januar 2007 vil læsekredsene blive etableret og information vedrørende deltagere i den enkelte femmandsgruppe, fordeling af bøger m.v. vil tilgå den enkelte.

Ovennævnte tilbud gælder for alle medlemmer af det Krigsvidenskabelige Selskab, mens betaling for et abonnement på Militært Tidsskrift ikke berettiger til deltagelse i læsekredsen.

----- Klip -----

Tilmelding til læsekredsen 2006

Navn:

Adresse som bøgerne skal sendes til:

Underskrift

Ekspedition og returadresse

Overassistent Børge Olsen
Frederiksberg Slot
Roskildevej 28A
2000 Frederiksberg
Telefon 4390 4242

FLYTNING

Husk at meddele flytning! Manglende flyttemeddelelser giver Selskabets ekspedition et stort og unødvendigt ekstraarbejde!

Landets postkontorer udleverer gratis specielt udformede postkort til anmeldelse af flytning... De sendes oven i købet portofrit...

Eller på e-mail dks@olsenfam.dk

REDAKTIONEN

Tidsskriftet redigeres af redaktionen inden trykning, derfor anmodes - om muligt - kommende artikler indsendt på diskette (MS Word). Artikler kan også sendes på e-mail (nbagge@post3.tele.dk).

Næste nummer planlægges udsendt ultimo december 2006, hvorfor indlæg til dette nummer bedes indsendt senest den 24. november 2006.

OBS!

Selskabet er kommet på Internettet på adressen: www.dkvs.dk, her vil man kunne finde praktiske oplysninger om bl.a. foredragssæson som supplement til udsendt information.

Titel på MT nr. 3-2006 er:

Effektbaserede operationer